ЧУЖА РУКА

ПРОТ. ВАСИЛЬ КУДРИК

НАКЛАДОМ „ВІСТНИКА"
Вінніпеґ, Ман.
1935.

ПРОТ. ВАСИЛЬ КУДРИК.

ЧУЖА РУКА

АБО

ХТО РОЗЄДНУЄ УКРАЇНСЬКИЙ НАРІД

Накладом „ВІСТНИКА" — Вінніпеґ, Ман.

1935

Published by HERALD, official organ of the Ukrainian Greek-Orthodox Church of Canada.

Printed by Ukrainian Publishing Co. of Canada, Limited — Winnipeg, Man.

ВСТУПНЕ СЛОВО.

Вороги Українського Народу від століть стараються недопустити, щоб він став своїм власним паном. Вони вважають Український Нарід за матеріял на рабів, а щоб той матеріял їм піддався, вони його розбивають, розєднують, ділять, задурманюють...

За головне оружжа цеї розєднуючої та поневолюючої роботи вороги вживають чужих церков. Це треба сказати в першій мірі про церкву католицьку. Чужа рука насадила католицизм між Українцями, й чужа рука дальше його між Українцями плекає. Плекає не на те, щоб спасати українські душі, а на те, щоб Українців розєднувати та над ними панувати. Про пляни, способи та дотеперішні успіхи чужої руки — Шановний Читач довідається з цеї книжки.

Беручись до читання книжки, Шановний Читач хай памятає, що автор не критикує ані не виступає проти Українців греко-католиків, але критикує та виступає проти чужого, ворожого для Українців проводу греко-католицької Церкви. Словом — він критикує та виступає проти **чужої руки**, яка провадила й провадить греко-католицьку Церкву

на шкоду самим греко-католикам та цілому Українському Народові.

Читач завважає, що автор вживає всюди слова „ми", замісць „я". Це з двох причин: По перше — матеріял, що входить в цю книжку, був перше друкований в „Вістнику", як матеріял редакційний; отже без підпису автора. По друге — погляди, які автор висловлює в цій книжці, не є лише його особистими поглядами, але поглядами цілої частини всего свідомійшого українського загалу в Канаді. І цей загал не тільки поділяє погляди автора, але сам бачив і бачить, переживав і переживає те, про що автор говорить, отже маючи цей загал на гадці, автор всюди вживає слова „ми".

С. В. С.

НА ВСТУПІ.

Католицька робота між українським народом ніколи не була українською справою. Се була завсігди робота проти-українська. Католицизм напихався між Українців силою і його впливи були для Українців завсігди руйнуючі.

Коли нині український нарід поневолений, то до того причинився на цілу половину, коли не більше, католицизм.

Історія Українців греко-католиків, то **Історія Мучеництва Українців в руках католицьких мучителів** — на протязі цілих віків.

Від коли ворожа рука насильством втягнула Українців в унію з Римом, **від тоді вся увага Українців ішла лише на те, щоби від католицького насильства оборонятися.** Нарікання, протести, скарги, делеґації до висшого католицького начальства — се цілий зміст українського співжиття з католицьким світом.

Таке було в Европі, таке й поза Европою.

В Канаді від самого першого приходу українських іміґрантів рука непрошених опікунів безнастанно працювала, щоби взяти греко-католика в свої заліз-

ні обійми. Вся сила тої чужої руки йшла на те, щоби придавлювати ціле життя українського народу. Чужі видавали на таку роботу сотки тисяч долярів. Виховували своїх агентів на провідників між Українцями. Видавали тайні інструкції, як Українців затуманювати і вести до чужих.

Апетит чужих на українські душі був остілько великий, що виходив поза всяку міру — не тілько поза межі хочби вже сякого такого християнства, але поза межі звичайної людської примірности та культурности.

Сильний, безоглядний католицький похід проти українського життя в Канаді, що тревав без перерви цілі літа, почався невдовзі по появі „Канадийського Русина" коли його редактором став др. Сушко. І такий похід тревав до 1925 року, поки почав слабнути. Сім-тисячдоляровий процес, що тоді відбувся, значно ослабив наступ католицької сили на Українців.

Однакож наступ ще провадився. Остаточне його банкроцтво прийшло аж 1928 року, коли „Канадійський Українець" опублікував „Спростовання", в якім признався перед греко-католиками, що він довгі часи годував їх неправдою, видумуваною проти православних Укра-

їнців. Се й добило „Канадійського України”.

Минуло трохи часу, доки похід чужої Українцям католицької політики знов піднявся — але вже з иншими способами. Вже не часописною полемікою, але найперше агітацією по місцях. На місіях, на сповідях. Почалися заклики, щоби греко-католики з православними не сходилися, щоби уважали православних за безбожників, еретиків, прокажених, за найлютійших своїх ворогів; щоби не читали їх книжок, їх часописів... Засновується дальше „Братство Українців Католиків” (БУК), що має бути осередком, з якого така католицька робота має поширюватися. Появляється орган „Братства Українців Католиків” — „Бюлетень”.

Піднявшися знов трохи на ноги чужа Українцям католицька політика почала все зводити до того, **щоби поділити український нарід на два крайно ворожі собі табори — зробити з православних Українців і з греко-католиків непримиримих ворогів.**

Давний польський спосіб „Пусьціць Русіна на Русіна” почала чужа католицька рука прикладати і до українського життя в Канаді.

Все те мусить заставити кождого

щирого Українця й Українку, щоби самі, своім власним розумом розбирали те, що перед їх очима діється, щоби самі розшукали, хто їм приятель, а хто ворог, хто говорить їм правду, а хто одурює. Того вимагає від них і їхнє особисте життя, їхня совість, того вимагає від них і загальна справа цілого українського народу.

КАТОЛИЦИЗМ З УКРАЇНСЬКОГО СТАНОВИЩА.

Католицькі політики вговорюють в греко-католиків.Українців, що католицизм, се суто українська справа і хто не годиться з католицизмом взагалі, той тим самим є ворогом греко-католиків Українців.

Щоби справа наперед була ясна щодо нашого погляду на українсько-католицькі відносини, ми уважаємо конечним зазначити наперед наше становище відносно головних питань, що з тими відносинами вяжуться, і так:

1. Ми стоїмо на тім, що католицька справа не є ніяк українською справою і не для Українців. Се справа чужа і ворожа українському народові. Се справа проти-українська.

2. Католицька робота в відношенню до Українців на протязі століть була крайно ворожою, а в своїх способах нехристіянською. Такою вона в найбільшій мірі є до нині.

3. Греко-католики Українці, а католицький головний провід, се не одно і те саме. Вони такі собі далекі, як небо і земля. Греко-католики, се Українці — частина великого українського народу. А католицький висший провід, то чужі українському народові політики, яких головний осередок є в Італії. Католицький провід, се — Польща, Французи, Бельґійці, Рим... Як верховний провід тутешніх большевиків в Москві.

4. Робота католицьких політиків між Українцями така сама, як робота всіх чужих, які досі між Українцями з своєю роботою розкладалися — як робота Москалів на Україні, як робота Російської Місії в Канаді, як робота большевиків як робота сектантів... Ті самі способи! Отже і ті самі нехристіянські цілі.

5. Греко-католицька Церква, се Православна Церква українського народу, але поневолена чужими. Цілий її „католицизм" міститься в тім шнурку, яким вороги українського народу Православну Церкву до чужих привязали.

Такий наш погляд! Таке наше стано-

вище! А наскілько ми оправдані, чи неоправдані, покаже дальша наша мова, покажуть історичні факти, які пригадаємо читачам.

НАШ ПОГЛЯД НА ГРЕКО-КАТОЛИКІВ.

Греко-католицькі провідники раді уважати й уважають греко-католиків Українців за малих, нерозумних дітей. Вони вговорюють в них те дитинство, кажучи:

— Ви нерозумні, ви нічого не знаєте, нічого не розумієте... Ви не вмієте по людськи думати... Вам бракує розуму... І тому робіть лише те, що вам приказуємо... Слухайте нас в усім, йдіть за нами наосліп, а самі нічого не думайте, бо согрішите. Ми за вас будемо думати, а ви лише виконуйте нашу волю. Та вже хорони вас Господи сходитися з православними Українцями! Зараз вас збаламутять, бо ви дурні. Зараз зведуть вас на грішні бездорожжа. Присягніть, що не будете сходитися...

До такого зводиться „наука" католицьких провідників.

Але думаючий чоловік відразу бачить, що таке трактовання греко-католиків в першій мірі крайне зневажливе,

Уважати дорослих людей за дітваків, що їх не можна і за ворота випустити, хіба се не зневага? Чи треба ще більшої зневаги?! А дальше таке трактовання показує ціль таких провідників, себто — з обчисленням тримати людей в темноті.

Греко-католики, се такі люде, як всі. Такі, як і православні Українці. Коли вони дорослі, то вони вже виросли з діточого віку і можуть і мають право та обовязок також самі думати, допитуватись, дошукуватися того, що для їхнього життя потрібне.

Отже стоячи на тому, що греко-католики, се Українці одарені таким розумом і можністю думання, як всі думаючі люде; що греко-католики мають Богом наложений обовязок в неясних і в спірних справах дошукуватися дійсної правди — ми в дальших статтях дамо їм, як своїм рідним братам, під розгляд справи і факти, що відносяться до католицької роботи між Українцями — і тут і за морем, і давнійше і нині.

Ми пригадаємо факти історії. Ми приведемо під увагу деякі католицькі жерела відносно нинішніх католицьких тверджень; ми пригадаємо недавні тай нинішні факти з католицької роботи між українським народом, а тоді скажемо:

— Кому що неясне, нехай ще питає,

нехай на власну руку дошукуєсь, чи ми праві, чи ні.

Ми не хочемо сліпої, діточої віри для наших слів. Ми хочемо, щоби чоловік зрозумів власним розумом, щоби почув власними ногами, де твердий ґрунт і стояв на нім не ради сліпого страху, але ради власного розуму, ради своєї власної совісти і ради святої справи свого народу.

ВІД ЧОГО ЗАЧИНАТИ.

Виходить цілком природно, що розглядати католицький наступ на українське життя треба від подій найближчих, недавних, а там переходити до дальших і загалові менше відомих. Дальше — за основу католицької політики, на якій спочиває католицька робота, будемо брати найперше те, що пишуть католицькі політики і письменники.

Написане, се документ. Сказане можна заперечувати, можна допускати неточности в передаванню сказаного, а що написане, те на завсігди однаковим лишається.

Нині католицькі політики мають в Канаді два часописи, в яких висловлюють своє католицьке „вірую", а то —

„Українські Вісти" і „Бюлетень". Отже на них найперше спинимо свою увагу.

Коли отже приглянутися до одного, чи другого часопису, то бачиться, що пишеться там чимало такого, що на ділі мається цілком инакше. Біле показується чорним, чорне білим.

Українська Православна Церква, се, мовляв — гріх, сором, лихо для України. Таке нині, так було і колись. За всі лиха України винна Православна Церква. Там нема ані Бога, ані ладу, ані доброї волі, ані Божого благословення, ані надій на краще.

Знов же Церква Католицька — се святість, безгрішність, сила, лад, дисципліна... Папа, се Богом встановлений правитель і без нього нічого доброго вдіяти не можна. Католицька культура приносить людству самі добродійства — навіть православним! Хмельницький, Мазепа, Шевченко виховувались на католицькій культурі... Україна може бути щасливою лише під крилами католицизму. Вона й була остілько щасливою, оскільки була католицькою. Перша надія України має бути — Рим з папою і послідна таксамо — Рим з папою...

Дуже легко таке проповідувати тому, кого не пускаєсь між людей. Таким можна грушки на вербі показувати і вони повірять. Але не повірять люде, що

більше знають. Не повірять ті, що не бояться самостійно думати.

Католицькі провідники знають історію католицизму. Вони знають про ті часи в католицькій церкві, коли нараз було по двох і трох папів. Знають про папів безбожників, про папів убійників, злочинців, розпустників. Знають вони і про те, кілько лиха зазнав і зазнає український нарід від католицизму. Знають також історію тутешніх українсько-католицьких відносин...

Але знаючи все те, вони пильно дбають, **щоби греко-католики Українці всего того не знали.** Або як писав греко-католицький священик Боский в „Нордвест Ревю": **„Наша ціль греко-католиків златинщити, однакож треба се робити обережно, щоби не повтікали до православної Церкви"...**

Себто — колиб стали розумними людьми, колиб довідалися, то повтікають від чужих до своїх.

Та коли інтерес чужих вимагає, щоби Українець був несвідомим, то українська справа вимагає, щоби він був найсвідомійшим. Вона вимагає, щоби кождий Українець розумів сам:

— хто ми,
Чиї сини, яких батьків,
Ким, за що закуті...

В самій Канаді з українських переживань є вже велика історія. Богато досвіду, богато фактів.

Однакож деякі з тих фактів не всім були точно відомі. Деякі факти призабулися. А молодше покоління і не чуло, чи такі факти були. І тому нині треба минуле пригадати, щоби теперішне краще зрозуміти.

СІМ ТИСЯЧ ДОЛЯРІВ...

Вернімось трошки в минуле...

Греко-католицькі провідники не перебирали ніколи в способах, щоби Українську Православну Церкву, її провідників і вірних оплюгавлювати. Записано богато сторін в „Канадійськім Русині", пізнійшім „Канадійськім Українци" проти православних, а все найчорнійшими красками.

Та коли раз мірка напастей вже була перебралася, православні Українці заскаржили „Канадійського Українця" чи її католицьких видавців за оббріхування Української Православної Церкви. Розправа відбувалася 23—24 червня, 1925 року перед лавою присяглих в Вінніпеґу.

Вислід суду був такий, що „Канадій-

ський Українець" і „Вест Кенада Поблишінґ Ко." мають заплатити 7000 долярів відшкодовання за заподіяну напастями кривду.

Додати, що первісний вирок був 10,000 долярів, а вже пізнійше обжаловуюча сторона згодилася на те, що суму зменшено.

СПРОСТОВАННЯ.

По такій операції похід католицьких політиків проти православних Українців трохи ослаб. Та не припинився. Минуло трохи часу і „Канадійський Українець" (орган еп. Будки) почав знов шукати напасти на Українську Православну Церкву і православних Українців. І коли знов того було вже забогато, справу віддано судови.

Знаючи, що не добром воно пахне, видавці „Канадійського Українця" залагодили справу в такий спосіб, що помістили в „Канадійськім Українци" (22 ч., з 30 травня, 1928 р.) **Спростовання** такого змісту:

СПРОСТОВАННЯ.

В 19. числі „Канадийського Українця" із 9 мая на четвертій стороні ми помістили статтю під заголовком „На службі у чужих".

Високопреосвященний Іван Теодорович, о. С.

В. Савчук і п. В. Свистун в імени своїм власнім і в імени Української Греко-Православної Церкви в Канаді та людей сполучених з ними, як провідників сеї церкви, внесли через своїх адвокатів, Гіпа, Арсенича і Морчісона зажалення і протест проти змісту і тверджень у згаданій статті.

Ми уважно перейшли всі закиди, що містяться в згаданій статті і без найменшого вагання заявляємо, що всі твердження і замітки, які там містяться є неправдиві.

Неправда є, що протестанти піддержують Українську Автокефальну Церкву в Канаді. Те, що ми писали кілька літ тому, і що ми писали в сій статті, є неправдиве.

Ми писали, що Українська Автокефальна Церква в Канаді котиться по протестантській лінії і подали причини на таке твердження. Що ми писали, була неправда і причини не були правдиві.

Не є се правда, що провідники Української Автокефальної Церкви враз зі своїм епископом Теодоровичем запродалися протестантам і ступили на дорогу нової еволюції. Наші предсказання були ложні і не сталося так, як ми предсказували.

Історія Української Автокефальної Церкви в Канаді є чесна і чиста. Її засновано на спонтанічне (значить: виходяче з власних потреб, непримусове — В. К.) бажання українських народних мас в Канаді. Наше порівнання сеї церкви з серафимщиною, бодруківщиною і макарівщиною і твердження, що її засновано, аби „підтинати крила еп Будці"", є неправдиві.

Звязь з Українською Греко-Православною Церквою в Канаді Високопреосвященого Германоса, сирійського митрополита, і теперішна звязь Високопреосвященого Івана Теодоровича були чесні і пошани гідні та були понад всяке підозріння.

Не є се правда, що товариства, які з початку

триматися тої церкви, публично відпекуються її, або що поражні люде в пресі пятнують сю церкву, як шкідливу для Українців в Канаді, або що парохії вертають до церкви своїх батьків, або що автокефальні священики переходять до инших церков. Епископ, священство і провідники Української Автокефальної Церкви в Канаді є поваги гідні, вповні віддані своїй церкві і віддають з посвятою свою силу для поширення Української Греко-Православної Церкви в Канаді і в користь тих, що до неї привязані, і як кожда инша релігійна група, служать ціллям пожаданим серед українських поселенців в Канаді, бо стараються піднести їх на висший рівень, до взнеслих ідеалів.

Наші твердження, що протестантські церкви фінансово піддержують Українську Греко-Православну Церкву в Канаді, є ложні і безпідставні.

Українська Греко-Православна Церква в Канаді не працює на шкоду української іміграції в Канаді, але противно служить добрим і благородним цілям і наші твердження в згаданій статті, приписуючі брак доброї волі і скриті цілі людям звязаним з сею церквою, були і є неправдиві і ми отсим щиро перепрошуємо Високопреосвященого Архиепископа Івана Теодоровича, о. С. В. Савчука і п. В. Свистуна та всіх инших провідників, членів і приклонників сеї церкви і висловляємо щирий жаль за кривду заподіяну оголошенням очернюючих тверджень і натяків про них. На будуче будемо докладати всіх старань, щоб не допустити невідповідальних людей, аби уживали колюмни нашого часопису на роблення очернюючих нападів на епископа, священиків і провідників Української Греко-Православної Церкви в Канаді.

Видавництво Канадийського Українця і Канадийського Фармера.

The Ukrainian Peoples Press Ltd.
The National Press Ltd.

Так виглядало згадане **Спростовання** поміщене в 22 ч. „Канадійського Укра їнця", 1928 року. Ми наводимо його тут, як не всім відомий документ з перед кількох літ — але документ, який не є без значіння і для питань нинішнього часу.

УВАГИ ДО СПРОСТОВАННЯ.

Колиб робота тих людей, від яких „Спростовання" вийшло, не була нині такою, як і перед появою „Спростовання", то не було би причини давного випадку нині пригадувати. Та коли противники православних Українців продовжають давну свою роботу незмінною, тоді незмінним лишаєсь для нас „Спростовання". Себто — воно є нині зеркалом для їхньої нинішної роботи так, як було в 1928 р. Отсе і причина, чому ми подали „Спростовання" в повнім його змісті. А тепер потрібно до нього кілька уваг.

Як „Спростовання" в 1928 р. появилося, то се була для греко-католиків перша нагода довідатися, що всі безконечні напади в „Канадійськім Українцеві" на Українську Православну Церкву, її провідників і вірних, були брехливі.

Що міг совісний чоловік думати, коли діставши до рук „Канадійського Українця", читав:

— Ми уважно перейшли всі закиди (проти православних)... і без найменшого вагання заявляемо, що всі твердження і замітки, які там (в статті „Канадійського Українця") містяться, е неправдиві.

— Неправдою є, що протестанти піддержують Українську Автокефальну Церкву в Канаді. Те, що ми писали кілька літ тому, і що ми писали в сій статті, е неправдиве.

— Ми писали, що Укр. Авт. Церква в Канаді котиться по протестантській лінії... Що ми писали, була неправда...

— Історія Української Автокефальної Церкви в Канаді е чесна і чиста.

— Не е се правда, що товариства, які з початку тримилися тої церкви, публично відпекуються її, або що поважні люде в пресі пятнують сю церкву...

— Українська Греко-Православна Церква в Канаді не працює на шкоду української іміграції в Канаді, але противно, служить добрим і благородним ціллям і наші твердження в згаданій статті (в „Канадійськім Українци"), приписуючі брак доброї волі і скриті ціли людям звязаним з сею церквою, були і е неправдиві...

— От і вилізло шило з мішка! Цілі літа кидали громами на православних; цілі літа Бога за свідка кликали, що правду говорять; цілі літа хвалилися, що лише вони одні правду знають і правду нам проповідують; цілі літа казали, що нас просвічують, а нині отверто призна-

ються, що їх наука була зводженням на манівці, що їх правда була брехнею...

Инакше не міг сказати щирий і чесний греко-католик.

Річ природна, що таке признання відбилося болючо на чужій католицькій політиці на довший час. Найперше воно вдарило „Канадійського Українця", що був органом епископа Будки. Вдарило еп. Будку, що дозволяв свому органові ширити неправду. Вдарило тих греко-католицьких духовних, що послугувалися „Канадійським Українцем" і робили поза ним те, що він робив. Вдарило Французів, яких дитиною був „Канадійський Українець" і які самі були головним начальством греко-католиків в Канаді.

Таке „Спростовання" вдарило ту сторону католицької церкви, яка зве себе „навчаючою". В дійсности „навчаюча церква" сама себе вдарила, коли призналася, що її робота не вчила, тільки зводила людей на манівці.

А для греко-католиків „Спростовання" було першим початком дійсної науки. Бо саме тоді греко-католики перший раз довідалися дійсної правди — довідалися, що всі напади на Православну Церкву і її вірних зі сторони като-

лицьких провідників були простою видумкою, отже неправдиві.

Дальший наслідок був такий, що богато греко-католиків почало тратити довіря до тих, які їх дурили, і переходити до православних.

Правда — не всі перейшли. Перейшли ті, що вміли більше думати і були совісними людьми. А лишилися при католицькім проводі неписьменні, бо ті „Спростовання" не читали. А хоч і чули про нього, то ладу йому не знали. Лишилися ті, що не вміють добре думати. Таким і кіля тешіть на голові, а їм байдуже. Лишилися ті, що про „Спростовання" і не чули.

Та минав час і ціла пригода немов забулася серед загалу. Нині молодші греко-католики не знають, чи яка подія з „Спростованням" була. Не знає греко-католицька молодіж. Не знають і ті, що приїхали сюди по війні і не мали змоги з подіями тутешнього життя познакомитися.

Але не припинила своєї роботи чужа політика. Відотхнувши вона наново почала працювати на давний лад, тимсамим примушуючи нас пригадати „Спростовання", щоби в його світлі можна краще зрозуміти роботу чужої нам католицької **політики.**

Досвід показав католицьким провідникам, що найкраще для них, коли загал несвідомий. От прим. хто не читав і не чув про „Спростовання", з тим не було і нема клопоту. А найгірше з тими, що думають, читають і з розумними людьми сходяться.

Оскілько нині католицьку роботу між Українцями видно, то головний натиск кладе вона на те, щоби греко-католики за ніщо з православними не сходилися і нічого православного не читали. І не через релігійні причини. Адже церква в одних і других та сама; богослуження ті самі; наука церковна та сама (крім справи про папу); молитви ті самі, співи ті самі... Католицьким політикам ходить про те, щоби відгородити греко-католика від його братів. Вони бояться, щоби він не набрався розуму.

Богато є матеріялу, за який вони мусять боятися. „Спростовання"; тайні „Правила", видані еп. Будкою 1915 року; Кунцевич, як головний польський святий; часи, коли в Римі було по трох папів нараз; легковаження Українців греко-католиків нинішним папою. Тай ще чи мало чого.

І той натиск на відгороджування Українців греко-католиків від Українців православних кладеться на кождім місци — на сповідях, на проповідях, на мі-

сіях, вговорюваннями, присягами... Так і видно в чужих політиків страх, щоби український нарід не став мудрійщим.

Для українського народу „Спростовання" має і нині свою силу. Бо хоч 1928 року „Спростовання" появилося і Православну Церкву признано доброю, а її провідників чесними людьми, однакож в відношенню представників католицизму до православних не зайшла ніяка основна зміна. Що було колись. те є нині.

Тому кождий свідомий чоловік, що бачить і розуміє нині католицьку роботу між Українцями, мусить запитати:

— Таке було колись — а нині як? Тоді брехню показували за правду — а нині як? А коли хтось давно одурював тих, яких провадив, то де запорука, що він нині робить инакше? Тай коли з „Спростовання" виходить, що Українська Православна Церква і її провідники люде чесні, то чому греко-католикам не вільно з чесними людьми сходитися? **Чому греко-католик має репяхом держатися тих, які самі признавалися, що його одурювали, а тікати від свого рідного брата?** І коли в „Спростованню" сказано, що „не є правдою, що поважні люде в пресі пятнують сю (т. е. Українську Православну) Церкву, то до яких людей належать і належали ті католицькі

провідники, що Українську Православну Церкву пятнували і пятнують?...

Оттакі питання мусить поставити собі нині кождий свідомий греко-католик.

ТАЙНІ „ПРАВИЛА".

Казав Христос, що пастух йде дверми, а злодій перелазить через пліт. Потайки. Серед темної ночі. Він хоче, щоби вівці не бачили, куди він увійшов.

А тому, що начальство, яке провадить греко-католиків, для них чуже, воно також раде, щоби греко-католики не бачили, куди воно залазить до їх життя, до їх душі. І тому воно безнастанно вигукує, щоби греко-католик замикав очи, уха, розум, щоби не сходився з своїми братами, не слухав їх бесід, не читав їх писань, словом — щоби зробив себе розумовим калікою.

Але не так робить в себе дома для себе самого те чуже начальство. Воно політикує, воно до всего прислухується, за всім слідить, все знає, все читає, всюди залізає і цілком не боїться, що збаламутиться.

Чужі провідники, що ведуть греко-католиків, провадять подвійну політику — одну, якою потішають легковірних

греко-католиків, а другу, про яку знають лише вони самі. З одної сторони зацитькують людей, що мовляв: „Не бійтеся, все буде добре, бо ми стоїмо на сторожі вашої справи", а поза плечима людей готовлять для народу те, проти чого нарід виступає.

Тут зупинимося на дуже важній справі, яка показує тую подвійну роботу католицьких політиків.

В 1915 році епископ Будка надрукував книжку під заголовком: **„Правила Русько-Католицької Церкви в Канаді".** Книжка має коло 80 сторін друку (78), а вигляд її заголовка такий:

ПРАВИЛА
РУСЬКО-КАТОЛИЦЬКОЇ
ЦЕРКВИ
в
Канаді.

×

Вінніпег, Ман. Р.Б. 1915.

З Друкарні „Канадийсько-Української Видавничої Спілки".

Щож се за книжка? Се підручник греко-католицьким духовним в їх роботі. А що „Правила" мали бути тайним підручником і про нього греко-католицький загал не мав знати, видно з такої

постанови, поданої в передмові книжки:

— Книжка ся есть друкована виключно для ужитку наших священиків. Не вільно її продавати, чи давати кому другому, як лише руському священикови в Канаді апробованому руським Епископом.

І під вступом підписано:

— Дано в Торонто, Онт., в Духовнім Семинарии дня 23 січня 1915 р.

НИКИТА
Епископ Канадийських Русинів.

Чомуж книжка не сміла дістатися в руки загалу? Відповідь знайдемо, коли переглянемо її зміст. **В книжці е поради священикам, як вони мають тягнути греко-католиків до костела — от що!** Головно про те мусіло видавцям книжки ходити.

І цікава річ, що хоч книжка була видана в 1915 році, то про ню в Канаді ніхто з загалу не знав майже понад три роки від часу її надрукування. Допервa в 1919 році дістався оден її примірник в руки світських людей (дістався з рук греко-католицького священика) і тоді вже широкий загал про „Правила" довідався.

Перша велика стаття про тайні „Правила" була в „Українськім Голосі" в 1919 р., в 46 числі. Таких стать, одна за другою було тоді в „Українськім Голосі" 12 чи 13, де розбиралося зміст „Пра-

вил". Та хоч ставилося „Канадійському Українцеві" і католицькому начальству прямий запит: **„Чи відома вам така книжка? Чи вона ваша? Чи ви її надрукували?** — однакож відповіди не було ніякої. Справа тайних „Правил" розбиралася *на сторінках „Українського Голосу"* від 46 ч. 1919 до 17 ч. 1920 р., однакож католицький провід вперто мовчав. А мовчав, очевидно, думаючи:

— Виявилася наша скрита робота, то виявилася! Але як зачнемо щобудь відповідати, то справу ще більше розмажемо. Самі наші греко-католики зачнуть вимагати, щоби їм *„Правила"* показати, а тоді, переглянувши їх, скажуть, що ми їх ошукуємо і від нас заберуться...

Але для думаючих Українців така мовчанка католицького проводу була найкращим доказом, що той провід не мав відваги своїх власних „Правил" обороняти. Тай як обороняти, коли в „Правилах" чорне на білім **стоїть порада**, як треба греко-католиків тягнути до костела, як їх потішати, що се їх обрядови (греко-католицькому!) не пошкодить і т. п.

На вступі до „Правил" довідуємося, що:

— По відбутій Нами (епископа) нараді і дискусії з Високопреосвященими Архиепископами

і Епископами Западної Канади і по використанню розпоряджень Епископів латинського обряду, а головно „Актів і Декретів першого повного Собора в Квебеку" р. 1909, як також по узгляд-ненню декрету „Ад Ґравес ет діутурнас", або так званої „Конкордії", виданої Апостольською Столицею д. 6. жовтня р. 1863... зладжено проект „Правил" і предложено на обради першого Собора руського-католицького духовенства западної Канади, що відбувся в Йорктон, Саск., в днях від 27—29 листопада 1914. На соборі передискутовано всі поодинокі точки „Правил"... і поручено Всесвітлійшому о. Др-ови А. Редкевичеви... щоби їх зладив до друку.

З наведеного бачимо, що епископ Будка нараджувався про справи української греко-католицької церкви найперше з латинськими епископами (французькими?), а не з своїми греко-католиками. Колиж з чужими справу обговорив, тоді вже дав під розгляд греко-католицьким духовним, між якими, певна річ, були також „піпи", а може й дехто з римокатоликів. І про ті одні і другі наради над „Правилами" греко-католицький загал не знав, хоч ті „Правила" його важні справи зачіпають. Се і показує, оскілько католицьке начальство є близьке греко-католикам.

І треба було аж православних Українців, щоби показати греко-католикам, як католицьке начальство поза плечима греко-католиків свою політику провадить.

Інтересне в „Правилах" і те, що нема в них назви „Українець", „український", але всюди „Русин", „руський".

„Український Голос" появився в березни (марті) 1910 р. і безнастанно поширював назву „Українець", „український". І коли в 1915 р. тайні „Правила" друкувалися, то велика часть греко-католиків вживала вже назви „Українець" „український". Тілько католицька „навчаюча церква" не хотіла Українців Українцями називати. Виходить, що „навчаючій церкві" ходило про те, щоби Українець не довідався, що він Українець. Бо і як се пояснити?

Се пригадує нам оповідання, яке вяжуть з Шевченком. Говорить воно, що одного разу Шевченко намалював російського міністра освіти. Ранок, сонце якраз сходить. А на широкому українському полю стоїть міністер освіти. Розпростер він шинелю (плащ) що сил, щоби закрити від українських хатів проміні сонця.

Такі бувають „міністри освіти". І такі бувають „навчаючі церкви".

Для заокруглення справи з українством пригадати треба ще оден факт. Коли „Український Голос" появився 1910 року, то орган еп. Будки, „Канадийський

Русин" появився який рік пізнійше. — „Український Голос" вже богатьом греко-католикам відкрив очи, хто вони такі, коли католицьке начальство ще не було додумалося, що треба й йому украінщитися і назвати свій орган українським іменем. Ні! Воно зве свій орган „Канадийським Русином" (казав хтось: щастя, що не „Канадийським Ґаліщеном").

І так ходив той католицький „Канадийський Русин" поміж Українців греко-католиків десь до 1919 чи 1920 року, доки самі греко-католики так йому не допекли, що мусів перехреститися бодай зверха на „Канадійського Українця".

(В 1922 році епископ Будка одобрив „Народний Катехизм католицької релігії", в якім вживається назви „Русини").

Сей факт пригадуємо тому, що нинішні представники католицизму всі заслуги за культурне піднесення Українців в Канаді приписують католицькій роботі. І хто не знає минулого, той може повірити. Та факти говорять більше переконуючо, ніж голі слова.

Зрештою католицьку просвіту видно нині найкраще в тім крайнім нерозумі, який католицьке начальство вмовляє в греко-католиків, коли каже:

— Памятай, що не треба сходитися з православними, бо тебе збаламутять і

пропадеш. Тікай від них. Ховайся від них.. Бо вони мудрі, а ти дурний...

Та годі вірити, що всі греко-католики такі вже темні і недумаючі. Скорше можна вірити, що знайдеться греко-католик, який скаже тим, які його заговорюють:

— Досить! Тепер, будь ласка, ви мовчіть, а я дещо скажу. Католицька унія вчить нас понад 300 літ, а тут в Канаді ви вчите нас 30 чи 40 літ. І як воно вийшло, то по всій вашій науці ми такі дурні, що як тілько від порога трошки відійдемо, то зараз пропадемо? Як ви нас вчили? Аджеж за той час можна вже коня, чи вола так навчити, що не треба би за нього боятися...

Дещо з тайних „Правил".

Майже ціла 29 і 30-та сторона „Правил" присвячена на ріжні лади перетяганню греко-католиків до костела. Сторона 29-та починаєсь заголовком: **„Приноровлення вірних руського обряду до латинського"**, а зараз під ним читаємо:

— В місцях, де **нема ані руської церкви, ані русько-католицького священика**, або де **доїзд** до руської церкви єсть з причини великого віддалення получений з **великими трудностями**, можуть вірні руського обряду приноровитися **цілковито** до обряду латинського, з того однак **ніяк** не слідує зміна обряду. В таких місцях отже можуть вірні руського обряду принимати св.

Тайни, заховувати свята і пости, слухати Служби Божої і взагалі виповняти всі свої християнські обовязки після латинського обряду.

Дальше є ще увага, що папський Декрет, який є за „приноровленням", не хоче Русинів силувати, але напоминати їх до того треба.

Хитра політика!... Нема свого — йди до чужого! Замісць старатися про свою церкву і священика, йдіть до готового вже костела. Хитро-мудро, тай невеликим коштом.

Або й таке: є церква, але тяжко священикови доїзджати... Отже міняйте церкву за костел... Та що буде, коли церковне начальство навмисно зробить так, щоби не було священика, або щоби йому було тяжко доїздити? А де є замір тягнути греко-католиків до костела, там можна легко такі штучні „труднощі" фабрикувати.

Але-ж начальству відомо, що греко-католик не рад свого обряду покидати, отже треба його потішити, що — і вовк буде ситий і коза ціла. Так треба йому говорити, що хоч він цілковито „приноровиться" до латинського обряду, але з того **„ніяк не слідує зміна обряду"**. Значить — він обряду не змінить. Се виходить на таке, як коли-б сказав хтось тверезому чоловікови: Йди до коршми, пий, кілько зможеш, спи пяний під плотом,

але не бійся — ти пияком не станеш... Треба не мати лиця, щоби таке комусь говорити. Або треба мати людей без третої клепки. Бож ясне, як сонце, що хто цілковито „принорoвився" (пристав) до обряду латинського, той вже змінив своє на чуже.

Також увага, що Декрет не хоче греко-католиків змушувати, не є для Українців потіхою. Не хоче змушувати, бо не має до того ніякої сили. Але коли папи, або їх агенти, мали силу, то змушували цілком безцеремонно.

Та послухаймо, як дальше справу пояснюється:

— Причини до сего (себто до того, що Декрет не хоче змушувати) відомі кождому, хто знає відносини латинського і руського обряду в Галичині, звідки як раз походять наші вірні. Для простого народу віра, обряд і народність, се нерозлучні добра. За зміною обряду слідує у нашого народу все і зміна народности. Проте змушувати нарід до приноровлення до латинського обряду, се в очах загалу, латиньщити нашу Церкву і винародовлювати Русинів. Звідси ненависть, а навіть страшні братовбійчі війни поміж Русинами і Поляками і поміж Русинами уніятами і шизматиками; звідси і закиди проти Апостольської Столиці і Унії, що се вони провадять до винародовлення Русинів і до златинщення руської Церкви. Що сі закиди зовсім безпідставні і проте неслушні, се видно хоч би і з сего послідного декрету, де Столиця Апостольська стає по стороні чистоти нашого обряду, та

забороняє строго зміняти його, або намовляти когось до зміни обряду.

Цілий наведений уступ, се така мішанина суперечностий, крутень та брехонь, що не богато подібних примірів знайшов би в якій будь літературі. Колиб в якій будь школі почали на подібний лад вчити, то по головнім іспиті студент йшов би просто до дому божевільних. А такий матеріял приготовила католицька „навчаюча церква" для греко-католиків — для духовних, а через них для вірних. Та розберім хоч побіжно наведений зміст:

Хто знає відносини латинського і руського обряду в Галичині... Тілько біда, що греко-католикам не позволяється знати. Бо колиб вони про те довідалися, то знали би, як то Поляки (католики!) винаймали церкви Жидам, як звали церкви синаґоґами, як били „руських" священиків, щоби ті в „руські" свята не правили богослужень... Довідались би, як Поляки переміняли церкви на костели (силою, і то греко-католицькі), як забирали церковні маєтки і передавали костелам. Як бігали вулицями за греко-католицькими священиками і зневажаючи їх, кричали за ними: „Господи помилуй..." Богато подібних фактів можна знайти, хоч би таки в таких католицьких книжках, як **„Відношення обрядові в**

Східній Галичині", та **„В обороні Потієвої Унії"**. Отже в цілих тих „обрядових відносинах" Поляки-католики стоять в роли вовків, а „Русини" в роли овець.

Для простого народу віра, обряд і народність, се нерозлучні добра. За зміною обряду слідує у нашого народу все і зміна народности... Та запитатиб видавців „Правил": А як в непростих? Чи там инакше? Аджеж українські богаті родини (Острожські, Шептицькі, Дідошицькі і.др.) не були простими, однакож коли змінили обряд (приноровилися), то стали Поляками. Обряд є великою частиною народної культури, а хто зміняє свою культуру, той зміняє народність. Чи він простий, чи непростий. Стає Жид христіянином, отже відходить від Жидів. Такий закон життя. І тому балачка, що **„змушувати нарід до приноровлення до латинського обряду, се в очах загалу, латинщити нашу Церков і винародовлювати Русинів"** — така балачка, се обчислене баламуцтво. Бо так воно є не „в очах загалу", але **в очах самого факту**, хоч би загал такого факту не розумів, або його легковажив.

Страшні братовбійчі війни між Русинами і Поляками і між Русинами унiятами і шизматиками... Цікава річ, що для греко-католицького начальства **„Русини" і Поляки то братя**, а через те „брато-

вбійча війна". Тілько не знати, що їх так збратало і коли — чи кількасотлітна панщина, в якій „Русин" був для Поляка робучою худобою; чи те, що Поляки „Русинів" на палі саджали; чи те, що винаймали церкви Жидам; чи те, що виготовляли „Проект на знищенє Русі"...

Щож до „Русинів уніятів і шизматиків", то не справа обряду робить їх ворогами (бо обряд в них оден!), тілько злочинна нехристіянська аґітація чужих Українцям церковних політиків, які між український нарід залізають. **Аґітація якраз тих політиків, які Поляків звуть братами для Українця уніята, а православного Українця звуть безвірком, нехристом, шизматиком, ворогом...** Аґітація тих чужих аґентів, які й нині кричать: Гей, греко-католику (чи саме: католику), не сходися з православним, бо він твій ворог! Рідного батька відречися, коли він православний... а з Поляком компануй, бо він твій брат...

Отже причиною спорів між Українцями уніятами і православними є чужа рука. А спори ті любісько закінчаться, коли Українці позбудуться чужих церковних верховодів, які з розмислом роблять між ними нелад.

Закиди проти Апостольської Столиці, що вона провадить „Русинів" до златинщення і винародовлення, безпідставні

і неслушні, — говориться в „Правилах". Бо мовляв, і сей Декрет строго забороняє зміняти обряд, або намовляти когось до зміни...

Історія на протязі віків показує, що Рим всіх латинщив, кого лише вдалося. І не перебирав в способах. Окремо про те говорить на всі лади наша історія. Тай згаданий Декрет ясно показує, що його ціль — **латинщити греко-католиків!** Адже ж „**цілковите приноровлення до латинського обряду**", се ніщо инше, як **латинщення.** А вже балачка, що Декрет стає в обороні чистоти обряду і строго забороняє його зміняти, або намовляти до зміни — то очайдушне перероблювання здорових людей на варіятів. Зрештою послухаймо, що „Правила" говорять дальше:

— Наш нарід рідко вчащає на латинські богослуження ще і з тої причини, що латинський обряд, його форма і його язик для него незрозумілі Треба отже нам поучати відповідно нарід о его християнських обовязках, о сім, що віра, обряд і народність се річи зовсім відрубні, та з натиском повторяти, що часове приноровлення до латинського обряду не потягає ніяк за собою зміни обряду.

Про що говорить наведений уступ, як не затягання греко-католиків до костела? І де тоді та строга заборона Декрету? А те „**повторювання з натиском що часове приноровлення не потягає змі-**

ни обряду" — чи не є се брехня? Чи не є се одурювання загалу? Бо ясне, як день, що коли чоловік до костела пійде, поведе туди діти, стане членом, зжиеся з латинським обрядом, то там вже лишиться. І не поможе ніяке „повторювання з натиском".

Дальше читаємо, що з уваги на календарні трудноші:

— Апостольська Столиця позволила Русинам **в цілій Канаді,** без огляду на се, чи єсть де руська церков, або священик, чи ні, заховувати **дні святочні і пости** після звичаю і дисципліни місцевостий в яких они перебувають.

Знов той самий гачок, що тягне до латинства.. Тут вже навіть в тих сторонах, **де є руська церков, або священик,** позволено „Русинам" заховувати латинські „дні святочні і пости". „Дисципліна місцевостей", се дисципліна латинська! Бо певно не протестантська. Гарна заборона Декрету! (Дисципліна, се — сума обовязків церковних).

Йдім дальше:

— Єсть дуже пожаданою і вказаною річею, щоби душпастирі в такі латинські святочні дні відправляли в своїй церкві богослуження...

Отже знов чорне на білім! Церква має помагати костелови святкувати. Нехай греко-католики через свою церкву при-

викають до святковання свят латинських. І се зветься строга заборона Декрету?

Всі наведені доси виривки взяті з 29—30 сторін.

Ще кілька виривків для доповнення:

— Вірні Русини, навіть в околицях, в котрих є священик руського обряду, можуть у латинського священика, апробованого через місцевого Епископа сповідатися зі своїх гріхів... (Се вже з Декрету, стор. XII, що є додатком до „Правил").

— Всім вірним котрого будь обряду позволяєся, що можуть приймати з побожности Тайну Евхаристії в котрім будь обряді... (Там же).

— Зі священиками латинського обряду повинні наші священики жити в дружних зносинах. (Стор. 4).

Що до послідного, то жиють! Жиють тут, жиють в Галичині. Розуміесь — з польськими! Бо Поляк, то брат. Але не можна жити з українським православним, бо то ворог!...

— Тому, що ніхто не може змінити обряду без позволення „Конґреґації для Розширення Віри", проте нехай ніхто з наших священиків не важится принимати вірних латинського обряду до своєї церковної громади. (Стор. 5).

Інтересна постанова! „Русина" треба до костела тягнути, щоби там „принововлювався". Але нехай „руський" священик не важиться принимати римо-ка-

толиків до церкви, бо се очевидно буде вже зміна обряду. Не принимати, хоч би римо-католики навіть самі хотіли. Їм на „приноровлення" не позволяється. Пан не те, що Іван!

— Великий хрест на церкві має бути однораменний (як в костелі!). (Стор. 52).

Є ще цікава постанова, щодо вінчання, а то:

— Коли в якійсь околиці не можна мати пароха, або Ординарія місця, або священика делегованого через одного з них, перед котрим можна би заключити супруже, і коли такий стан тревае вже місяць, можуть женихи заключити важно і дозволено супруже через формальну заяву шлюбної згоди перед двома свідками. (Стор. 5).

Хіба не інтересно?! Хоч український православний священик виконує при вінчанню всі постанови обряду, однакож католицьке начальство не уважає такого вінчання важним. А в католиків вінчання буде важним — і без священика, і без читання Апостола й Євангелія, без Обручення, без кладення вінців, без належних молитов і благословень. **„Формальна шлюбна заява перед двома свідками"**, тай вартнійше, ніж в православних заява перед священиком і свідками, важнійше, ніж в православних вінчання з читанням Апостола і Євангелії і всіми молитвами... Тілько-ж така постанова виходить поза межі всякої релігії,

Відомі в Канаді випадки, де греко-католицький священик „поправляв“ за українським православним священиком шлюб, та через те і дивно, що „шлюбної заяви перед двома свідками“ не треба поправляти. В католиків два свідки важніші, ніж православний священик, ніж благословення хрестом, молитви, Євангеліє, Апостол... І чи треба аж великих розумів, щоби побачити правдиве лице тих, які чужі шлюби „поправляють“, або приказують „поправляти“?

Так назагал стоїть справа з латинщенням греко-католиків. В „Правилах“ є ще окремо „Артикули“ Декрету і там ще читаємо:

— Перехід з руського обряду на латинський свіцьким Русинам, що правдиво і настало замешкали в краях Канади, не може бути дозволений через нікого, лише через Св. Конґреґацію Розширення Віри для справ Східного Обряду, коли заходять великі і справедливі причини, що їх має пізнати сама Св. Конґреґація, вислухавши Епископа Русько-Канадійського. (Арт. 25).

З наведеного хіба виходить, що Епископ вдавався за дозволом на масовий перехід греко-католиків на латинство і Конґреґація такий дозвіл дала. Бо право на **„приноровлювання“, се ніщо инше, як дозвіл на зміну обряду.**

Та розумієсь само собою, що епископ з греко-католиками про те не радився. Вони мають мовчки йти, куди їх поведуть. А колиб підозрівали, що воно щось не теє..., то треба їх зацитькувати, що „часове приноровлення не є зміною обряду".

Подали ми тут важнійші місця з „Правил" і всі вони приводять до таких висновків:

1. „Правила" є пляном для переводу греко-католиків на латинство. Новий „Проєкт на зніщене Русі".

2. Щоби такий плян перевести в діло, треба тримати греко-католиків в найбільшій темноті. Треба, щоби вони не знали, що з ними роблять.

3. Наведені місця показують, чому „Правила" мали бути тайною книжкою. Вони є підручником тої чужої скритої політики, про яку явно не говориться і про яку Українець, а головно греко-католик, не повинен довідатися.

4. Таку скриту політику можуть провадити між Українцями лише чужі. Лише ті, яких цілі стоять поза межами українського життя. Українська Православна Церква і її провідники не можуть провадити подібної політики — хоч би навіть хотіли. Бо вони стоять обома ногами на ґрунті свого народу. Його добро — їх добро. Його зло — їх зло.

Його справа — їх справа. Вони-ж кість від кости і тіло від тіла свого народу.

А чужі завсігди робили так, як чужі. Чи се були політики церковні, чи инші — ріжниці не було. Чужий про себе дбає.

ДЕЩО З ІСТОРІЇ ГРЕКО-КАТОЛИЦЬКОЇ ЦЕРКВИ В КАНАДІ.

Коли дивитися на греко-католицьку Церкву з долини, то вона виглядає на дійсну **Церкву Українського Народу.** Її вірні, се-ж Українці, священики Українці. А ті духовні, що деколи не є Українцями, по українськи говорять, що надає їм також український вигляд. Щож до загалу духовенства, то за ним є навіть історія дійсного українського патріотизму, що немов то завершує українство греко-католицької Церкви.

Тількож все, що доси згадане, належить до низин Церкви. Навіть священики до тих низин в великій мірі належать. Навіть в якійсь мірі епископи.

Коли-ж на греко-католицьку Церкву подивитися згори, від її верхів, **то вона цілком не українська!** Її верховне начальство чуже Українцям. Воно в своїх головних рішеннях з Українцями не радиться, на добро українського народу не о-

глядається. Рішаючи про Українців воно поступає так, немов ті Українці є купою глини, яку можна товкти і місити до схочу і виробляти з неї, що лише чужим людям забагнеться.

Щож до патріотизму греко-католицьких священиків, то треба знати, **що їх патріотизм йшов завсігди в розріз з баженнями висшої власти католицької Церкви. Їх патріотизм був ділом непослуху. Бунтом проти політики висших католицьких властий.** Инакше сказавши — оскілько греко-католицький священик був щирійшим патріотом свого народу, остілько був меншим католиком. **Бо український патріотизм і католицизм, то непримиримі вороги.** А що католицьке начальство дозволяло на такий патріотизм, то лише тому, що не мало сили його спинити.

Коли подивимося на греко-католицьку Церкву в Канаді — подивимося згори — то побачимо, що вже з виїздом перших еміґрантів головне церковне начальство призначило її на загибіль. Що загал греко-католиків про те не знав, то инша справа. Та коли нині розглянемо відомі нам факти, то справа стане цілком ясною. Берімо на увагу такі факти:

Греко-католики, що їхали до Канади з Галичини, се були австрійські горожане. Їх звязки з Австрією і з їх виїздом ще

не цілком переривалися. Дальше-ж — греко-католики імігранти були частиною галицької греко-католицької Церкви. І та Церква мала в Галичині тисячі звичайних священиків, мала монахів, епископів, митрополита, тай свої церковні маєтки.

Отже питання: чому Австрія не клопоталася з церковної сторони своїми горожанами еміґрантами? А головне — **чому ними не клопоталося галицьке церковне начальство, полишаючи їх на Божу волю?**

Удержувала Росія свою Місію в Америці, то чому Австрія і греко-католицька Церква не робили подібно? Відомо-ж, що Австрія ще до 1914 р. (початок війни) дбала про піддержання в Українцях іміґрантах австрійських патріотичних настроїв. Тай сам епископ Будка з початком війни в своїм заклику пригадував Українцям Галичанам їх австрійські обовязки — що принесло клопіт самому епископови, тай відбилося воно болючо на українськім загалови. Отже чому Австрія занедбала справу греко-католицької Церкви в Канаді? Чому занедбало галицьке церковне начальство? Чи з байдужости? Чи через брак фондів?

Ні одно, ні друге. Державній політиці байдужости приписувати не можна. Щож до фондів — то їх треба було

дуже мало, колиб їх взагалі треба. Тут були цілком инші причини.

Австрійський уряд був німецький і тому „Русини" еміґранти, як нарід, були йому до якоїсь міри байдужі. Байдужа і релігія тих-же „Русинів" остілько, оскілько не вязалася вона тісно з політичними інтересами Австрії.

Що-ж до українського церковного начальства (митрополит, епископи), то чужа римська політика звязувала йому руки може ще більше, ніж звичайному священикови, що мешкав на селі. Воно мусіло робити так, як Рим хоче, а не як вимагає справа українського народу. Зокрема мусіло робити так (се певне!), як вимагала польська справа, отже — щоби українську силу нищити, де би вона не була.

Греко-католиків при самім їх виїзді з Галичини призначено на матеріял для чужих. Се видно з того, як з одної сторони свої ними не клопочуться, а з другої, як чужі беруть їх в свої обійми.

Лише греко-католики того не розуміли. Їм здавалося, що „свої" їм раді, бо тож свої, і колись їм поможуть... але покищо... се-ж початки... нехай перше доробляться... Що-ж до опіки чужих, то... се-ж також католики, а коли й тро-

хи нахабні, то лиха не буде, коли потрошки від них відмахуватися. А про те, що все могло робитися по наперед вложенім пляні, вони не думали.

Та перейдімо деякі з важнійших фактів, що були на протязі кількох десятків літ побуту греко-католиків Українців в Канаді, а справа стане зрозумілою.

До 1898 р. (37 літ назад) греко-католиків Українців в Канаді було ще менше. Але вже тоді (1898 р.) французький архиепископ Лянжвен їде до Бельґії і запрошує тамошніх Редемптористів, — **„щоби приїхали до Канади і займилися українськими еміґрантами в його дієцезії.. бо не було кому їх обслугувати”.** (Диви „Церков Українців в Канаді”, Божика, ст. 114).

Яке велике заінтересовання! Тай коштовне. Видно, що Французи від самого приїзду греко-католиків до Канади розуміли, що ґреко-католики, се французька римокатолицька власність: Їхні рекрути. І тому від самого початку робляться старання, **щоби греко-католиків в Канаді відгороджувати від українського світа, від їхніх братів в рідним краю.**

Маючи се на увазі, почали вони трактувати Українців греко-католиків як ди-

кунів. Бо лише подумаймо: **вдається Француз до Бельґійців, щоби ті їхали до Канади і ставали провідниками Українців.** В Галичині є греко-католицька Церква, є епископи, є священики, є монахи, є школи для виховування священиків, однакож Лянжвен туди не звертається. **Він вдається до Бельґійців римо-католиків.** І галицьке церковне начальство про все те мовчить, тай ще підучує Бельґійців та Французів української мови... Помагає! А звичайним греко-католикам і на гадку не приходило, що поза їх плечима така політика провадиться. Що про них рішають чужі, самих Українців про те не питаючи.

І дістають греко-католики священиків: Делярій, Булс, Декан, Тешер, Сабурін, Жан, Боский, Ру... Видно, що Лянжвен думав: „Відколи Русини стали католиками, від тоді католицька церква так їх просвічує, що спровадьте їм Папуасів, чи Готентотів, а вони їх приймуть. Аджеж ті Русини, се люде без розуму, без почуття власної гідности..."

Коли нині ті Бельгійці і Французи немов пощезали з між греко-католиків, то не завдяки католицькому начальству, але завдяки тим Українцям, які безнастанно розкривали очи ґреко-католицькому загалови на роботу чужих. Так в греко-католиків пробуджувалась думка, повста-

вало невдоволення і чужі — щоби не стратити більше, в меншім попускали.

Щож до Лянжвена, то в посмертних згадках католики оповіщали, що він видав 100,000 (сто тисяч) долярів на роботу між греко-католиками. А галицькі єпископи не видали мабуть і десять центів.

Коли стало видно, що Українці Бельгійцям і Французам не дуже довіряють, чуже начальство дало греко-католикам єпископа Українця. Але як до того прийшло?

Митр. Шептицький був в Канаді 1910 року. Вертаючи до Галичини заїхав він до папи і там обговорив справу канадійського єпископа. А в 1911 р. папа закликає з Канади Бельгійця Делярого, щоби з ним справу єпископа точнійше обговорити. Наслідки були такі, що в грудни 1912 р. еп. Будка був вже в Канаді.

Назверх все добре. Тілько одно — що еп. Будка був єпископом Патари, а не канадійської греко-католицької дієцезії. В практиці такої дієцезії не було. А те, що на греко-католицьку дієцезію виглядало, було частиною римо-католицької дієцезії. І тому єпископ Будка був лише помічником римо-католицьких

тутешніх єпископів. Та не треба забувати, що про потребу єпископа для греко-католиків рішав остаточно Італієць (папа) з Бельгійцем (Делярим), а не українське церковне начальство.

Згадати ще треба оповідання єпископа Будки, що коли він відмовлявся від єпископства, сказав йому митрополит Шептицький: Не будеш ти — буде Француз. Значиться — на Француза пляни були. Говорено, що ним мав бути Сабурін.

Весною 1911 р. появився „Канадійський Русин", як орган греко-католиків. Таким його греко-католики вважали. А на ділі був він органом Французів, бо архиепископ Лянжвен давав на нього гроші. Він був його основателем. А „християнські брати" дали видавництву друкарські машини.

Тому не диво, що політика „Канадійського Русина" (пізнійше „Канадійського Українця") не була українською. Вона була французькою — себто тих, чий був часопис. Се-ж природне. А греко-католики Українці були в цілій тій політиці лише матеріялом, про який Лянжвенови розходилося. Тай сам еп. Будка робив, що чужі йому приказували. Скачи враже, як пан каже!...

Десь коло 1899 р. завязалася була в Вінніпеґу польсько-руська спілка і почали будувати будинок, що мав бути церквою і костелом. Опісля вийшло, що Поляки відправляли на верху, а Русини мусіли відправляти в пивници. Католицька рівність! Тоді греко-католицький священик Поливка (Словак) порадив греко-католикам будувати свою церкву, що звалася опісля „малою церквою". Згадатії, що з нагоди посвячення площі під ту церкву ксьондз Кулявий голосив: „Кілько там кроплів води впало, тілько там є чортів"... Знов католицьке братерство! Тай не диво... Греко-католики призначені на матеріял для чужих, отже яким правом мають починати самостійну роботу!? Про згадану справу свого часу подрібнійше в часописах писалося.

Про „малу церкву" згадати-б ще ось що: Перед приїздом епископа Будки до Канади, парохом „малої церкви" був священик Красіцький. Він, розуміючи нахабство чужих, не хотів піддатися Французам і провадив громаду як незалежний священик. Противники кидали на нього громами, але громада стояла з ним. Доперва з приїздом епископа Будки він пійшов під його провід.

Ще одно треба занотувати: громаду

„малої церкви" був в початках зачепив дух „попів радикалів" зі Стейтів і тому в тій громаді було більше свідомости, більше думки і більше почуття власної української гідности.

До вияснення чужої політики на українськім ґрунті послужить також такий факт, нині майже забутий.

До приїзду епископа Будки був в Канаді греко-католицький священик Роздольський. Чужі, що вважали себе опікунами греко-католиків, казали Роздольському в очи: „Чого ви сюди до нас приїздите?" Себто — чому греко-католицький священик Українець їде до греко-католиків Українців, коли вони є власністю чужих — Французів і Бельґійців... Про те (і подібне) Роздольський писав тоді в часописах, не підписуючи там свого імени.

Той сам Роздольський хотів забрати до Канади свої діти (був вдівцем), але найперше чужі опікуни, а опісля епископ Будка не позволяли дітей сюди забирати. Казали: сором буде, що католицький священик виховує діти. Про те рівнож писалося подрібнійше, тай священик Роздольський окремо скаржився на таку чужу опіку між гуртком людий, з

якими прощався, відізджаючи тоді до Европи.

В 1919 р. побудовано в Йорктоні, Саск., при монастирі Редемптористів, **Колеґію св. Йосифа.** Головною ціллю Колеґії було виховання українських дітей.

„Канадійський Українець" і греко-католицькі духовні всюди довгий час голосили, що Колеґія є українською інституцією, бо її подарувало Українцям Т-во Поширення Католицької Віри. І коли-б вірити тому, що голосилося, то все було дуже добре. Греко-католикам могло здаватися, що їхня сила росте. Але на ділі було воно инакше.

В 1921 р. провадилася між греко-католиками кампанія за зібранням 350,000 долярів на ту Колеґію. Зовсім природне, що Українці греко-католики повинні би свою власну інституцію піддержати.

Однакож факти показали, що Колеґія не була українською. Українці греко-католики мали зложити $350,000 на чужу Колеґію. А голошення, що Колеґія українська — було звичайним одурюванням Українців.

З приводу спорів за Колеґією появилася 1927 р. книжочка під заг.: „Ловці душ, або Колеґія св. Йосифа в Йоркто-

ні в світлі фактів", де її автор, Ю. Стечишин, фактами показує, що Колеґія є чужою власністю і чужою роботою. І на ту чужу роботу мало пійти 350,000 долярів зібраних від Українців. До змісту книжочки долучений кліш (образок) інтабуляційного витягу, де ясно видно, що властителем Колеґії є Товариство Поширення Католицької Церкви, отже римокатолики. Але ніяк не Українці грекокатолики.

Може бодай український дух був в Колеґії, українські учителі. Ні! Ось імена тодішних учителів Колеґії: Ансберт, Станіслаус, Джеймс, Петрік, Волтер, Клементіюс, Генрі, Паул, Денніс...

Справа Колеґії, се знов та чужа робота, що закриваючись українським іменем, рада повести греко-католиків, куди їм не дорога.

Для доповнення сього розділу, ще оден важний факт.

Виходила в Вінніпеґу католицька ґазета по англійськи, що звалася „Норт Вест Ревю". Була там 1921 р., в числі з 30-го квітня, стаття греко-католицького священика Боского (Бельґійця), п. з. „Українське питання", де він ясно говорить, що греко-католики призначені на

златинщення. Ось вривки з його статті:

— Чому би то Русини не мали пристосуватись до існуючих обставин і чому би латинські священики не повинні мати власти працювати над асиміляцією (винародовленням) іміґрантів?

— Зі згляду на відносини, серед яких Русини виховались і живуть, я не радив би говорити їм про перехід до латинського обряду — колиб навіть хотіли. Коли їх поняття про релігію і національне життя зминиться, тоді обставини дадуть змогу будучим апостолам говорити відповідно до змінених обставин.

Значить: треба греко-католиків відповідно приготовити, а тоді вже буде можна про перехід на латинство говорити. Слухаймо дальше:

— Щораз більше і більше по лютій війні між римо-католиками Поляками і **римо-католицькою (!) Галичиною грецького обряду**, між Українцями і латинським католицизмом істнує пропасть. Вони (себто Українці) приписують і віки приписували кождій польській політичній роботі релігійні способи. **Вони не мають права так робити**, але вони так роблять будучи упередженими. Та виховання мусить се змінити...

Отже вже маємо **„римо-католицьку Галичину грецького обряду"**. Тай — Українці не мають права судити Поляків такими, як їх бачать. Добра наука!

Відповідаючи авторови иншої статті, Боский каже, що **коли нема руського священика, то священик латинський повинен пробувати досягнути ідеальної ці-**

ли і нехай переводить на обряд латинський.

Та яснійше за все говорить осторога Боского тим, що хотіли би нагло греко-католиків златинщити:

— **Щож до факту, що деякі Русини звуть себе Українцями католиками, то лише мала частина бере сей висказ в значінню народної церкви. До сих належать вірні нової протикатолицької церкви в Саскатуні. Їх нема богато, але їх число певно зросте, КОЛИ БУДЕ ЗА БОГАТО БЕСІДИ ПРО ТЕ, ЩО РУСИНІВ МАЄТЬСЯ ПЕРЕВЕСТИ НА ЛАТИНСЬКИЙ ОБРЯД.**

Висновок ясний: наша ціль Русинів златинщити, але робімо се обережно, не богато про те згадуючи. Коли-ж зачнемо за богато про латинщення говорити, то греко-католики готові повтікати від нас до Української Православної Церкви.

Інтересне також, що Боский робить ріжницю між „Русинами греко-католиками" й „Українцями греко-католиками". Він свідомий того, що коли греко-католик звав себе Українцем, то се вже була ознака його свідомости і йому близько було до Української Православної Церкви. Коли-ж звав себе Русином, то знак, що він малосвідомий. Се і пояснює, чому католицьке начальство так вперто піддержувало завсігди назву „Русин". З тою назвою воно піддержувало і темноту.

Поставивши перед очи важнійші факти з історії життя греко-католиків в Канаді, ми запитаємо наших братів греко-католиків:

Хто повинен бути вам близший — чи ті, що десятки літ провадили поза вашими плечима ворожу вам політику, чи православні Українці, які весь час стоять на сторожі Української Церкви і цілої народно-церковної справи?

А дальше — **на якім ґрунті стоїть нині греко-католицька Церква? В чиїх вона руках? Під чиїм проводом? Під впливами і диктатами чиєї політики? Чи не йде вона нині в напрямі, який показував потопаючому кум з моста, коли кричав: „Не тратьте куме сили, спускайтеся на дно"?**

З ІСТОРІЇ ГРЕКО-КАТОЛИКІВ В ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВАХ.

Щоби нинішну роботу чужих між Українцями в Канаді краще зрозуміти, на місці буде згадати **важнійші випадки,** що належать до історії побуту греко-католиків в Стейтах. Аджеж Українці в Стейтах і Канаді, се одні Українці — рідні братя. Добро чи лихо одних мусять

і повинні відчувати другі. Тай верховне католицьке начальство з своєю, ворожою для Українців політикою, те саме. Той сам Рим, той папа, та „Пропаганда", ті самі їх цілі відносно українського народу. І тому те, чого досвідчили стейтські Українці, повинно бути наукою для Українців канадійських.

Українська іміґрація до Стейтів почалася скорше, ніж іміґрація до Канади. І через те в Стейтах прийшлось Українцям мати клопоти з чужими католицькими опікунами богато давнійше.

Першим греко-католицьким священиком Українцем, що приїхав до Стейтів, був Іван Волянський. Він приїхав 1884 року; отже перед 50 роками. В 1887 році приїздить другий священик, Зеновій Ляхович, який в листопаді 1887 р. вмер.

Волянський був діяльним чоловіком. Їздив, організував запомогові Брацтва, дав початок видаванню „Америки" і др. Бачучи, що поле велике, вислав 1887 р. Володимира Сіменовича до Галичини, щоби той привіз хоч одного священика. **І тут вперве показалося, чим є чужа католицька політика для Українців.**

Сіменович відвідав митр. Сембратовича, пояснив справу і дістав таку відповідь: **Митрополит священика вислати не може, бо Рим не хоче, щоби до Аме-**

рики їхали жонаті священики. Себто так: Митрополит, як Українець, бачить потребу і рад би помогти, але чужий Українцям Рим не позволяє!

Та все-ж напір українського життя був сильніиший, ніж воля Риму і до Стейтів почало приїздити більше священиків.

Слід пригадати важний, і маловідомий факт... В 1890 році в львівскім духовнім семинари заснувався з студентів „Американський Кружок", який поставив був собі цілею підготовити ряд ідейних людей, які-б по висвяченню поїхали до Америки і почали там щиру українську роботу між Українцями. І ставлячи справу народну висше особистої, тай знаючи ворожу Українцям політику Риму, члени „Кружка" зобовязалися бути безженними, щоби так могли заборону Риму обминути і для свого народу працювати. Справді велика жертва і щирий патріотизм!

Перший з того „Кружка" виїхав до Стейтів Нестор Дмитрів, 1895 р. Дальше приїхали: Стефанович, Ардан, Макар, Бончевський і Підгорецький (се до 1897 року). А ще від 1893 р. був в Стейтах Констанкевич.

Тут треба згадати, **що першого священика, Волянського, по кількох літах побуту, римські політики нагнали з Аме-**

рики, бо він був жонатий. Се був його гріх для чужого католицького начальства.

Богато всяких клопотів прийшлось тодішним щирим греко-католицьким священикам переживати. Клопоти походили з двох жерел: 1) вороже відношення до них католицького начальства, і 2) вороже відношення до них греко-католицьких священиків з Закарпаття („Угрорусів").

Тут на місці підчеркнути такий факт: Закарпатські греко-католицькі духовні були з роду Українці. Однакож замісць української свідомости було в них чуже, мадярське виховання і тому уважали себе иншим від Українців народом. І так замісць йти спільно з Галичанами, як братя, вони їм шкодили. І до нині Закарпатські Українці уважають себе в Стейтах окремим від Українців народом.

Таке спустошення робить в життю народу чуже виховання, чужі провідники! На таких „угрорусів" раді нині чужі провідники виховувати греко-католиків — і в Канаді, і в Галичині, і де би воно не було. На таких, що замісць руководитись справою свого народу, руководились би чужими інтересами, і для

тих чужих інтересів ставали ворогами тих Українців, які не хочуть чужих інтересів підпомагати.

В 1890 р. відбувся зїзд священиків в Вилкс Бері, на якім рішено **домагатися греко-католицького епископа.**

Другий зїзд відбувся 1891 р. в Гейзелтоні, де на черзі була така справа: **Префект „Пропаґанди", Сімеоні, видав був приказ греко-католицьким епископам в Галичині, щоби не висилали до Америки жонатих священиків, а жонатих, які там є відкликати.**

Обурення священиків було велике. Жонаті священики грозили, що колиб їх відкликали, то перейдуть на православіє.

Дальше були щораз нові зїзди, але справу погіршувало ще непорозуміння між Галичанами й Угрорусами.

Не краще від „Угрорусів" було латинське начальство, від якого греко-католицькі духовні залежали. Латинські епископи зачали робити претенсії до маєтків греко-католицьких церков. Тай цілу греко-католицьку церкву уважали вони за щось гірше, дивилися на ню з погордою, з ненавистю.

Ось оден примір, як се виглядало:

В Пітсбургу, Па. мав посвячуватися словацький римо-католицький костел.

Прибув латинський епископ. Між латинським духовенством, що вийшло стрічати епископа, був також греко-католицький священик, якого сюди запросили. Коли епископ побачив греко-католицького священика, то сказав, що доти не вступить до костела, доки той священик не забереться йому з очей. І той забрався. („Українська Іммігpація в З'єдинених Державах Америки", Юл. Банинський, Львів 1914).

Так трактували греко-католицьких священиків ті чужі, які були для них начальством.

Та хоч українська терпеливість дуже велика, однакож й вона має кінець. Греко-католицькі священики терпіли, радилися, домагалися задоволення своїх справ, та Рим на них не оглядався. Він робив своє. Аж коли вже довше годі було терпіти, свящ. Ардан, що був редактором „Свободи", помістив в 7 числі „Свободи" (1902) статтю п. з. **„Скажім собі правду в очи"**, в якій показав всю облудність Риму і римо-католицьких епископів до греко-католицької церкви. Виказавши все, як воно лежало на души, він закінчив статтю кличем: **„Проч з Римом!"**

Крім того вислав він лист до свого латинського епископа, Гобена, в Скрентоні і заявив, що не вважає його більше

своїм епископом. Гобен зараз екскомунікував Ардана. Чужий екскомунікував нашого — Українця!

Стаття в „Свободі" наробила розголосу. Скликано до Гарісбурґу зїзд священиків і делеґатів греко-католицьких громад (на 26-го березня, 1902). Головне питання на зїзді було: **„Чи маємо ми, американські Русини, признавати папу римського за голову руської церкви, чи ні?"**

Не бачучи вповні вдоволяючого виходу зі справи, зїзд став на середнім становищу: Рим має відкликати дотеперішні постанови; має дати самостійного греко-католицького епископа; епископ має бути залежним впрост від папи, а не від „Пропаганди" (з під ринви на дощ!); має бути поставлений греко-католицький патріярх для всіх греко-католиків — в Америці і в Старім Краю.

Як бачимо, то домагання досить далекоїдучі. Тілько треба було сили, щоби довести їх вповні до здійснення.

Рим, що перше не чув українських скарг і домагань, тепер почув. Почув те „Проч з Римом" і почав бути ласкавійшим. А хоч стейтські латинські епископи противились, однакож Рим згодився на те, що 1907 р., в червни, по-

встала греко-католицька дієцезія. Епископом став Василіянин (Стефан) Сотер Ортинський.

Та коли Рим одною рукою давав, бо мусів, то другою зараз відбирав. Утворено ніби дієцезію, **але обкроєно права епископа до тої міри, що він став дійсно лише помічником латинських епископів і свою власть від них переймає.** Те, що в очах легковірних греко-католиків виглядало на великий здобуток, здобутком майже не було. Се було лише пересунення лиха на пізнійше.

Тут почалися знов протести проти постанови Риму. Хоч одиноким розумним кроком було би—зірвати всі звязки з тими, хто на кождім кроці показує, що він наш ворог. Та лекше се зробити нині ніж було тоді.

Коли вмер Ортинський (24 березня, 1916), Рим знов не давав епископа. Аж коли від смерти Ортинського доходило вже 10 літ, між духовенством почався рух, що Рим лицемірить. Дотягне до 10 літ, а там скаже: В нас такий закон, що коли дієцезія не має епископа 10 літ, то вже не може його мати. Заносилося на бурю. Отже щоби обминути лиха, дав стейтським греко-католикам нового епископа, Богачевського.

Але дав такого, якого треба Римови, а не Українцям. Про українську роботу Богачевського не чути, зате видно таку роботу, яка українському народови на добро ніколи не виходила.

Тай давне віднощення римо-католиків до греко католиків не змінилося. Досить згадати Евхаристичний Конгрес в Шікаго, 1926 року. Кардинал Мунделяйн запросив до богослуження і греко-католицьких духовних, що мало бути 23-го червня в його катедрі. Однакож в послідній перед богослуженням хвилі сказав, що вони в його катедрі відправляти не можуть. Аджеж вони жонаті. Тай Богачевський з тим згодився.

Цілий конґрес був зневагою греко-католиків. **Греко-католицьких священиків до богослуження в катедрі не допущено. Кардинал Бонзано обіцяв прийти на Богослуження до греко-католицької церкви і не прийшов. Папа передав привіт Полякам, що були на конґресі, а Українців не згадав. На концерті польський ксьондз не дозволив українському хорови докінчити української програми...**

Чи треба ще більшої зневаги?! Чи треба ще більшого сорому?! Чи те, що в сій статті з грубшого перечислено, не е

Історією 50-літнього насильства над Українцями греко-католиками — насильства виконуваного католицьким начальством? А кілько було би всего того, колиб перечислити подрібно.

Колиб греко-католицький загал розумів був всю ту зневагу, то хіба він терпів би? Ні! Він одного дня покинув би тих, які вдають спасителів, а серце їх повне злоби.

Та недаром чуже Українцям начальство так розщибається, щоби Українець греко-католик не довідався, що чужі опікуни з ним виробляли і виробляють.

З ІСТОРІЇ ГРЕКО-КАТОЛИКІВ В БРАЗИЛІЇ.

Для доповнення положення греко-католицької Церкви, чи греко-католицької справи на еміґрації, треба ще згадати Бразилію

Хоч Українці живуть в Бразилії вже коло 50 літ, ми про них мало знаємо. Причин до того є дві, перша — віддалення, а друга важнійша — громадське життя бразилійських Українців таке убоге, що про нього нема чого богато знати.

Про бразилійських Українців знаємо

менше, ніж про Українців на Зеленому Клині (в Азії). Бо Українці Зеленого Клину час від часу повідомляють широкий український світ про те, що в чих робиться. А Бразилія на таке не спроможеться.

Щоби загально зрозуміти стан життя бразилійських греко-католиків на протязі літ, беремо за підручник книжку: **„ЧОМУ? Причинки до місіонарської діяльности Василіян у Бразилії".** Книжка надрукована 1925 р. в Уніон да Вікторія в Бразилії, а її автором є відомий професор і письменник Петро Карманський. Книжка має 212 сторін друку.

В 1922 р. галицький уряд вислав Карманського до Бразилії для збирання грошевої підмоги.

Та зазначує Карманський, що їхав туди, не маючи поняття, куди їде. Каже він:

— Про Бразилію, про кількість нашої еміґрації у сім краю, про її економічне положення, про провід у національному життю, словом про ніщо, що відносилося до нашої бразилійської кольонії, ні уряд, ні я сам не мав ніякого поняття. Я їхав туди гей із завязаними очима, знаючи тільки те, що наша кольонія находиться в Парані; що існує Куритиба і якийсь апокаліптичний (загадочний, фантастичний) Прудентополіс, якого не можна було знайти на жадній кар-

ті; що в цему Прудентополі сидять якісь нікому близше невідомі василіяне з М. Шкірпаном на чолі, і що врешті там виходить наймізерніща з відомих нам від 1848 р. українських ґазет „Праця"..

Коли приняти, що Українці почали приїздити до Бразилії 1884 р. (тому 50 літ), то до приїзду Карманського жили вони там 38 літ. І за тих 38 літ вони не дали про себе знати бодай тілько, щоби про них більше знали, ніж знав Карманський. Деж була того причина?

З книжки Карманського виходить, що одинокими постійними культурними провідниками в Бразилії серед Українців є Василіяне. Але на ділі Василіяне клопоталися весь час собою — нагромаджуванням маєтків, а народ пляново держали цілий час в найбільшій темноті. Правда, видавали ґазету — „Працю", та хто в Канаді бачив сю ґазету, то мусить повторити за Карманським, що се справді наймізернійша з українських ґазет, які коли були на світі. Не можна було з тої „Праці" довідатися ані про те, яка поважна українська робота поза Бразилією робиться, а ще менше можна було довідатися про саме життя Українців в Бразилії.

Карманський оповідає, що були в Бразилії інтеліґентні одиниці, що забиралися працювати над піднесенням укра-

їнського життя, але Василіяне їх заміри безпощадно нищили. Карманський каже:

— На прудентопільському цвинтарищи (себто духовім) поховано за життя цілий ряд інтелігентних одиниць, що вибивалися з сірої маси темних фанатиків і сі одиниці, гонені василіянськими сіпаками, відсахнулися від української громади... До цеї категорії належать цілі кадри свідоміщих одиниць, які надармо тожилися, з повним пожертвованням працюючи над подвигненням прудентопільської, найбільш відсталої громади, орґанізуючи товариства, драматичні кружки тощо, та бачучи свій Сізіфовий труд (себто даремний), тікали перед гоненням всесильних черців...

А в самім Прудентополі є 12,000 самих Українців.

Каже Карманський, що Василіяне на кождім кроці не допускали свідоміиших між громаду, прозиваючи їх „краватковою зволочию", людьми „з липкими пальцями" і т. п. І питає він:

— До якого світського інтеліґента, до його пальців прилипло що чужого? Який дім за народні гроші є власністю котрогось інтеліґента? Котрий з них має громадський шакер, або хочби льот? Котрий з цеї „краваткової зволочи" доробився на нашому народові хочби мізерної буди?... А почисліть ви сі загарбані василіянами громадські доми, шакри і льоти, до шкіл і церков включно, на самому Прудентополі, які василіяне хитро видурили від темного народу...

Ось що писала ще про роботу Ва-

силіян „Зоря" з 1910 р. ч. 6, що виходила в Куритибі:

— І від сімого початку їх прибуття сюди, їх (Василіяни) одинокою цілею було і є призбирати як найбільше маєтків... За кілька літ допровадили до того, що маєток їх в самій Парані виносить понад два міліони мільрайсів.

— Хтось може подумати, що се не можливо; а однак воно справді так єсть. До самого Прудентополійського монастиря належить більше, як 30 шакрів, безліч міських льотів, бровар на Прудентополіс, горальня на Іваях, цегольні і т. д.

Таке було з Василіянами до 1910 року, а нині?

Василіяне мали весь провід українського життя від початку і ніхто инший не став їм ніколи поважно в дорозі. Однакож не робили нічого такого, від чого народна свідомість підростала би.

Оповідає Карманський, що коли приїхав до Бразилії митр. Шептицький 1922 року, Карманський думав з ним справу обговорити і починати якусь нову роботу, але:

— Здивувала мене відповідь митрополита на мою замітку, що треба дати почин до орґанізації нашої бразилійської розпорошеної громади: **„Треба все залишити таким, яким воно є".**

Не диво. Аджеж Шептицький Поляк і хіба можна від нього навіть вимагати якоїсь доброї роботи для Українців? Його робота для Українців зводиться до

того, що: „Треба все залишити таким, яким воно є". Нема — нехай і не буде!

Мимоходом згадує Карманський, що приїхав був до Бразилії жонатий священик П. Петрицький і, будучи суспендованим опинився в крайній нужді і лежав в шпитали. Карманський вдавався (листом) до Василіян, **„щоб вони зробили якусь складку на безпомічного душпастиря, якого одинокою виною було це, що він приїхав до Бразилії з леґальною** (правною, шлюбною) **жінкою".** Але не тілько не було складки, але не було навіть відповіди.

Сей факт показує, що та сама „целібатна" політика, що провадиться в Галичині, чи в Північній Америці, провадиться і в Бразилії.

В 1907 р. почала була виходити в Куритибі згадана вже незалежна від Василіян „Зоря", і проти неї Василіяне вживали таких способів, яких греко-католицькі духовні вживають в Канаді. Згадана „Зоря" (ч. 6, 1910 р.) писала:

— І так, на Прудентополіс хрестянин, котрий мусить сповідатися, мусить вперід при двох свідках зробити обіт, що часописи „Зорі" ані передплачувати, ані читати не буде.

Хіба се не те, що канадійська „присяга"?!

Коли австрійський уряд передав Ставропигійський Інститут у Львові Україн-

цям (перше його мали москвофіли), то бразилійські греко-католики вислали 12 березня 1917 р. до заряду Ставропигійського Інститута письмо, в якім між иншим писали:

— Прочитавши світлі імена теперішної старшини Ставроп. Інститута, повстала в нас надія, що Ви Світлі Народовці зможете вставитися за своїми родимцями, котрих лиха доля кинула в праліси Парани Бразилійської, у Святійшого римського Престола, щоби пошанувала Св. Столиця наші церковні права та привілеї церковні і дала нам русько-католицького епископа та жонате свіцьке духовенство...

Дальше згадують, що народови треба би кращих шкіл, ніж ті, які провадять „сестриц". які самі є малописьменні і цілком від Василіян залежні. Зазначуєсь також, що Василіяне стараються світських інтеліґентів з кольонії позбуватися.

Інтересне письмо післали Українці з кольонії Доризон (21 листопада 1916 р.) до папи Венедикта XV. Ось що між иншим там говориться:

— Ваша Святосте! — Смиренно підписані делеґати з кольоній Українців в Парані — Бразилії почуваються до вдячности Св. Престолови Римському і складають сердечну подяку за це, що Ваша Святість зволили бодай вчасти декретом з д. 27 марта с. р. спамятати лат. духовенство котре прилюдно по костелах понижало наш руськo-катол. обряд і наше духовенство.

Дальше висказуєсь жаль, що папа таки залишив греко-католицьку церкву в Бразилії в руках латинських епископів і натякаєсь на давнійшу вже просьбу, до Пія X, щоби Українці в Бразилії мали свого епископа. І тому підписані просять:

— Ми, Українці русько-катол. обряду хочемо позістати при катол. вірі і рускім обряді, но горячо бажаєм, щоби Св. Столиця іменувала щимскорше русько-кат. епископа і не забороняла приїздити сюди на місце жонатим священикам з Галичини...

Ще раз повторяється нарікання, що **місцеві латинські епископи ставляться ворожо до українського духовенства, а вперш у чергу до жонатих священиків,** а для приміру підписані згадують оо. Никона Роздольського і Павла Петрицького, як жертви ворожого трактовання, при чім говориться про цькования Василіян на згаданих священиків. Дословно пишеться там про Василіян:

— Ми крайно обурені на таке нелюдське і злобне поступовання оо. Монахів і безженних священиків. На саму згадку їх облудного публичного поступовання кров стинається в жилах, і ми кличемо: Чи вже світ перевернувся горі ногами, чи настали часи антихриста? Сами впливають на місцевого лат. епископа, щоби не приняв о. Павла під свою юрисдикцію, а словом і письмом голосять народови брехню; що о. Павло не хоче узнавати епископа, що він є фальшивим священиком, а навіть Жидом, і нас у ньо-

го сповідаючихся називають Жидами, як це голосить монах Турковид, взивають нас його виречися прилюдно в ґазеті, перехрещують діти, хотяй це церквою строго заказане. А поступають з ним так злобно і облудно длятого, що він смів без їх позволення сюди приїхати, бути свідком неморального їх життя, занедбування обовязку, рабовання церквей і фарисейства зглядом свого народу...

Наведене висше письмо до папи, се вже документ, що дуже вимовно говорить про ті відносини, які переживали Українці греко-католики в Бразилії.

Карманський наводить також частинку свого довгого листа до митр. Шептицького, який він вислав 5-го січня, 1924 р. з Порто Уніон, і в якім писав про бразилійське положення і про конечність якоїсь здорової нової праці між Українцями, однакож Шептицький навіть нічого не відповів. Або инакше сказавши — Шептицький повторив свої давнійщі слова: „Треба все залишити таким, яким воно є”.

Можна би ще наводити чимало фактів на адресу Василіян і загального стану життя бразилійських Українців та се було би лише в ширших розмірах і яркійших барвах, те, що вже наведено. Однакож може хтось сказати: Карманський чоловік незрівноважений. Тай написав він згадану книжку, коли вже розійшов-

ся з Василіянами і почав видавати в Бразилії „Українського Хлібороба"...

Але ми все те мали на увазі, послугуючись його книжкою. І тому навели ми дещо з давнійших документів і жерел, за зміст яких Карманський не відповідає, але які говорять те саме, що говорить Карманський. Зрештою послухаймо ще бесіди самих Василіян, яким християнським тоном і змістом вони говорять.

Коли Карманський почав видавати „Українського Хлібороба", почалася полеміка між „Українським Хліборобом" і василіянською „Працею". Почалися накиди на Карманського. І Карманський наводить в своїй книжці (від стор. 143 до 155) виривки з „Праці", які найкраще показують василіянську культурність і релігійність. Ось деякі з тих виривків:

— Ви такі смаркаті повагою і розумом, а до сего, слабі на голову, беретесь до того, на чім зовсім не розумієтесь... Запхайте свій перкатий ніс в порунгу! („Праця", 1924 р., ч. 48).

— Щож би то було на тім світі, якби такі дурненькі йолопуваті, як Ви, рядили церквою, такі дурненькі, що собою не уміють рядити, що перший ліпший кольоніст перевисшае своїм здоровим розумом. (Там-же).

— Ага! щем забув едно. Казав еден, жебисте му штани віддали (себто щоби Карманський віддав), ну, штани, портки, бо п. редахтір позичили — і не віддали, вже зо три роки, як си позичили. Ну, розуміете, портки, штани. Віддайте,

бо буде скаржив за ті портки... І переказував без мене, жебисте му прислали ті портки. І переказував, же як му не віддасьте ті портки, то казав, бі ме же му машину возьму за портки.. („Праця', 1924 р., ч. 11).

Яким Карманський не був би, але коли Василіяне в своїм органі таким вуличним способом „полемізують", як з наведеного бачимо, то виходить, що вони самі люде без людського лиця, без совісти, без якихбудь культурних засад, отже і без всякої релігійности. Звичайні моральні босяки. І не треба доказувати, що такі просвітителі не можуть нікого просвітити. Але збирати маєтки для римо-католицьких політиків вони можуть краще ніж хто — бо не перебирають в способах. Не диво, що бразилійські Українці, маючи таких провідників, лишилися мабуть найдальше позаді між всіми частями українського народу, деб ті части не були.

Так виглядає положення греко-католиків в Бразилії. Католицькі Василіяне нагромаджують маєтки, але на громадське добро їх не вживають. Про громадську роботу не дбають. Народ тримають в темноті. Свідоміших з між народу позбуваються. Народ застрашують. Латинські епископи, яких Рим при-

значив на опікунів греко-католицької Церкви, ставляться ворожо до українських духовних, головно жонатих. Латинське духовенство прилюдно по костелах понижає греко-католицький обряд і духовество. Шептицький на все махає рукою. Люде хочуть ратуватися перед безбожною католицькою політикою і вдаються до Ставропигійського Інститута, щоби той старався примусити папу до пошановання церковних прав і привілеїв. Засилають до папи то просьби, то скарги...

Коли звести докупи доси перечислене, то виходить, **що корінь лиха не в Василіянах, але в тім, що Українці греко-католики разом з своєю церквою залежні від чужих їм людей. Лихо в тім, що греко-католики носять на шиї чуже ярмо, хваляться ним, як окрасою, і тягнучи чужий і ворожий їм католицький віз, навантажений чужими їм католицькими політиками, підставляють свої плечі під чужий їм католицький батіг.**

І доки Українець схоче бути в чужій залежности, доти не поможуть йому ніякі просьби, скарги, чи протести, хочби їх кілько висилали чи до папи, чи до Ставропигійського Інститута, не поможуть нарікання на Василіян, чи кого другого. Хто добровільно хоче бути

в чужім ярмі, тому і Бог не поможе. **Треба чуже ярмо скинути, від чужого воза відчепитися — тут доперва лік на всі подібні лиха.**

Римська політика завсігди трактувала Українців однаково. Вже при заведенню унії (1595 р.) Рим віддав греко-католиків під опіку тої „Пропаґанди" яка клопочеться навертанням поган. І так між поганами прийшлось їм стояти понад 300 літ.

Сотки літ католицький світ дивився на греко-католиків з найбільшою погордою, з ненавистю. І та сама зневага доси — в Европі, в Бразилії, в Стейтах, в Канаді.

Оскілько римська політика плянова, видно з того, **що всіх греко-католиків, які лише виїздили з Галичини, відлучено від їхнього рідного церковного і взагалі культурного пня і віддано під безпосередну залежність від Риму, та місцевих римо-католиків. Таке в Бразилії, таке в Стейтах, таке в Канаді.**

Римські політики рішили, що на американськім континенті **Українцем греко-католиком має орудувати римо-католик.** А не українська справа, не сам Українець собою, ані не українське церковне начальство з рідної землі, **щоби** і греко-

католицьке. Рим — а не Львів. Італія, Бельгія, Франція, Ірляндія, Еспанія — але не Галичина, а не то вже Україна. Греко-католик має за своїх рідних братів забути і злитися з чужими римо-католиками.

Коли-ж брати подробиці, то в Бразилії та сама ворожа Українцям „целібатна" політика Риму, що всюди. Жонатих священиків не хоче Рим бачити ані в Бразилії, ні Стейтах, ні Канаді, ані в Галичині. Бо римським політикам з нежонатих більше користи.

В Бразилії перехрещують дітий. Такі випадки знає і Канада. Тут ще і слюби „поправляють".

Для бразилійських Василіян проповідь і сповідь була засобом затуманювання, застрашування і відгороджування малосвідомих від свідомих. Те саме, що і в Канаді. От що каже Карманський:

— В цілій тій роботі вони послуговувалися не тільки „Працею", а ще більше проповідницею, сповідальницею, а врешті кропилом. Хто читає „Українського Хлібороба", гайда з ним на проповідницю. Не помагає се, геть його від сповідальниці, як останнього злочинця. Не покається, давай заборонити його жінці дотримувати зложеної йому „малженської" присяги. Тай даремно ждати він буде „слуги божого" з кропилом і з йорданською водою у своїй хаті.

Як се живцем нагадує роботу греко-

католицьких провідників в Канаді. Значить — чужі, або „свої", що на чужій службі, всюди однаковими способами для чужих працюють.

Приходить дивуватися короткозорости тих, які бачать початок і кінець лиха в Василіянах. Мовляв — колиб Василіяне були инші, все булоб добре. В самій же річи Василіяне ніпричому. Вони наймити, чужі робітники і роблять лише те, що їм згори приказано. **Висше католицьке начальство так їх виховало, так їх вивчило і післало до роботи, яку вони роблять. Рим такої роботи від них вимагае, Шептицький вимагае. В очах Риму і цілого католицького світа робота бразилійських Василіян, то найкраща католицька робота.** Вони-ж держать Українців в темноті і рівночасно нагромаджують маетки для римо-католиків. Рим того хоче. І тому Василіяне не боятсья лиха ані від латинських епископів, ані від Шептицького, ані від Риму. Бо вони гідно сповняють поручений їм обовязок. А що така їх робота ворожа Українцям і сама собою безбожна, се инша річ. Відношення римського католицизму до Українців було завсігди вороже, злочинне, безбожне. Та про те можуть рішати Українці, а не Рим.

Дуже вулична, дуже босяцька писанина в католицькій василіянській „Пра-

ці" про „портки", але коли вглянути глубше в зміст справи, то вийде, що се „Петрів наслідник" — папа писав про ті „портки". Не Василіяне! Рим писав! Католицька політика писала! А Василіяне можуть з чистою совістю сказати: „Щож ми... Ми римські форналі... Наймити... Що нам кажуть, те робимо... Скаже Рим: пишіть про портки! — пишемо. Скаже: не пишіть! — не пишемо. Миж наймити... Ми самі собою не орудуємо...

Ще оден факт на увагу... „Свята, спасительна унія з Римом", а зараз з нею безконечні скарги греко-католиків на Рим, на латинських епископів, на латинське духовенство, на римо-католицьких вірних. Відколи унія, від тоді греко-католики лише скаржаться, тай від католицької нахабности і насильства обороняються. Гарна компанія! **Коли судити не по масних порожних словах римських політиків, але приглянутись їх роботі, то вийде, що для українського народу ціла римська орґанізація — з папою, кардиналами, духовними, і звичайними вірними, то немов самі якісь безконечні бандити, брехуни, лицеміри, безбожники, рабівники.** Бо в таких чорних красках виступало завсігди практичне від-

ношення римо-католиків до Українців греко-католиків. А про православних і не згадувати.

Історія співжиття Українців з римо-католиками, то **безконечний ланцюх кривд, заподіваних Українцям римо-католиками.** Кривди, і кривди, і кривди— отсе зміст святої унії!

В Европі скарги Українців на римо-католиків почалися з унією і продовжаються до нині. Скарги під давною католицькою Польщею. Скарги під Австрією. (Диви хоч би „Відношення Обрядові", або „Висвітлення"). Скарги нині. Целібат. Конкордат. Благословлення Польщі. Викинення „всіх вас православних". Справа зміни календаря. Справа викидання Іконостасів. Зневага греко-католицьких епископів на похороні Цепляка. Неприняття в Римі української делеґації. Кардинал Мунделяйн. Архиепископ Чяска, що казав: Не журися целібатом, бо тоді будеш мати тисячу жінок. Пофальшовання в Римі протоколів Львівського Синоду. Дженокі. Польсько-католицькі погроми в Галичині. Зневажливе відношення латинських епископів і духовенства до греко-католицьких духовних в Полудневій Америці... Тай хіба можна всі ті кривди перечислити!? (Про те буде дальше).

І мимоволі хочеться кричати до тих, які щиро кажуть, що унія є святою справою і добром для Українців:

— Люде добрі, де-ж те добро?! Де-ж та батьківська опіка „Петрового наслідника"?! Де-ж та праведність і релігійна вищість католиків від некатоликів?! Нема! Все лише на облудних словах кінчиться. А поза ними саме фарисейство! І тільки фарисейство там, де римський католицизм має перед собою український нарід.

УВАГА: На місці буде зазначити, що нині в Бразилії є вже три українські православні священики, а в Аргентині оден. Крім того на 4-ох, або і 5-ох українських православних священиків є вже місце.

„БРАЦТВО УКРАЇНЦІВ КАТОЛИКІВ"

Греко-католик, чи католик.

Десь в грудни 1932 р. заснувалося в Канаді „Брацтво Українців Католиків" (в скороченню БУК). Се світська орґанізація побіч греко-католицької Церкви.

Згадане Брацтво, се українська орґанізація. В нім гуртуються наші братя греко-католики.

Покищо про програму й роботу Бра-

цтва судимо по змісті його орґану — „Бюлетеню", що почав виходити десь в січни 1933 р.

Переглядаючи „Бюлетень" бачимо, що він не ставить перед греко-католиками великих загально-українських цілий. Він крутиться головно коло „українсько-католицької" парафії, як чогось в українстві найважнійшого, одиноко правовірного, Божого, а що поза „україно-католицизмом", те неправедне, некультурне... І головним предметом уваги для „Українця католика" він ставить італійський Рим, не український Київ, Львів, Чернівці...

З того виходить, що головна провідна чужа рука в роботі Братства не є українська. Щож до осіб, які йдуть на-переді роботи Братства, то вони річ другорядна — інструменти чужої руки. Себто Братство українське, але провід чужий. Цілі чужі. Напрям чужий.

Все в „Бюлетені" зводиться до того, щобй звязати Українця греко-католика („Бюлетень" знає лише „католиків", а не „греко-католиків"!) з римо-католицьким світом — тілько не з народом українським, оскілько той нарід не є „католицьким" в розумінню римського католицизму.

Всю увагу зводить „Бюлетень" до вузких для Українця католицьких інтересів,

як одинокого, що повинен греко-католик мати постійно на увазі. Словом — видно стремління до того, щоби греко-католика Українця втягнути в чужий табор і заставити до праці на чужому полі. А побіч того **зробити з нього яничара** і тоді „пусьціць Русіна на Русіна" (пустити Українця на Українця), як казали Поляки. Зробити готовим до походу проти православних Українців. Зрештою такий похід від давна провадиться.

Коли розсудно справу розглянути, то природний стан греко-католика Українця такий:

Греко-католик Українець має свою **Українську Греко-Католицьку Церкву.** Зараз побіч нього стоїть його рідний брат — православний Українець, що має **Українську Православну Церкву.** Обі згадані Церкви, се вдійности одна і та сама Церква, себто — **Історична Православна Церква Українського Народу.**

Значить — і греко-католик і православний Українець — оба стоять побіч себе на українськім ґрунті і в границях загальної української справи.

А вже аж поза українським ґрунтом і поза загальною справою українського народу стоїть чужа Українцям римсько-

католицька справа, до якої чужа рука хоче греко-католиків втягнути.

Коротко сказавши — греко-католик стоїть між своїм рідним православним братом Українцем і не-Українцем римо-католиком. Між своєю ріднею і цілком чужими йому людьми, що накидаються йому за верховодів.

Природно виходить, що греко-католик повинен найперше мати на увазі свою **Українську Греко-Католицьку Церкву.** Він повинен дбати про її розвій, про забезпечення її прав, її цінностей, цілого її змісту; повинен мати перед очима її історію, її минувшину і теперішність; повинен мати на увазі її ворогів і дбати, щоби хтось чужий не використовував її хитро для своєї справи, а на шкоду греко-католиків.

Зараз за тим греко-католик (як розумний і практичний чоловік) повинен брати під увагу своє і своєї Церкви відношення до **Церкви Української Православної,** як тої, що є природною частиною його Церкви. Тої, що стоїть побіч нього на тім українськім ґрунті, на якім він стоїть.

А вже доперва поза всім тим він може глянути, що в римо-католицькім світі діється.

Таке природне положення греко-католика. І такою повинна бути його праця, однакож такою вона не є.

Греко-католик Українець нині не чує себе вже самостійним господарем на своїм подвірю. Чужа католицька рука зсуває його з рідного ґрунту. Ступінь за ступнем вона той ґрунт перед його очима підкопує.

Ще недавний **Українець греко-католик є вже** нині лише **„Українцем католиком". Його „Греко-Католицька Церква"** є нині лише **„Католицькою". І не тому,** що він того хотів, але тому, що того хотів хтось поза ним.

Греко-католикови відбирають можність бути собою. Чужі кажуть йому бути тим, чим вони хочуть. І тому він нині вже не той, що був. Його Церква не та. **В бесіді своїх провідників він лише „католик", а в державній статистиці Канади вже „римо-католик".**

Чужа рука переробляє на свій лад його світогляд. Ще донедавна він казав: „Ми всі були православні". Ще донедавна він чув від Престола: „всіх вас православних". Ще донедавна він мав український трираменний хрест. А нині чужа рука все те нищить. Чужі церковні політики кажуть йому ненавидіти православних Українців; ненавидіти Історію Українського Народу, яка пригадує у-

країнське православіє. Чужі перед очима греко-католика на православіє кидають клятву. Чужі викидають православіє з книг Української Греко-Католицької Церкви. Чужі відогнали православіє від Престола. Хрест на Українській Церкві чужа рука ставить однораменний, римський. Чужі недавну ще назву „греко-католик" заміняють на інтернаціональну „католик".

Так! Всю ту руйнацію робить чужа рука, чужа церковна політика. А те, що вона при тій роботі послугуєсь „тоже Українцями", справи не зміняє. Бо ті „тоже Українці", се лише податний матеріял в пальцях чужої руки.

Пляни на всякі зміни в греко-католицькім світі виробляли і виробляють чужі. А не греко-католики. Чужі греко-католиків і не питають. З ними не радяться. Перед греко-католицьким загалом подібних справ широко і подрібно не обговорюють. Греко-католиків ставлять звичайно перед доконаним фактом. Ми так зробили і ти мусиш з тим годитися!

Нині греко-католикови тяжко вже сказати, хто він такий — чи він ще греко-католик", чи лише „католик". І де він з своїм „католицизмом" стоїть. Ще

донедавна був він „греко-католиком" і всім було ясно, що він не римо-католик. Римо-католики були поза ним, як инша ґрупа.

Нині „римо-католики" лишилися чим були, а „греко-католика" чужа рука обскубла на самого голого „католика". Він не може нині пояснити розумним людям, чи він ще „греко-католик" й оскілько, чи врешті якийсь дивогляд, що не є ані „греко-католиком", ані „римо-католиком", а так собі „католиком". І як тоді означити ріжницю між Українцем „римо-католиком", яким бувший греко-католик ще не є, а Українцем „католиком", яким чужі його називають.

В таке загадочне положення поставила греко-католика чужа рука. Зробила з нього дивогляда.

— Не треба тобі того „греко" — кажуть греко-католикови — бо ти не Грек. Твій обряд „український"... Але така бесіда обчислена для баламучення.

Обряд **Української Церкви** — православної чи греко-католицької — **грецький!** Він витворений головно в грецькім світі і до нині в загальних формах в Українській Церкві той самий, що в Греції. Правда, українське життя влило в него українську душу, і тому можна його ще

звати „греко-українським". Але право за грецьким обрядом в Українській Церкві лишається. Кажучи: **греко-православна чи греко-католицька** Церква ми зазначуємо, що се Церква з грецьким обрядом: Не римським! **Та Церква і той обряд, який Українці мають від початку свого християнства.**

Коли Українець має залишити слово „греко", то чому римо-католики не лишають слова „римо"? Римська церква всюди зве себе „римо-католицькою". Навіть між тими народами, що не є Римлянами. Вона всюди зазначує те жерело (Рим), з якого має обряд.

До римської церкви належать ріжні народи, але нема обряду польського, еспанського, мадярського — в усіх них є лише римський обряд. А вони-ж не Римляне, як ми не Греки! І хоч до того римського обряду додають вони деякі свої національні форми, все-ж обряд лишається римським. І тому навіть Японців римо-католиків Рим зве „римо-католиками". І ще не те — бо бувших „греко-католиків" в канадійській статистиці звуть вже „римо-католиками", а не „рутено-католиками", або саме „католиками". Значить — Рим своє „римо" дає на місце „греко".

Що до „греко-католика", то в чужих такі пляни: З одної сторони відобрати

йому „греко" і нехай він якийсь час буде лише загадочним „католиком". А за час причепимо до нього „римо" і будемо мати „римо-католика". Позбудеться свого — візьме наше...

Греко-католики пояснюють, що з вислову „Українець католик" можна догадатися, що він не є „римо-католиком". Але таке толковання обчислене знов для баламучення. Бо звідки чужий поза Українцями чоловік може догадуватися, що „Українець католик" не є „римо-католиком"?

Зрештою в „Бюлетені" за 1933 р., в статті „наші латинники" говориться про „**Українців римо-католиків**". Отже коли греко-католик буде зватися лише „католиком", то чим і як відріжнить він себе від „Українця римо-католика"?

Правда, чужим тут клопоту нема, бо їх політика зводиться до такого правила: „Українець, се матеріял... Він не має сам нічого думати... Він має йти з розлявленим потом за нами, тай спокій голові"... Але для Українця така процесія з розлявленим потом не дуже почетна.

Справа обряду не є справою голої назви. Бо той обряд має свій великий зміст. Він має свої права. Він має за собою в нас майже 1000-літню історію. Він є частию нашої української культури, ча-

стию нашого життя. Він є тим нашим майном, яке вороги нашого народу завсігди старалися нищити. Тим майном, яке гідні сини українського народу завсігди щиро обороняли. Він вкладає на Українця народні обовязки. Він є ознакою його українства. Він обєднує український нарід в одну цілість. Він є обрядом тої Церкви, яку український нарід приняв і має доси, помимо того, що римо-католики варварськими способами її нищили...

А між правами греко-католицької Церкви є одно велике право, якого не має і якого не любить римська Церква, а то — **право мати жонате духовенство.** А де те право опиниться, коли греко-католик стане лише загадочним „католиком"? Або „римо-католиком", як державна канадійська статистика нині його називаєє? І на якій основі може він тоді доказувати, що його Церква має право на жонате духовенство? Аджеж ані Церква „католицька", ані „римо-католицька" такого права не знає і не має!...

Се все чужа рука знає і тому волить, щоби греко-католик мав „український" обряд. А в той „український обряд" дадуться вже вмістити годзінкі, літанії, нешпори, мша, целібат...

Нині в греко-католицькім світогляді

безладдя. Греко-католик вже не знає, де межа між греко- і римо-католицизмом. Оден ще боронить історичного греко-католицизму, другий годиться на голий католицизм. Оден ще чує під ногами український ґрунт, другий вже годиться з ґрунтом катлицького інтернаціоналу. Українська душа вже покалічена.

І того треба було чужим. Але не треба греко-католикам. Бо так вони перестають бути собою. Нині вони вже не кість від кости і кров від крови свого народу; вони вже не властителі цілої української історії і цілої української справи, а тілько відломки українського життя в руках чужих.

Їх Брацтво вже не є греко-католицьким. „Бюлетень" знає лише „католиків". Бо така воля чужої руки — тої руки, яка довгий час силувалася звати Українця „Русином" — і в Канаді і в Галичині. Бо „Русин" стоїть дальше від своїх, а близше до чужих. Таксамо „Українець католик".

Для чужих справа обряду українського народу є великої ваги справою. На місци пригадати, що Шептицький в 1904 році видав був навіть **„Ліст пастерскі.. до Полякуф обжондку грецко-католіц-**

кего". „Інтересне! Нині навіть Українець не повинен мати „греко-католицького" обряду, а тоді й Поляки мали. Таке виходило би. На ділі се була штучка польського ґрафа для латинщення Українців. Мовляв — хоч ти і греко-католик, але ти можеш бути Поляком. А я твоїм митрополитом. Бо я також Поляк.

Яким є грецький обряд, або грекоукраїнський, ми знаємо. Але як виглядає чистий „український обряд"? Чи не є се обряд „урждендової унії", що Поляки заводять на Волині, і яка одною ногою стоїть вже на порозі костела?

Ще питання... До якого обряду належить трираменний хрест? Сеж хрест український! Він пригадує побут апостола Андрея на українській землі. Коли-ж „Українці католики" мають „український обряд", то чому тайні „Правила" є за однораменним хрестом? Чому нині на греко-католицьких церквах ставлять однораменні хрести, як на костелах?

І не тілько, що ставлять. Бо відомі в Канаді випадки, що бере греко-католик в руки сокиру, чи пилку і йде обтинати рамена на старім трираменнім хресті, щоби зробити його однораменним. До такого крайного дикунства, до такої крайної дурноти доводять Українців чужі опікуни. І чи диво, коли такий Українець „католик" при відповідній на-

годі пійде вимордовувати православних Українців?!

До якого обряду належить Іконостас? Вже еп. Пелеш в своїй німецькій „Історії Уніятської Церкви" каже, що чужа рука працює за знищенням Іконостаса. Також тайні „Правила" мають Іконостас під „кураторією" Отже чому? А таких питань можна більше поставити.

В такім невідраднім положенню знаходяться нині наші братя греко-католики в Канаді.

Свідоміші члени сеї організації (не провідники!) повинні приглянутися до зачеплених справ на власну руку. Самі голосні зїзди, самі гучні заклики можуть бути лише маскою чужої роботи.

Є такий вислів: Бувають люде, що бачать муху на стіні, а стіни не бачать...

Такими мухами чужа рука нераз потішала і зацитькувала Українців. Але стіни ніколи не показувала. Для приміру виривок з „Бюлетеню":

— **Які наші завдання? Стояти твердо на католицькім ґрунті, під проводом свого українського Епископа, під крилами своеї Матері католицької Церкви...** (ч. 7. 1933).

Гарно сказано! Але чи се не муха на

стіні? Бо думаючий Українець зараз гляне дальше і скаже:

1. Чим католицький релігійний ґрунт ріжниться від релігійного православного ґрунту? Чи инші заповіди? Чи инша євангельська наука? Инше розуміння добрих і злих вчинків? Ні! Але з позарелігійного боку католицький ґрунт не є українським ґрунтом. Се ґрунт Риму, Польщі, Бельгії, Франції... І як тілько Українець на нім опиниться, то його зараз беруть в обертаси навіть найлютійші його вороги і провадять куди хочуть.

2. Чим католицький епископ є українським? Чи тим, що він по українськи говорити вміє? Чи тим, що його родичі Українці? Чи тим, що він українським зветься? Але все те муха на стіні. Бо його призначили чужі, Українців не питаючи. Отже він є лише капралем під чужим комендантом. А той комендант — приятель він нам? Чи може нашим ворогом? Бо від того залежить, чи „наш український епископ" буде працювати для нашого добра, чи для чужого

3. Чи католицька Церква була для Українців Матірю, чи лютою мачухою? Бо чи не її сини сотні літ мучили український нарід, а вона їх не спиняла? Що приміром сказала та католицька Перква, коли в 1930 р. її сини робили погроми по українських селах в Галичині? Що ка-

же нині, коли Польща всіх свідомих Українців замикає в концентраційнім таборі? Де був голос тої Матері католицької Церкви, коли її діти (Поляки) заарештували в самім 1919—20 рр. в Галичині 375 греко-католицьких священиків, 24 Василіян, 6 богословів і 41 монахинь (446 осіб)? Чув тоді хто її голос? Велика потіха була колинебудь Українцям в лихій годині від католицької Матері?...

Такі питання мусить поставити собі кождий свідомий Українець греко-католик. Він повинен пересунути свій зір з мухи на стіну, а там ще і поза стіну заглянути, хто поза стіною ховається. Як розумний чоловік!

„Брацтво Українців Католиків" мусить найперше поставити собі ряд питань:

1. Чи його провід є щиро-українським?

2. Чи ним не кермує чужа, невидна рука? Чи на нім не лежать хмарою чужі впливи, чужа політика?

3. Чи напрям, на який Брацтво ставлять його провідники, не відводить Українців греко-католиків від українського народу на чужий ґрунт?

4. Чи доси чужі опікуни не пообскубували греко-католиків до непізнання і дальше не скубуть?

5. Чи греко-католики вже згодяться з тим, щоби занехати назву „греко-католик", занехати „всіх вас православних", закинути трираменний хрест і др., що вже чужа рука завела і заводить? Чи може будуть відбирати назад своє добро? Чи зречуться вони права мати жонаге духовенство і згодяться на римський „целібат" — що в практиці є частенько „конкубінатом" (держанням незаконної жінки)?

6. Чи не думають вони, що цькування проти православних Українців й Української Православної Церкви є пляново обчисленою безбожною роботою ворогів українського народу? Чи не думають вони, що се є якраз те „пусціць Русіна на Русіна", щоби Українців посварити, поробити ворогами, ослабити, а там і зовсім знищити?

7. Чи не думають греко-католики боронити тут греко-католицької Церкви бодай так, як боронять її в Галичині кращі священики і загал, бачучи, як нахабно політика римської церкви лізе на український ґрунт, щоби Українців нищити?

8. Чи не думають греко-католики, що отте накликування: Не сходись з православним! Вирікайся його, як прокази! Не слухай православного Українця! Не читай, що він пише! — чи все те не є обдуманою штучкою чужих, щоби греко-

католиків відгородити від їхніх рідних братів, відгородити від світа, і заголомшивши, повести в чужу загороду?

9. Чи не думають греко-католики, що дійсними ворогами греко-католиків не є православні Українці, але хто инший? Чи не припускають вони, що чужі політики обмотують греко-католиків, щоби зробити з них жертву для своїх політичних цілий?...

Ось ті питання, що повинні собі греко-католики поставити і совісно на них відповісти. А які будуть відповіди, се вже справа їх совісти. Як відповідять, так будуть мати з чим перед світом показатися.

КАТОЛИЦТВО СВ. ВОЛОДИМИРА.

Римські політики вмовляють в Українців, що Володимир Великий приняв „католицьку віру", себто, що він признавав папу своїм головою.

В „Бюлетені" за липень 1933 р. о. Семчук має статтю: **„Життя і навернення св. Володимира"**, де „католицтво" Володимира доказується. А навіть більше... Виглядає, що о. Семчук хоче й таке сказати: Бачите, що Володимир нам дуже чужий... хоч він наш, коли хочете...

Каже о. Семчук, що імя „Володимир", се скандинавське „Валдемар". Значить — Володимир на першім кроці чужий нам іменем. З дальшого писання о. Семчука виходить, що Володимир був найменше 95 процент скандинавцем (Шведом) — з скандивцями молодший вік проживав, а навіть був морським розбишакою разом з скандинавським Оляфом Триґвісоном. Тай ціла Україна була тоді більше Швецією, ніж Україною, бо по словам о. Семчука в давній історії Швеції Україна зветься „Великою Швецією". А дійсна Швеція мабуть „Малою Швецією". І хоч батько Володимира, Святослав, має українське імя і про його скандинавськість нічого невідомо, зате Володимир виходить цілим скандинавцем. Та послухаймо, що каже наш історик Мих. Грушевський в своїй великій Історії України-Руси:

— Повість (літопис) приводить до Словян цілий варяжський нарід, що по ріжних містах мав скупчитися чисельно... але тому рішучо противиться факт, що норманський елемент не зіставив слідів ані в мові, ані в праві, ані в побуті, а такі сліди мусілиб бути доконче. — Т. І. 343.

Щодо скандинавського (шведського) походження українських князів, то Грушевський каже:

— Цікава річ — тоді, як в Київі аж роїлося

від Варягів, члени київської династії (княжої родини) носять словянські імена, як Святослав, Ярополк, Володимир, а імена Олега, Ігоря, Ольги не зовсім певні щодо свого початку, хоч їх пробовано обяснити з норманських. — Т. І. 356.

В шведській історії о. Семчука Україна для Шведів щось важнійше, ніж Швеція. А Грушевський каже:

— Пізнічні саги (перекази, оповідання), що так богато знають про своїх земляків, які ходили на Русь, нічим не натякають на скандинавський рід руської династиї, для них вона чужа, і Русь — чужий край... — Т. І. 344.

А на ті скандинавські „саґи" покликається власне о. Семчук. Та вже скорше треба вірити Грушевському, ніж Семчукови. Значить — „Володимир", се імя українське (володітель народу). Тай та „Велика Швеція" для нас ніпричому.

З „саг" о. Семчук виводить, що скандинавець Триґвісон (латинник!) навернув до грецького християнства Володимира. Триґвісон навіть мав чомусь їздити за єпископом до Греції, хоч мабуть скорше під боком міг дістати свого латинського єпископа. Представники римської церкви були завсігди дуже влізливі з своєю політикою, отже чому Триґвісон не намовив Володимира до латинського обряду? Та... Покликається о. Семчук на „саґи", а вони можуть на него мабуть ще більше покликатися.

Говорить о. Семчук, що папа присилав послів до Володимира, а Володимир до папи. Тай княгиня Ольга 959 року посилала послів до німецького короля Отона з просьбою о місіонарів (латинських). І кирилиця (письмо), що приняли Українці, малоб свідчити за Римом. Справа перших епископів на Україні також вказує в сторону Риму. А 1007 р. прибув з Угорщини до Володимира св. Бруно, ідучи навертати Печенігів. Словом — все складається, як римській політиці треба. Та ми зробимо кілька своїх уваг:

Посли приходили від папи до Володимира, а від Володимира до папи, лише біда, що не знати, що з того вийшло. Сам о. Семчук того не каже, бо не знає.

В німецьких літописах є згадка, що 959 р. прийшли були від Ольги до Отона посли, щоби той прислав на Україну епископів і священиків. Потім виявилося, що посли були обманцями, або вийшло непорозуміння, бо висланий епископ, Адальберт, мусів невдовзі до дому вернутися. Грушевський зазначує, що Ольга не забиралася до поширення християнства і тому таке її посольство неправдоподібне. Він каже:

— Найбільш правдоподібним..., що Ольга посилала посольство до Отона в політичних справах, але Отон хотів використати сю нагоду для

місіонарства... Отон взагалі з запалом заходився коло навертання на християнство Слюван: християнство служило його політичним цілям.— Т. І. 406.

Щодо кирилиці, то власне виходить, що Рим не мав на Українців впливу, коли не дав їм свого письма.

Справа перших єпископів на Україні нікому неясна і тому без практичного значіння.

Щодо Бруна... Міг він переїздом бути в Володимира, але се не доказ, що Володимир признавав папську власть над собою. Та ми знаємо про инших гостей...

Син, чи братанок Володимира, Святополк, оженився з дочкою польського короля Болеслава Хороброго і вона привезла з собою до Київа латинського єпископа Райнберна. Та сталося, що Володимир Райнберна арештував, бо той бунтував Святополка проти Володимира і старався Володимира до латинства притягнути.

Інтересний факт! Вже від першої стрічі Українців з римо-католиками виходив для Українців клопіт. А для Володимира гарний гість! Зверха єпископ, а в середині бунтівник.

Про хрещення Володимира о. Семчук дає інтересні виводи:

— 987 року охрещено Володимира... Хрещення довершив правдоподібно особистий духовник

Оляфа (Тригвісона) в присутности епископа Павла (якого Тригвісон пощось привіз з Греції) і так дійдемо до цікавого висновку. Епископ Павло був в канонічній залежности і судовласти патріярха Николи Хризоберга, що знова був у лучности молитви і затверджений Папою Іваном XV. Отже на всякий случай Володимир приняв віру тільки одну — католицьку — бо схизми тоді ще не було і всяке говорення про Володимира, як схизматика, невірне та обидливе.

Коротко, тай ясно! Але думаючий чоловік скаже: Тригвісон латинник, чому-ж він не покликав свого латинського епископа, але їздив до Греції за грецьким епископом? Хіба він знав, що Володимир не вірить латинським епископам. Коли-ж так, то чому би Володимира мав хрестити духовник Оляфа (латинник), а не грецький епископ, що там був, або його священик. Мав Оляф свого священика, мав свого й епископ. З висновків о. Семчука виглядає, що епископ Павло був при хрещенню Володимира на те, щоби на його „лучність" з папою міг нині о. Семчук покликатися.

Але на поставлену справу треба з иншої сторони глянути, а саме — **яким був самий Рим, якими були папи в 10-ім століттю, коли Володимир принимав христіянство.** Чи можна було тоді чути о-

бовязок, або бодай не соромитись за признавання над собою власти Риму?

Ні! **Десяте століття, се найчорніше століття в історії папства.** Рим тоді не тільки не стояв на сторожі христіянства, але лежав пяний в болоті найбільщих злочинів. Тоді Римови треба було лікаря, а не щоби Рим когось лічив. От що приміром читаємо в „Церковній Історії" Мосгайма:

— Історія римських первосвящеників (папів), що жили в тім столітю, є історією самих звірюк, а не людей, і виявляє страшні приміри найбільше кримінальних, страшних і помотаних злочинів, що всі писателі, навіть приналежні до римського сьіта, признають.

Тойже історик підчеркує, що тоді римське духовенство було дуже темне, дехто і Символу Віри не знав. А побіч темноти стояли два великі гріхи — **конкубінат** (життя з незаконними жінками) і **симонія** (торговля святими річами). З першим гріхом ніхто не крився, навіть монахи. А священичі й епископські становища продавалися тим, що більше платили.

Але вже й 9-те століття було не дуже принадне. Католицький історик, кардинал Бароній, пише під 827-им роком про церковні відносини:

— Через 150 літ разом папи були скорше відступниками, ніж наслідниками апостолів; во-

ни засідали на папськім престолі при помочи розпустниць і насильства Тусканських князів; вони були звірюками, людьми найогиднійшого життя, найнизше упавшої морали і з кождої сторони найпоганійші.

А Бароній, се велика особа в католицькій історії. Чоловік великої науки, був кандидатом на папу, був бібліотекарем папської бібліотеки, отже мав під руками всякі історичні жерела і документи, коли писав свою церковну історію. Отже знав, що пише.

Той сам Бароній під 912-им роком пише:

— Яким було тоді лице Римської Церкви? Найбільше огидне! Коли всесильні і найбруднійші проститутки правили в Римі; яких волею змінялися епископські стільці і роздавалися епископства; а страшне було се, що вони силою напихали своїх любимців на папський престіл.

Про папу Івана II-го, що був незаконним сином папи Сергія і його любовниці Мароції, і став папою 931 р., каже Бароній:

— І Римська Церква дозволяла, щоби її так нахабно гнобив отсей звір.

Не краще було і в дальших літах 10-го століття. Бо ось про Івана XII-го, що в 955 р., маючи 18 літ, при помочи тихже проституток, став папою, Бароній говорить, як про „проклятого звіра".

Які відносини були тоді в Римській

Церкві загально, показує отсей вислів історика і вченого, Сігонія:

— Боніфатій, що назвав себе Іваном (984 р.), убив двох папів і захопив папство насильством і грішми.

А Бароній під 985 р. називає тогож Боніфатія „злодієм і рабівником, що не мав одного волоска правдивого епископа".

Загально-ж про 10-те століття Бароній каже, що се був залізний вік, позбавлений всього доброго; що се був вік оловяний, повний всякого зла; що се був темний вік, що не мав ані письменників, ані людей науки. Він ще так десяте століття характеризує:

— Виглядає, що Христос був в глубокім сні, коли човен покривали филі; але найгірше те, що коли Христос так спав, то не було Апостолів, які своїм криком його розбудили би — бо всі вони також твердо спали.

Так загально виглядав Рим в X-ім століттю, коли Володимир й український нарід приймав христіянство. І з яким лицем може нині хтось говорити і доказувати тай хвалити, що в тих часах римської безбожности і злочинів Володимир признавав над собою власть злочинного Риму! З яким лицем може нині сві-

домий Українець слухати, коли римські політики силуються звязати початки християнства на Україні з римським безвірством — з злочинцями папами, з римськими розпустницями (Теодорами, Мароціями) і з усім тим болотом, яке викликає перестрах навіть серед совісних одиниць римської Церкви!

Власти тодішнього Риму не міг признавати Володимир — бо не було що признавати! Сам Рим собою не мав тоді ніякої власти. Не могли власти злочинного Риму признавати і Греки. Бо грецька Церква стояла тоді морально краще, ніж Рим.

Таку відповідь дає історія на питання: чи Володимир приймив католицьку віру з папським верховенством.

Коли хтось нині вмовляє в Українців, що вони від часів Володимира признавали над собою власть папи, той рівночасно доказує світові: От, які ті Українці дурні! Їм говори найбільші дурниці, а вони повірять. Сказано — египетська темнота!...

Коли о. Семчук, як передовий в „Братстві Українців Католиків", знає історію, то замість водити Українців по Швеції і знакомити їх з Триґвісонами і саґами, повинен був повести їх на хвильку до Риму, познакомити з Теодорами і Маро-

ціями, і з тими папами, що волею тихже розпусниць занимали папський престол; повести до Риму і показати все те болото, з яким він хоче Володимира й український нарід звязати.

Се, очевидно, мусів знати Володимир і тому не приняв латинства з Заходу. А те ходження всякими манівцями, припущеннями, здогадами, яке бачимо в о. Семчука, се лише обчислене намагання вмовити в Українців те, що римській політиці нині потрібне. Не те, що потрібне справі українського народу. І не те, що диктує здоровий розум.

ЯКОЮ Є ЦЕРКВА ПРАВОСЛАВНА, А ЯКОЮ КАТОЛИЦЬКА.

В кількох числах „Бюлетеню" о. Божик містить статтю п. з. „Католицька Церква й Українська Нація". Подаємо з неї важнійші виривки з своїми увагами і поясненнями. І так на вступі о. Божик робить такі твердження:

— Українська держава впала, бо перестала бути католицькою. — До українського церковного і культурного розвитку причинилася найбільше свята Католицька Церква. — До здобуття української державної независимости найбільше може причинитися лише св. Католицька Церква.

Значить — для українського народу спасення може прийти тілько від католиків. А однакож давна, тай нинішна історія каже, що о. Божик говорить неправду. Бо згадати хочби таке: Католицький (польський) король Казимир Великий напав 1340 р. на Галичину й обрабував її. Відтоді почавши католицька Польща сотки літ гнобила і православних і греко-католиків Українців. Католицька Польща била Українців з одної сторони, коли з другої били їх большевики. Католицька Польща знищила передовсім галицьку державу. Католицька Польща владжує по українських селах татарські погроми, переміняє українські школи на польські, українських учителів висилає на Мазури і на кождім кроці переслідує Українців. Католицька Польща зложила „Проєкти на знищене Русі"... Отже є з чого висновувати, що католицизм Українцям помагав, тай ще поможе. Та каже о. Божик дальше:

— Колиб не схизма, Українці осталиб в культурній та релігійній звязи з Заходом. Папа був би Українцям коронував короля... Король мав би вплив на непослушних князів... На Україні був би лад...

Був би лад... Але чи в самім Римі були великі лади? Згадати хоч би „Велику Схизму" в Римській Церкві (від 1378 до 1417), коли було по двох і трох папів нараз, що себе взаїмно проклинали. Хіба

не римське безладдя привело Лютра до розриву з Римом? Колй-ж Рим такий всемогучий, то чому не спинив в 18-ім століттю упадку католицької Польщі? Чому дозволив, що Італійці в 1870 р. відобрали від папи його власну світську державу? А що сказати нині про Мексико? А Еспанія? Донедавна Еспанія була більше католицькою, ніж сам Рим, але рівночасно найтемнійшою країною. Колиб Рим давав силу, то Еспанія повинна бути наймудрійша, найздоровша і найсильнійша. А вона нині в обіймах большевизму... Де-ж та сила Риму? Та йдімо дальше за о. Божиком:

— Рим осередок світа, старе місто, культурний провід... Православіе відгородило нас від культури західної Европи, а через се немов трутило нас взад на кілька століть; ми стали позаді других народів...

Виходило би, що на Заході — в краіні католицької культури велике щастя. Тільно жий тай будь, тай глузуй з некультурних православних. Але ми послухаймо, що каже оден з визначних і широко відомих греко-католицьких священиків в Галичині, о. Теодор Савойка. Він в 1925 р. видав у Львові книжочку п. з. „**Туча йде**"... і там, на 11-12 стороні каже він:

— В Італії йде подекуди праця, бо на 600 душ там буває часом парох і двох сотрудників.

Але на мойому віку я нігде не стрічав так мало культурних і занедбаних духовників, як таки в Італії, і нігде не був так згіршений, як таки в самому Римі. — В німецьких краях іде інтензивна праця. Але чи в значній мірі не длятого, що на пяти наступають образовані протестантські пастори? А успіхи? Пожалься Боже! На підставі обчислень з 1922 р. є в Німеччині 20,315,847 католиків і 40,622,790 протестантів. У католицьку Церкву перейшло 7,596, а з католицької церкви виступило 24,500 душ. Чи сі цифри нічого не говорять?... І чим тут одушевлятися?... А солодка Франція? Чи потрафили французькі целебси хоч довести до здискредитовання закона Мальтуса, чи спинили вимирання „великого народа"?

Так говорить старий, відомий, поважний греко-католик священик і греко-католики можуть йому скорше вірити, ніж о. Божикови і видавцям „Бюлетеню". Та слухаймо дальше о. Божика:

— Константинопольські патріярхи не довго тішилися тими народами, яких їм удалося відорвати від католицької Церкви. З Константинополем тримали лише доти, доки не забули, що має бути одна віра, одна церква, і один церковний голова, Папа... На схизмі сповнилися слова Христа, що царство, яке розділиться, упасти мае. Повстало отже 14 ріжних автокефалій, себто окремих церков... Крім сих по війні повстали: Жива Церква в Росії й Америці (еп. Кедровський), Карпаторуська, Жуківська, Ново-православна свистунівська...

Не кожда бесіда, що гладко говориться, є правдою. Бо факти кажуть, що найбільше поділів і відступств вя-

жеться з Римською Церквою. Коли взяти (як католики хочуть!), що до 1054 р. папа був головою цілого християнства, тоді треба брати також всі східні ереси (секти) до 1054 р. на рахунок папського безсилля. Дальше на рахунок безсилля Римської Церкви треба брати розкол 1054 року, коли послугуватися римським толкованням історії. Не краще й на Заході — тут Вальдензи, Альбіґензи... А що сказати про реформацію Лютра? Тоді Римська Церква стратила цілі краї — половину своїх вірних, себто — на двоє розкололася. Згаданий о. Савойка каже, що се **„була безповоротна втрата великих північних країв, які до нині стоять на боці і не виявляють якось охоти до злуки"** (Стор. 12).

Колиб в Римській Церкві був такий лад, як на папери пишеться, то для кого Рим встановляв Інквізицію, що спалила на стосах десятки тисяч людей? Кого Рим палив і за що?

Повставали автокефалії, а навіть такі церкви, як Жуківська, Ново-православна свистунівська... Треба не мати лиця, або бути католиком, щоби таке говорити. Бо що прим. Жуківці мають з православними? І чим Православна Церква за Жуківців відповідає? **Аджеж Жуківці, се ті католицькі священики, що з Жуком відорвалися від Церкви Католицької (а**

не Православної!), відорвалися від еп. Богачевського. Жуківці, се діти католиків. Їх поява, се гріх Риму, а не православія! Що-ж до Церкви „Новоправославної свистунівської", то її рівнож видумало хамство католицьких політиків. Люде з лицем і третою клепкою про таку церкву нічого не знають. Що-ж до Української Православної Церкви в Канаді і Стейтах, **то вона повстала не занепадом православія, тілько занепадом католицизму.** Греко-католики побачили облудну роботу римських політиків, отже їх покинули і відновили свою історичну Православну Церкву. Тут знов страта Римови, а здобуток православію.

Не зашкодить пригадати о. Божикови, що Українська Православна Церква, се та, про яку о. Божик забув згадати, але яку католики називають в своїм „Спростованню" дуже гідною і поважною Церквою. Хоч вона і православна!

А що до автокефальних православних Церков, то се ніякий гріх. Бо не далеко Рим і з своєю централізацією заходить. Коли-ж творення автокефалій, се гріх, **то кілько ріжнородних автокефалій натворилося з Римської Церкви!** Лютри, Кальвіни, Цвіґліяне, Анґлікане, Методисти, Пресбитеріяне, Баптисти, Суботники... і др. і др., все те окремі автокефальні (самостійні) Церкви, що ціл-

ком від Риму відлучилися і не мають з ним ніякої звязи. А Церкви автокефальні православні уважають себе і дальше одною Православною Церквою. Всі вони стоять в духовній злуці між собою.

Римським політикам ходить, щоби православіє показати чорним, а римський католицизм білим. Однакож куди латаним не крути, а латка на верха виходить. Бо ось слухаймо таки о. Божика:

— Яка була наша Церква до 16-го століття? Духовенство напів грамотне... Невчене духовенство не могло ані собі зарадити, ані піднести вірних. Дотого польське правительство позволило поселити Україну - Жидами, а вони розпиячували людей. Українці ставали чорною масою, рабами...

— Однак сего було ще замало. Українські церкви забрали Жиди в аренду, а правительство (польське-католицьке!) стало продавати епископські столиці нараз двом, а то й тром кандидатам. Кандидати, маючи окремі грамоти з Варшави, вели процеси... Так падала їх повага і повага церкви.

От вам і шило з мішка. Хвалив о. Божик католиків, а тепер виявляє, що се якраз вони (Іродові діти!) нищили Українську Православну Церкву. Вони то напровадили на Україну Жидів, винаймали їм православні Церкви, прода-

вали православні епископства, завели панщину, людей перемінили в рабів...

Чорна картина виходить з під пера о. Божика. Католики виступають на ній в ролі безбожників, розбишак, злодіяк, бандитів. **І тому не можна казати, що Православна Церква була підупала — то католицькі бандити її ослабили!** Очевидно за згодою папи. Бо хіба перешкаджав він їх роботі? Де? Як?

Нагайкою показували католики православним свою релігійну висшість, винаймом Жидам церков, панщиною, неволею... Та ще ось що додає о. Божик:

— Коли Ягайло оженився з польською королевою Ядвігою... українська держава стала іграшкою в руках ненаситних сусідів, які нею бавляться і до нині. Прийшли вороги з півночі і заходу, звузили нашу землю, стали господарами на ній... В наслідок того ми збідніли, стали наймитами на рідній землі. Скували нас в кайдани...

Вороги з заходу... Від Ягайла і Ядвіги почавши, себто від 14-го століття... А ті вороги з заходу, сеж католики! Не православні-ж... Не Турки... Але й Турок більше лиха не заподіяв би, як вони заподівали і заподівають Українцям. А що так воно є, се стверджує сам о. Божик. Значиться — Українці повинні від католицизму, як свого лютого ворога, тікати. Або вести з ним боротьбу.

Каже о. Божик дальше:

— Уздоровлення Церкви і Нації приходить з Риму. До папи Климента XIII, 1596 р. звернулися за уздоровленням своєї Церкви українські епископи Рухом злуки з нашої сторони кермували епископи Потій і Терлецький.

З нашої сторони Потій і Терлецький... А з ненашої польський король Жигмонт III, польський канцлер Замойский і польський кардинал Мацейовський — себто ті, що наші церкви Жидам винаймали. Вони то хотіли нашу Церкву уздоровити... на другий бік.

Та що се за люде були Потій з Терлецьким? — а вони-ж їздили до Риму записувати православних Українців папі. Є католицька книжка, що зветься **„Ювілейна Книга в 300-літні роковини смерти митрополита Іпатія Потія"** (Львів, 1914), де читаємо про Терлецького:

— Ставши епископом знайшов Терлецький епископство в лихім стані; деякі з церковних дібр були роздані своякам... другі віддані в наєм... а треті присвоїли чужі люди. Щоби прийти в посідання тих маєтностий, Терлецький вислав узброєних людий... При таких наїздах не обійшлося без насильств, грабежий, проливу крови, а часто і убійств. Жалоби на ті насильства доходили до короля... Терлецький проте шукав способу приподобатися королеви і правительству польському і длятого взявся до переведення унії. Само собою розуміється, що він не був переконаний о правдивости ідеї Унії, а ділав лише для власних користий. (Стор. 44).

Чи треба більше? Терлецькому ходимо про власні користи, а не церковні справи взагалі. Він готов був і самого Христа за 30 срібних продати. А в о. Божика се Божий чоловік, що журився добром Церкви.

А хто був Потій? Польський урядник, що сам зміняв в життю віру чи не 5 разів. До унійної роботи підготовив його польський епископ (пізнійший кардинал) Мацейовский, та Єзуїти. Пляни для унії виробляли Поляки. Польський король висилає Потія з Терлецьким до Риму. Опісля Поляки давали Потієві поміч для поборювання православних Українців. Словом — се був польський наймит! А про його побожність свідчить тон його писань. В католицькій книжці **„Берестейська унія"**, Ліковського, читаємо:

— В його листах до Льва Сапіги, коли пише про збунтованих проти себе попів (українських!) часто находяться такі вискази: „великі лотри, неспокійна сволоч, лихий хлопський народ, зрадливі, вигнанці, котрі поздихали в прокляттю, Наливайківська орда, галайстра... (Стор. 222).

Чи такі вислови не показують, яка релігійність була в душі Потія? А в о. Божика і видавців „Бюлетеню" Потій праведна душа, гідна пошани від греко-католиків! Та слухаймо, що говорить о. Божик ще дальше:

Злука нашої Церкви з Римом була тим для Українців, чим роса на росаду у спеку. Уряд не

міг уже віддавати церквів в аренду. Священики кінчили високі школи. Повага Церкви росла. Тому Українці з Галичини і в Галичині релігійно і культурно стоять висше, ніж їх брати на Буковині, в Бесарабії, на Волині...

Коли таке читаєте, то приходить вам на гадку приповідка: Крути, та міру знай! А о. Божик крутить поза всяку міру.

В 1929 р. вийшла у Львові католицька книжка п. з. **„В обороні Потієвої Унії"**. Проф. В. Шурат знайшов рукопис о. Петра Камінського (**Василіянина**) **з 1685** р. і надрукував в книжку. **Значить — Ка**мінський писав своє письмо, коли унія вже 90 літ існувала. І читаємо там між иншим:

— І не лиш сенаторського стільця не доступили панове уніяти, але невдовзі прийшло до того, що... таки архіепископ уніятів не мав першенства перед останним польським біскупом... (Стор. 10).

— А що ми тепер маємо трохи свободи в обряді, так се лиш тінь свободи. Мають се й ті Жиди, що є зайди.. Все, що Русь має, обряд і церемонії, все бажають викоренити. Прислухатися в школах, як латинську молодіж против руського народа юдять, яке там глузування з самих же уніятів. Коли посміятися, то над Русином. „Кобусниками" їх називають... А що за богохульства висипують на богослуження! Церкви инакше, як божницею не називають; як можна, то і з опаратів (риз церковних) на комедиях сміхи творять; по улицях за духовними „Господи помилуй" кричать, і хлопами називаючи, камінням за ними кидають... Вкінці, щоб Русь ставалася Поляками, церкви в них на костели відбирають... (Стор. 16).

І не лиш належного поважання не має духовенство грецького обряду в добродіїв ксьондзів, але й не є воно свобідне в практиках свого обряду, бо змушують їх ходити до костелів і відбувати процесії... А на процесії що за сміх з духовенства — Боже, ти бачиш!.... (Стор. 33).

Так стояла справа з уніятами 90 літ (майже 100) по заведенню унії. Як перше католицька Польща нищила православних, таксамо тепер нищила уніятів, або ще гірше. І так було до розбору Польщі. Коли Австрія забрала від Польщі Галичину (1772 р.), то греко-католицькі духовні були такі темні, що не було з кого вибрати епископа. Деякі були майже неписьменні. А другі були такі, як о. Божик. Тимчасом в о. Божика унія принесла рай — церкви вільні, духовні вчені, повага Церкви росте... **Як на замовлення!**

Ще слово про Галичан... Перекручує історію і проповідує брехню, хто каже, що католицизм підніс Українців в Галичині! **Галицьких Українців піднесло те, що Австрія, з політичних причин, загородила католикам безпосередний доступ до Українців, дала їм більше політичної волі, отже дала їм можність власними силами піднестися. Наперекір католицькій політиці.** Польща була більше католицькою ніж Австрія, отже чому-то аж під

Австрією Українці піднеслися, а не під Польщею? Зрештою ще й під Австрією старалися Поляки на кождім кроці Українців нищити. А нині?!

Ще оден жарт з здорового розуму зробив о. Божик доказуючи, що всі визначнійші Українці виховувалися на католицькій культурі, отже се знак висшости католицизму. Пише він:

— В православних бачимо визначні особи, як митрополитів Петра з над Рати, Петра Могилу, Теофана Прокоповича, Стефана Яворського.. всі вони кінчили високі школи у католицьких містах — Львові, Кракові, Парижі. — Богдан Хмельницький, Сагайдачний, Мазепа, Морозенко... кінчили католицькі високі школи. Таксамо Сковорода... Шевченко, Драгоманів, Куліш, Основяненко і инші були такби сказати „західняками", які своє знання опирали на науці Західної католицької Европи.

Перечисливши оттак визначнійших Українців, о. Божик дає Українцям таку лекцію:

— Маю охоту спитати тих Українців, що виступають проти Католицької Церкви, пощо вони хотіли би її знищити, коли українські світочі (православні, бо католицьких нема!) черпали своє знання з католицької науки? Чи не ясно їм, що Католицька Церква мусить бути доброю, коли її наука є доброю також для них?!

Гарна лекція о. Божика, але вона для него — не для нас! Ми спитаємо: Коли

виховавчі впливи католицької Церкви і культури такі благодійні, то чому католицизм не виховував великих Українців греко-католиків? Бо де вони? Зате виховував і виховує богато хрунів.

Та коли показувати, кого католицька культура виховала, то ми підемо дальше, і так: виховала Лютра, Кальвіна, Цвінґлія, Гуса, Вікліфа, Вольтера, Дарвіна, Інґерсола, Маркса, Леніна, Троцького, Дзержинського, Літвінова, Твердохліба, Ількова... Вона виховала тих Поляків, що в самім 1919-20 р. арештували були в Галичині 375 греко-католицьких священиків, 24 монахів, 6 богословів, 41 монахинь, разом 446 душ.

Виховала Поляків, що робили погроми в Галичині 1930 і 1934 року. Тих, що забороняють Українцям по українськи вчитися, переносять українських учителів на Мазури, нищать греко-католицьку Церкву, відбирають Українцям їхні права... Вона виховала і самого о. Божика, та його начальство, що перекручує факти історії і зводить греко-католиків на манівці.

Щож до визначних Українців, то їх на великих Українців виховувало українське життя, українська культура, українська справа — а не католицькі мудрощі. А католицизм виховував Українця

завсігди на хруня, на зрадника свого народу, на чужого наймита. Се нехай приймуть до відома ті, що заставляють Українців кланятися в сім місци католицизмови.

Ще цікаве відкриття робить о. Божик, коли каже:

— В нас католиків є школи в Йорктоні, Айтуні, Едмонтоні, Мондері, Сифтоні, Виннипеґу, Монтреалі — в православних поза бурсами нема нічого.

В нас католиків... каже о. Божик, але запитати: В кого в нас? В Українців, чи в Французів? Бо що спільного має з Українцями Йорктонська Колеґія? (Перечитайте книжочку „Ловці душ"). Або чи на вінніпеґську школу не дав грошей французький архиепископ Лянжвен? І таке майже всюди. І тому ті чужі школи не дають греко-католикам розуму. Бо де вихованки тих шкіл? Де та свідомість, що всі ті школи греко-католикам передали? Православні з своїми бурсами стали вже остільки дорослими і розумними, що їх можна самих дебудь пустити; а греко-католиків немов туманів, і доси завертають, гукаючи: Гей, оден з другим, вертай!... Кажу вертай!... Ти куди наставився?! Присягни, що не підеш!... Чуєш?!

Ще інтереснійші дива оповідає о. Божик про Галичину. От що він каже:

— На Буковині і в Бесарабії нема православних шкіл, тоді коли в Галичині і на Закарпатті католики мають свої школи від найнищих до найвищих, бурси, захисти, лічниці, музеї і т. д

Католики мають, — каже о. Божик. Та чому не скаже він, що мають Українці? Бо про те, що Поляки мають дечого богато, ми знаємо і без о. Божика, та нам ходить про Українців. Що вони мають? Очевидно о. Божик чоловік неперебірчивий, отже коли нема шкіл українських, він буде польськими тішитися, як своїми, коли вони католицькі. Але не може так робити Українець!

Ми можемо про школи в Галичині сказати о. Божикови трохи більше. В „Стенографічнім Звіті" польського сойму з 10-го лютого 1934 р. є бесіда Рудницької, де читаємо між иншим таке:

— Для нинішного уряду, як і для попередних, школа є способом політичного гноблення українського народу. Головні цілі шкільної політики відносно нас є троякі: винародовлення, темнота і система поліцийна... А тепер кілька цифр і примірів: **З 3,662 звичайних українських шкіл лишилася нині ледви сотка...**

Дальше Рудницька оповідає, що польський уряд сам пильно закривав статистичні цифри перед загалом, хоч вона ті цифри дістала з урядових документів.

Дальше каже вона, що Польща (католицька!) брехливо повідомляла Лігу Націй, що українських шкіл є 684. Вкінці розводиться вона широко над тим, що Українці з шкільної сторони переживають великі насильства, що в школах повно конфідентів (шпіонів) і т. д. Отсе і є той шкільний стан в Галичині, який о. Божик так розхвалює! Кому-ж може здорово думаючий чоловік більше вірити — Божикови, чи Рудницькій?

Зрештою і до „Бюлетеня", хоч який він, а таки деколи закрадеться слово правди. От в „Бюлетені" за листопад 1933 р. читаємо:

— Загальний шкільний страйк і саботаж польської школи розпочали українські католицькі діти в Галичині. Польська влада, як звичайно, розвязує шкільну справу при помочі поліції і криміналу. (Стор. 22).

Отсе ті шкільні благодати, які о. Божик сліпим показує. Коли на місце давних 3,662 своїх звичайних шкіл Українці мають нині 100, то се в о. Божика викликає телячий захват.

Та щоби не виглядало, що оден о. Божик робить з чорного біле, ми наведемо виривок зі статті о. Петра Криворучки, в „Бюлетені" за лютий 1934:

— Церква (православна), під проводом здіб-

них керманичів скоро зміркувала, що так дальше бути не може, бо це грозить кінцевою руїною (під проводом Церковних Брацтв), отже вступила на одиноко правильний шлях поєднання з Римом. І так вийшла з тих закамарків пониження, обновилася і скріпла. Нині наша українська католицька Церква в Галичині увінчана вінцем єдности, сили, поваги, величі, блеску — як і вся католицька Церква. (Стор. 5-6).

Читаєте таке і пригадується приповідка: — Мамо, так нас люде хвалять! — Хто, доню? — Та ви мене, а я вас! Бо досить переглянути хоч би кілька чисел католицької „Нової Зорі" з Галичини, щоби побачити, що греко-католицька Церква під пануванням католицької Польщі не має ані сили, ані поваги. Вона нині в такім положенню, як тоді, коли Поляки Жидам церкви винаймали. От кілька фактів:

— Староста в Скалаті засудив о. І. Цимбалу з Колодіївки на 500 зл., або 5 днів вязниці за те, що той владив академію (святочний концерт) в честь еп. Бучка в дню його уродин. Додати, що о. Цимбала передше повідомляв владу і вона академії не заборонила. — „Нова Зоря" ч. 64.

— Жовківський староста заборонив процесійні походи з одної церкви до другої. Заборонив на Зелені Свята при поминках за поляглих вояків ставити могили і хрести. Минулого року заборонив Службу Божу в день 1-го листопада. — „Нова Зоря", ч. 64.

— За посвячення хреста поляглим у визвольній боротьбі мостиський староста засудив о.

Льва Сальвицького з Волчищович на 500 зл., або 14 днів вязниці. — „Нова Зоря", ч. 59.

— Тернопільське староство засудило о. Петра Івахова з Зарудя на 500 зл., або 14 днів вязниці за проповідь, яка Полякам не подобалася. — „Нова Зоря", ч. 58.

— В Бережанах староство засудило о. Івана Петрицю з Стриганець на 100 зл. кари за слова на проповіди: Перебули ми панщину — перебудемо й конституцію. — „Н. Зоря", ч. 56.

— В Ладанці, пов. Перемишляни, Поляки розвязали „Сокіл", бо його члени відпроваджували місіонарів з парадою на конях. — „Н. З.", ч. 43.

— Суд в Підгайцях засудив о. Костюка на 14 днів тюрми та 30 зл. кари за „невідповідне поведення" супроти поліції. — „Н. Зоря", ч. 74.

— Жовківський староста Емерик вислав обіжник до греко-католицьких священиків, щоби вели метрикальні книги в латинській мові. — „Н. Зоря", ч. 74.

Се все ледво з кількох чисел католицької „Нової Зорі" за 1934 рік. Та видно в якій там повазі греко-католицька Церква. Се те самісіньке, що колись за греко-католицьким духовним кричали по вулицях „Господи помилуй" і кидали камінням. Тай ціла Польща не краща. От ціє образок:

— Теперішний президент Варшави, Старжинський, так характеризує маґістрацьке багно в Варшаві: „Доси я нігде не бачив такого нехлюйства і марнування публичних гроший, як на терені міської управи в Варшаві. Скажу коротко: болото, бруд і сморід". — „Нова Зоря", ч. 73, 1934.

Інтересне, що католицькі аґенти в Канаді цілком пригадують аґентів большевицьких. Тоді, коли в большевії неволя і люде з голоду гинуть, большевицькі аґенти хвалять большевію, як найдосконалійший рай. Подібно роблять агенти католицькі. Тоді, коли католицизм був і нині є для Українців страшною язвою, католицькі агенти вмовляють в Українців, що католицизм, се велике щастя для Українців — добро, слава, повага, спасення... Розуміється, що як большевикам, так і католицьким аґентам треба дуже темного загалу і вони пильно дбають, щоби темноту поширювати і піддержувати.

Темний не знає фактів — він лише голословної балачки слухає. А розумний знає, що слова, а діла, то не все одно. В голословній балачці католицький світ, то самі святощі, а коли сягнете до фактів, то перед вами отвирається пропасть пекла. І з католицизму виходить для Українця звичайнісінький Татарин з арканом в руках.

КАТОЛИЦИЗМ ВЖЕ ЯВНИМ ВОРОГОМ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ.

Звідки починається католицький наступ.

Робота католицьких верхів завсігди

йшла проти тої свідомої части українського загалу в Канаді, яку большевики звуть нині „жовтоблакитниками". Вже проф. Карманський заявляв по війні в „Українськім Хліборобі", що коли він перед війною їхав до Канади, щоби провадити тут „Курси висшої освіти", то митр. Шептицький вкладав на нього обовязок нищити український рух в Канаді — саме той що збирався кругом „Українського Голосу".

Та католики в своїм наступі назви „жовтоблакитники" до недавна не вживали. Вони не казали, що йдуть проти тих, для яких синьожовтий прапор є символом (знаком) цілого українства. Вони те українство плюгавили потрохи, частями.

Українська Церква, се величезна часть загальної української справи. Недаромж вороги завсігди так завзято Українську Церкву нищили. Не будь Церква важною справою, а ворог на неї не оглядався-б. Отже католицькі верхи нищили ту Українську Церкву, яку і всі инші вороги нашого народу нищили. Тут католики з іншими нашими ворогами сходилися. І проти тої-ж Української Церкви вони в Канаді видумували що могли. Самих зневажливих прізвищ кілько — мамина, козацька, халдейська, нововидума-

на, свистунівська і др. Так оплюгавлювали вони явно велику частину загальної української справи — перед лицем таки самих Українців греко-католиків.

Тепер від частини переходять до цілости.

Організатором БУК-а є нині о. А. Трух ЧСВВ (Чина св. Василія Великого — Василіянин). Він нині мабуть головний речник католицьких верхів між греко-католиками. Отже послухаймо, що він говорить:

— З воєнної кватири у Ватикані чути голос сурми. Ставайте в ряди! Нехай живе Христос Цар! Да прийдет царствіє Твоє! Нехай живе Католицька Україна! („Бюлетень" за грудень, 1934, ст. 8).

Многомовний вислів! Не з Галичини, не зі Львова, не з українських земель, не від поневолених братів; ані не від галицького митрополита, не від українського народу йде до греко-католиків поклик, щоби ставали в ряди. Ні! Той поклик йде від чужих — з Італії, з Ватикану (з папської палати), з Риму...

З того Риму, що в часі, коли Польща всадовлялася на українських плечах, благословив — окремо польський нарід, окремо армію, президента, воєводів, журналістів, студентів і що лише на думку

приплило. А Українців одним словом не згадував. Від того папи, що по війні не хотів приняти української делеґації, а польську радо принимав. Від того папи, що підчас польських погромів 1930 р сказав українцям: Я буду за вас молитися. (В українськім толкованню: Нехай вас бють, а мені ви не докучайте!).

Отже з тої чужої „кватири", що давала підмогу смертельним ворогам українського народу, йде нині заклик до орґанізовання Українців „католиків". На який лад — се відоме! На такий, на який та „кватира" орґанізувала Українців „католиків" при нападі Поляків на Галичину: підчас масових арештовань греко-католицького духовенства в Галичині зараз по війні; підчас погромів 1930 і 1934 роках. Значить — Українцям на загибіль.

Католицька Україна.

Другим значучим висловом Труха є: **Нехай живе Католицька Україна!**

Що з такого вислову можна розуміти? Католицька Україна нехай живе... а що з Православною Україною має бути? Чи їй не треба жити? Невжеж греко-католикам має бути байдуже, чи Православна Україна буде жити, чи пропаде? Тай хіба може розумний греко-католик

вдоволятися три-міліоновою Католицькою Україною, а вдесятеро більша Православна Україна має бути для нього нічим? Де-ж тоді був би розум такого греко-католика? Та зрозуміле, що ватиканська „кватира" такого бажає.

Тут вже явний похід проти українства.

В „Бюлетеню" за січень 1935 р. Трух вже цілком скидає українську маску з свого проти-українського лиця.

В статті „Ратуйте Канадійську Україну" Трух накликає Українців „католиків" до праці коло створення католицьких шкіл і бурсів, а дальше каже:

— А як хто не хоче? Нехай просить правительства своєї провінції, щоби над якимсь „лейком" призначили йому місце на резерву.,. й поставили синожовту таблицю (!) з надписом: „Резерва українських греко католицьких капарників і партачів". Finished. — („Бюлетень" за січень 1935 р., ст. 12).

Тут уже все ясне, як на долони. Похід римської „кватири" звернений не тільки проти „жовтоблакитників",. як Ґрупи, не тільки проти православних Українців, **але проти цілого українського народу і цілої його справи!**

„Синьожовта таблиця" це **Синьожовтий Прапор** — найвисший знак українського народу і цілої його справи. Та де-ж Трух тої знак ставить?

От де! Для тих, що не підуть за ним наосліп, він готує на півночі резерву, себто смітник. На тім смітнику він посадив би йому нелюбих „греко-католиків", поставив би над ними „синьожовту таблицю" і написав би: „Резерва українських **греко**-католицьких капарників і партачів".

Отже — де капарники і партачі, там місце Синьо-жовтому Українському Прапорови. Український Прапор має бути ознакою нездарства і знаком сорому.

Дальші висновки ясні: Коли на резерву вивезуть „синьожовту таблицю" разом з капарниками, то яка таблиця лишиться для тих, що з Трухом зостануться? Який прапор? Польський? Італійський? Французький? Бельгійський? Бо вже не український! Той буде на резерві. За яким прапором має тоді Українець „католик" йти?

Ось так чужі спасителі Українців учать й організують! Викинути Прапор Українського Народу на резерву, а тоді... нехай живе Католицька Україна!..

Треба ще тямити, що Синьо-жовтий Прапор не є символом ані православія, ані греко-католицизму — **це символ (знак) цілого українського народу, усіх його справ, усіх бажань, цілий, стремлінь, й усеї кращої будуччини, яку він хоче здобути.**

А в католика Труха, се річ, яку треба з капарниками на смітник викинути. До того зводить свою роботу ціла католицька політика!

Для кращого зрозуміння справи уявімо собі, що Трух на резерві поставив би не „синьожовту", але „червоно-білосиню таблицю", себто Канадійський Прапор... Хіба тоді ціла Канада не розуміла би, що Трух віддає Канадійський Прапор на зневагу? Тай певна річ — не погладили би за таке Труха по голові. І він се й без пояснення розуміє. Але думає, що Прапор Українського народу не знайде сильної оборони. Можуть знайтися й такі Українці „католики", що самі не пожалують труду, щоби лише Український Прапор на резерву витягнути.

Що на смітник вивозиться, на те люде плюють. На те можна плювати. З такою думкою мусів Трух приміщувати на резерві Український Прапор. Мовляв — бачите, Українці „католики", де синьожовтим барвам місце! Отже це не ваші барви! Це тих нікчемних, що на резерві! Всі вони з своєю таблицею належать до смітника... а ви... ви не теє...

А може Трухови слово нехотячи вирвалося? Ні! Адже письмо — се спокійно і поволи обдумана думка. Коли

Труховп, як футуристови, може яке будь слово вирватися, то чому не вирвалося, що на резерву треба вислати папу, Шептицького, Ладику, Хомишина... Тоді можна би повірити, що се безконтрольний чоловік. А тут ні! Тай редактор „Бюлетеню" вислів Труха без застережень поміщує. Значиться — і він з ним годиться!

Ще одно гідне уваги... Трух пише: „Резерва українських **греко**-католицьких капарників"... Слово „греко" він підчеркує очевидно з тим розрахунком, що Українці, які те „греко" обороняють, вже тим самим належать до тих, що їм місце на резерві. На смітнику. Разом з Українським Прапором.

Дві чужі місії і їх речники.

Вислів Труха, що „синьо-жовту таблицю" треба вивезти на резерву разом з „капарниками", **се повсякчасний вислів цілої католицької політики в відношенню до Українського Народу.** Се не вислів одиниці. Трух говорить лише те, що думає, плянує і робить ціла католицька машина, починаючи з „ватиканської кватири", від папи. **Треба викинути на**

смітник „греко" — плянують католицькі політики — треба викинути права Української Церкви, які з тим „греко" вяжуться; треба викинути на смітник Прапор Українського Народу — Символ його життя — а тоді з Церкви стане Костел, а з Українця Поляк, або взагалі наймит римо-католиків.

Український Нарід мав від 988 року свою власну Українську Православну Церкву. Та наперекір тому, що Українці були вже християнами, між них зачали напихатися дві чужі Церкві — дві чужі Місії — **Польсько-Римська** і **Російська** (Московська). Немов між поган. І факти показують, що як одна, так і друга працювала для знищення Українського Народу.

Берімо **Російську Місію** (московську) в Канаді. Вся її робота між Українцями зводилася до того, що України не було, нема і не сміє бути. Се говорилося на проповідях, в балачках, в часописах. Українці, се мазепинці, папештаки, австрійські агенти... Так говорили представники й оборонці Російської Місії. Тим ціла Місія дихала.

Та знайшовся оден з тої Місії, що всі ті безладні напади на українство звів до одної ясної форми і вдарив українську справу вже в саму голову. Се був о. П.

Божик з своїми „Акафистами до св. України". Там вже не „мазепинців" він нівечить, але каже: **„Будь проклята, Україно, Богом живим... Ти щезни і пропади!"** Тут вже було ясно, чого Російська Місія хоче.

Візьмімо тепер другу чужу Місію — **Римську, Римський Католицизм.** Хіба її робота не точно така, як і Місії Російської?! Там чужі і тут чужі — там диктував Петербург, тут Рим. Там зневажливі прозвиска і тут (Церква мамина, козацька, халдейська і др.). Там „будь проклята Україно", а тут Український Прапор на смітник викидають.

Там Божик, тут Трух виступає в ролі речника чужої політики між Українцями. І Трух говорить точно те, що перше говорив Божик, хоч відмінними словами.

Замітне також, що Божик від чужої українцям Російської Місії перейшов священствувати до такої-ж другої чужої Українцям Римської Католицької Місії. З під приказів Петербурга під прикази Риму. Не велика ріжниця, чи страта для Божика, нема також ріжниці ні страти для Українського Народу. Не було би також ріжниці, колиб при иншім складі обставин Трух перейшов до Місії Російської.

Дві чужі місії між Українцями, два речники чужого наступу на українську справу. Хіба ще не ясно, як повинні Українці до чужих місій і їхніх речників відноситися?!

Чи Христос поставив Петра і папів Старшими.

Весь спір між Церквою Православною, а Римською Католицькою обертається **коло політичних претенсій Риму, а не коло питань релігійних.** Лише що Рим надає своїм політичним претенсіям на власну руку зфабрикований релігійний вигляд.

Весь спір і вся ворожнеча Риму до цілої Східної Православної Церкви засновуєсь на питанню: **чи Христос поставив Петра і його наслідників начальниками над другими апостолами і тимсамим чи римські папи є самим Христом призначені згори на провідників всего християнства.**

На тім засновується також незгода між Українцями греко-католиками, які є під впливами Риму й Українцями православними. Значить — **питання про папське верховенство розбиває на двоє**

Український Нарід. Робить з рідних братів ворогів.

Через те Українцям треба до питання про папське верховенство пильно приглянутись.

Чому питання про папське верховенство є політичним питанням? Тому, що се — в першій мірі питання про адміністративний лад, про панування над другими, а не про основні релігійні справи. А ще більше тому — що Рим обороняючи свої претенсії до панування, не перебирає в способах. Натягання, фальшовання, перекручування, найбільше неправдиві видумки, заперечування дійсних фактів і легковаження висловів великих авторитетів навіть самої Римської Церкви — все ставить згадане питання ще більше до ряду питань грубо політичних. Переносить його в той світ де — що лише вдасться, те роби...

В доказуванню папського верховенства Римови ходить лише про одно: **вговорити в людей, що він для всіх Богом постановлений і тоді мати людей за собою.** Ніщо більше! А будуть люде, то будуть і грошеві доходи, буде й політична сила, — буде армія для оборони

папських інтересів. Про те одиноко Римови ходить. А саме питання: чи дійсно Бог вибрав Рим на провідника, є тут підрядного значіння. Нехай би і не вибрав, але коли люде повірять, що вибрав, то Римови більше не треба.

Щоби питання про папську верховну власть стало зрозумілим, треба справу розглядати з таких сторін:

1. Що про Петрове верховенство казав Христос.

2. Що казав сам Петро і другі Апостоли.

3. Що казали перші Отці Церкви й Учителі християнства. Що каже Церковна Історія.

4. Що казали і кажуть самі католицькі авторітети.

5. Чи по роботі папів видно, що вони є „заступниками Христа і наслідниками Петра".

Тільки таким ладом може розумний чоловік дошукатися, чи папські претенсії до панування над цілим християнством є оправдані.

Що читаемо про Петра в Евангеліях.

Римські католики обороняючи пап-

ське верховенство покликуються на такі слова Христа:

— Каже до них (до Апостолів): Ви-ж як кажете? Хто я? Озвавшись Симон Петро каже: Ти Христос, Син Бога Живого. І озвавшись Ісус каже до него: Блажен еси Симоне, сину Йони, бо тіло і кров не відкрили тобі сього, але Отець мій, що на небі. Скажу я тобі: ти еси Петро і на сьому камені збудую церков мою... І дам тобі ключі царства небесного. Що звяжеш на землі, буде звязане на небі, а що розвяжеш на землі, буде розвязане на небі. — Мат. XVI: 15—19.

— Як же обідали (по воскресенню) каже Ісус Симонови Петрови: Симоне Йонин, чи любиш мене більше, ніж сі? Каже Йому (Петро): Так Господи! Ти знаєш, що я люблю Тебе. Каже йому (Ісус): Паси вівці мої... — Іван XXI: 15—17.

На таких висловах Христа римська католицька організація будує свої претенсії до папського верховенства над цілим християнством.

Які висновки робить для себе Рим.

З того, що наведено з Євангелія, Рим робить такі безмежні претенсії, яких не знав ані сам апостол Петро, ані другі Апостоли, яких не знали Отці Церкви і Святі мужі перших віків християнства; такі, що з ними навіть не годяться деякі поважні мужі Церкви Римської. От кіль-

ка примірів, як ті римські пр[illegible]сії виглядають:

— Се до мене говориться в пророка: „Я поставив тебе над царями і народами; виривати і нищити; будувати і насаджувати". До мене рівнож сказано в Апостолі: „Дам тобі ключі царства небесного". Так отже мене поставлено між Бога і чоловіка; низше Бога, а висше чоловіка. Так, висше, ніж стоїть чоловік, бо я можу судити всіх людей, а мене ніхто не може судити.

— Я жених, бо маю шляхотну, багату і величаву супругу, найсвятійшу Римську Церкву, матір і володітельку всіх вірних; ту, що принесла мені велике придане (посаг) — повноту власти духовної і великі простори світської власти.

Так говорив папа Інокентій III. А папа Урбан VIII говорить в були:

— Бог поручив св. Петрови і його наслідникам два мечі — духовний і світський; першим має орудувати сама Церква, другим світська власть на послуги Церкви, відповідно до волі папи. Послідна (світська) піддана першій (духовній) і світська власть залежна рішучо від власти духовної, яка її (світську власть) судить; що-ж до духовної власти, то Бог оден може її судити. І тому є конечним для спасення, щоби кожде людське сотворіння піддавалося римському первосвященикови.

Папа Сикст V говорить в своїй були з 1585 року:

— Власть дана св. Петрові і його наслідникам, незміримою силою вічного Царя, перевисшає всю силу земних царів і князів...

Папа Боніфатій VIII дав 1294 року таку постанову:

— Ми заявляємо, кажемо, означуємо, проголошуємо, що для спасення є конечним, щоби кожде людське сотворіння підчинялося римському первосвященикови.

Папа Інокентій III каже:

— Де справа торкається прав Апостольської Столиці (папства), я не хочу, щоби хтобудь про ті права розсуджував.

На Фльорентійськім Соборі вироблено таке рішення:

— Встановляємо, що свята Апостольська Столиця, або римський первосвященик, обдарований першенством над цілим світом; він є наслідником св. Петра, князем Апостолів, дійсним заступником Христа і головою цілої Церкви, отцем й учителем всіх христіян...

Подібно висловлюються про папську власть всі оборонці папства, давні і теперішні. Та до яких нісенітниць доходять в тій обороні, послухаймо, що каже епископ з Бітанта, Корнелій Мус:

— Отверто заявляю, що я скорше повірив би одному папі, ніж тисячі Августинів, Гієронімів, Григоріїв і др. в таємницях, що відносяться до віри...

Другий же оборонець папи, Белярмін, каже:

— Колиб папа помилився, поручаючи зло-

чини, або забороняючи чесноти, церква повинна вірити, що злочини є добром, а чесноти злом, коли не хоче згрішити проти своєї совісти.

Наведених кілька примірів достаточно показує, що Римська Церква послугуючись словами Христа, і нагинаючи їх до інтересів папи, відійшла від науки Христа й Апостолів, від науки святих мужів з перших віків християнства. Жадоба безконтрольної власти, се головна ціль, до якої вона стремить.

Інша справа, що навіть в самій Римській Церкві не завсігди з такими папськими претенсіями числилися. Коли заходила потреба, то наперекір папським заборонам збиралися собори; рішали про немилі папам справи, а навіть проганяли папів, от хоч би Івана XII, Венедикта IX, Григорія VI, Григорія XII, Івана XXIII...

Як розуміти слова Христа про Петра.

Римська Церква кладе головний натиск на слова Христа: **Ти Петро (камінь) і на тім камени збудую церков мою... І дам тобі ключі Царства Небесного....** (Мат. XVI: 16—19). З того висновують, що Христос дав найвисшу власть не тільки Петрови, але і його наслідникам — папам римським.

Тимчасом же справа з „каменем" мається трошки инакше.

Новий Завіт був первісно написаний мовою грецькою і там було сказано: **„ти камінь" (Петро)**, але дальше Христос вживає слова **„скала"** і каже, що він **„на скалі збудує церков"**. Таксамо написано і в латинськім переводі, а то:

— Tu es Petrus et super hanc petram aedificabo ecclesiam meam...

Отже „петрус" камінь, а „петра" скала. Колиб сказати: **„на тім камени"**, то було би: „супер гунк петрум".

Значить — в староцерковній мові переклад неточний, а таксамо і в українських перекладах, які маємо.

Вчені люде і на ту ріжницю слів звертають увагу. Камінь, се частинка матеріялу, а скала, се основа під будову. Каменем для будови був Петро, Матей, Іван, Павло і всі другі апостоли; таким каменем є кождий щирий член Христової Церкви. А скалою та основа, на якій ціла будова з каменів стоїть.

Щож було скалою? Святі Отці перших віків християнства, тодішні церковні письменники, беручи на загал, **уважали скалою ту віру**, яку висказав Петро словами: **Ти еси Христос, Син Бога живого...** На такій вірі, коли вона буде обнимати

багато людських сердець, збудується церковна громада — Церква.

Не було нічого незвичайного, що Христос дав Симонови імя „Петро". Христос давав й иншим апостолам другі імена. Читаємо в Євангелію Марка:

— Настановив дванайцятьох. І дав Симонови імя Петро; та Якова... та Івана і дав їм імя Воанергес, що значить: сини громові. — Марко III: 17.

Також слова: „що звяжете на землі" були сказані в иншім місци й до других апостолів:

— Істинно говорю вам: що звяжете на земли, буде звязано на небі, а що розвяжете на земли, буде розвязано на небі. — Мат. XVIII: 18.

Власть вязати і розвязувати, се ті „ключі", про які згадує Христос говорячи до Петра. Значить — та власть дана була всім апостолам.

Вказуючи апостолам на фарисеїв, як ті себе всюди вивисшають, Христос говорить:

— Ви-ж не зовіть себе учителями, оден бо ваш учитель — Христос, усі-ж ви братя. І не зовіться наставниками, оден бо в вас наставник — Христос. Більший же між вами нехай буде вам слугою. — Мат. XXIII: 8—11.

Колиб Христови ходило про Петра, як старшого, він був би тут певно згадав,

що крім него самого є ще один старший — Петро, а всі, хто поза Петром, братя. В иншім місци каже Христос Томі:

— Я дорога й правда і життя: ніхто не приходить до Отця, як тільки через Мене. — Іван XIV: 6.

Колиб говорити мовою нинішніх римських політиків, то Христос повинен був сказати: „Як тільки через Мене, Петра і його наслідників". Бо римські політики нині так говорять.

При послідній вечері Апостоли змагалися, хто з них більший, на що Христос сказав:

— Царі в поган панують над ними, і ті, що власть над ними мають, добродіями звуться. Ви-ж не так: найбільший між вами нехай буде найменшим, а хто старший — як слуга. — Лука XXII: 24—26.

Колиб Петро мав мати окремий уряд, то треба би дивуватися, чому Христос не сказав ясно: „Коли ходить вам про старших, то я настановляю Петра старшим". А Христова відповідь зводить спір до того, що: не думайте про старшинство, тілько про обовязок.

Справа першенства нераз приходила на чергу перед Христа й апостолів. Одного разу Яков та Іван просили Христа, щоби дав їм перші місця побіч себе, з

чого инші апостоли були невдоволені, розуміючи, що ті хочуть понад других вивисшитися. — Мар. X: 35—45; Мат. XX: 20—28. Та Христос замісць сказати, що перше місце належиться лише Петрови і його наслідникам, говорить, що в Його ладі хто хоче висше стати, мусить собі ту висшість покорою і працею здобути. Про Петра і його наслідників ані натяку.

Берімо ще такі вислови Христа:

— Як післав Мене Отець, так Я посилаю вас... Прийміть Духа Святого: кому відпустите гріхи — відпустяться їм, кому задержите — задержаться. — Іван XX: 21—22. Ідіть-же і навчайте всі народи... навчаючи їх додержувати все, що Я заповів вам, і ось Я з вами по всі дні, до кінця світа. — Мат. XXVIII: 19—20.

Отже знов ані натяку на Петрове верховенство. Христос говорить до всіх, як до рівних.

Лишається ще один вислів Христа, а то: **„паси вівці мої"**. Деякі Отці Церкви кажуть, що слова про пасення овець відносилося і до других апостолів. Каже св. Амврозій:

— Не тілько Петро одержав вівці і стадо, але з ним також всі священики... А св. Августин говорить: Коли сказано до Петра, то сказано і до других: Паси вівці мої.

Подібно говорить св. Іван Золото-

устий, св. Василій, св. Кирило Александрійський. Сей послідний каже, що Христос питаючи: „Чи любиш мене?" привернув Петрови апостольство, яке Петро стратив відрікаючися Христа. Важне і те, що Христос не каже: „ти одинокий маєш пасти всі мої вівці", отже виходить таке розуміння: паси ті вівці, які на твою чергу припадуть.

Так отже з того, що читаємо в Євангеліях, Петрового верховенства над другими апостолами виводити не можна. А тимбільше не можна знайти натяку про якихсь окремих його наслідників-папів.

Чи про Петрове верховенство згадують Апостоли.

Ані в „Діяннях Апостолів", ані в других апостольських писаннях не видно, щоби Апостоли уважали Петра своїм начальником. В Діяннях Апостолів читаємо:

— Почувши Апостоли в Єрусалимі, що Самарія приняла Слово Боже, післали до них Петра та Івана. — Діян. VIII: 14.

Ясно, що колиб Петро був старшим, то він посилав би, а то його посилають.

В иншім місци Діяній, де розбирали справу обрізання, читаємо, що Петро го-

ворив, але справу остаточно рішав Яков, а не Петро. — Діян. XV.

В Посланню до Галат каже апостол Павло:

— Пізнавши благодать дану мені, Яков, та Кифа (Петро) та Івана, що здавалися (уважалися) стовпами, дали правиці мені та Варнаві на товаришування, щоби ми для поган, а вони для обрізання (для Жидів)... — До Галат II: 9.

Замітне, що особа Петра (Кифи) стоїть тут на другім місци і говориться, що три згадані уважалися, чи мали славу передовійших. Три, а не оден Петро. Коли-ж апостол Павло не зве Петра Петром (каменем-начальником), але Кифою, то се рівнож показує, що імя „Петро" не мало поважного значіння. І не видно тут приказу, а тільки згоду собі рівних на поділ праці.

В иншім місци оповідає апостол Павло:

— Як же прийшов Петро в Антіохію, став я проти нього в вічі (до очий, отверто), бо заслужив докору. Бо перше, ніж прийшли деякі від Якова, він їв з поганами, як же прийшли, таївся і відлучався, боячись тих, що були з обрізання (Жидів). Лицемірили з ним також й инші Жиди, так, що і Варнава зведений був лицемірством їх. Та як побачив я, що вони неправо ходять по евангельській істині, то я сказав Петрови перед усіма: Коли ти, бувши Жидовином, живеш по поганськи, а не по жидівськи, то нащо примушуєш поган жити по жидівськи? — До Галат II: 11—14.

Перше всього — Петрова помильність. А хто так милиться, того „скалою" уважати не можна. Друге — Павло робить Петрови докір, тай ще перед всіма. Будь Петро старшим, то чи дозволив би собі низший робити старшому докори, та ще перед всіма? Опісля-ж ще писати про цілу ту подію до христіян в иншій стороні. Тут була би зневага не Петра, як особи, але цілого Петрового уряду; тут був би лихий примір для других. За таке Петро мав би право відлучити легкодушного свого підданого, або бодай завізвати до покаяння. Тимчасом же про нішо подібне не згадуєсь. Виходить, що ані апостол Павло, ані другі не уважали Петра ніяким начальником.

Що Павло уважав себе рівним Петрови і другим Апостолам, видно з таких його висловів:

— Нічим бо я не гірший від найперших Апостолів... — 2 Кор. XII: 11; XI: 5. Хто бо допоміг Петрови до апостольства обрізання (до навертання Жидів), допоміг і мені між поганами. — До Галат II: 8. Крім того, що осторонь, налягає на мене щоденна журба про всі церкви. — 2 Кор. XI: 28.

З наведеного видно — що Павло рівний всім; що обовязок Петра був навертати виключно Жидів; що Павло журиться всіми церквами. Будь Петро старшим,

тоді Павло журивсяб лише, як Петрові прикази виповняти, а журба про всі церкви спадала би на Петра.

Згадатиб ще такі слова ап. Павла:

— Иншої підвалини ніхто не може положити окрім тої, що положено, котра є Ісус Христос. — 1 Кор III: 10—11. І всі той напиток духовний пили, бо пили з духовної скали, що йшла за ними, скалою-ж був Христос. — 1 Кор. X: 4. Тимже отсе ви... збудовані на підвалині Апостолів і пророків, а угольний камінь Сам Ісус Христос. — Єфес. II: 19—20.

Так отже про Петра, як старшого, нема в апостола Павла і згадки. Зате говориться про його рівність з другими Апостолами. А що Павло писав найбільше, то хіба міг би він забути, чи з байдужости не згадати свого начальника, поставленого самим Сином Божим? Аджеж нині папу на кождім місци згадують, більше, ніж Христа. Не згадують про Петрове старшинство і другі Апостоли.

Сам же Петро в своїм Посланню (1 Пет. V: 1) зве себе „старшим товаришем", але так міг сказати кождий апостол звертаючись до молодших, яких вчив, яких настановляв. Та ще каже він про „угольний камінь", розуміючи Христа:

— Ось кладу в Сіоні угольний камінь, вибраний, дорогий, і віруючий в нього не осоромиться. — І Пет. II: 6—7.

Себе ще зве Петро на початку своїх Посланій: **„Петро, апостол Ісуса Христа"**, і **„Симон Петро, слуга й апостол Ісуса Христа"**, то і все. Не видає він ніяких приказів, ні рішень, ні постанов; не означує своєї власти, як робили і роблять папи. Мова Петра, то мова дійсного скромного Апостола.

Що кажуть про Петра Отці Церкви і християне перших віків.

Христіяне перших віків — одні ще гямили Апостолів, другі апостольських учеників, отже знали вони те, в що вірили, чого вчили, що проповідували самі Апостоли. З того зрозуміле, що вислови великих і святих мужів з тих часів, вислови тодішних письменників мають авторитетну силу. Каже Тертуліян:

— Що найправдивійше, те найдавнійше, що найдавнійше, те було від початку; що було від початку, се те, що було від Апостолів, щож від них, те прийшло від Христа, котрий є Вічною Правдою.

Перші христіяне були проти старшовання:

— Ми призначені для проповідування слова, а не для панування і самовластя; наш уряд дорадників, що накликають до обовязку. — Св. Іван Золотоустий.

Св. Гієронім каже, що **єпископ править тими, що самі на те годяться, а цар проти їх волі.** Апостол не може підноситись до самовластя, отже й апостол Петро:

— Бачите, що все робить він (Петро) за спільною згодою, а нічого самовладно, ані приказуючо. — Св. Іван Золотоустий.

Апостоли поважали Петра, як дуже щирого і ревного, а також старшого віком між апостолами, але не уважали його поставленим згори своїм наставником. І тому-ап. Павло забираючись проповідувати, не питає в нікого дозволу, він каже: **„Ані не вийшов я в Єрусалим до тих, що були Апостолами перш мене".** Допеова по трьох роках йде він відвідувати Петра в Єрусалимі і про ті відвідини каже св. Іван Золотоустий:

— Чи є що більше скромне, ніж отся душа? Маючи за собою такі великі діла, не потребуючи Петра в нічім, ані його помочи в розбиранню справ, і будучи гідністю йому рівним, він все-ж йде до нього, як до поважнійшого і віком старшого; саме те, щоби на Петра подивитися, є причиною його подорожі... Він пійшов не на те, щоби чогось вчитися, не на те, щоби приняти якісь вказівки, а лише тому, щоби його побачити і пошанувати своєю присутністю.

Святий Амврозій каже, що апостол Павло тому відважився робити Петрови

докори, що уважав себе рівним Петрови. А ще дальше:

— Бачиться ясно, що Петро дістав повну власть проповідувати між Жидами, а в Павла знахо[д]имо повну власть і силу проповідувати між поганами.

Каже святий Кипріян:

— Другі Апостоли були такими-ж, як і Петро, обдарені рівною скількістю поваги і власти... Христос дав по воскресінню всім Апостолам рівну власть і сказав: Як післав мене Отець, так я посилаю вас.

Подібно, говорить святий Гієронім:

— Ти скажеш, що Церква на Петрови заснована, але в иншім місци те саме прикладається до всіх Апостолів.

Таке саме читаємо в святого Ізидора:

— Инші Апостоли дістали рівну часть поваги і власти разом з Петром і розійшлися по світі проповідувати Євангеліє; коли-ж вони відходили з сього світу, на їх місце лишалися встановлені епископи на місцях Апостолів.

Ще вимовнійше говорить про рівність всіх епископів св. Гієронім, коли каже:

— Де епископ не був би, чи в Римі, чи в Евґубіюм; в Константинополи чи в Реґіюм; в Александрії, чи в Танісі, він є тої самої вартости і тої самої священичої сили: сила майна і безсилість убожества не роблять епископа більшим, ані меншим, бо всі вони є наслідниками Апостолів.

Виходить, що передові, думаючі найбільше діяльні і святі люди в перших віках христіянства не бачили в Петрі і в римських епископах ніякої висшої власти. В них кождий епископ був всім иншим властию рівний. А сила Петра була не в його власти, але в його особистій вірі. От що каже св. Василій:

— Душу св. Петра названо скалою, бо вона була сильно заглублена в вірі, сильно держалася і не зрушувалася під ударами покуси.

Оріґен говорить:

— Коли думаєш, що ціла Церква збудована лише на Петрі, то що скажеш про Івана, сина грому, і про кождого другого апостола?...

Берімо ще инші вислови:

— Христос був Скалою, і він хотів, щоби і другі Апостоли скалами звалися... Кажеш, що Церква збудована на Петрови, тільки ж в иншім місци те саме сказане про всіх Апостолів. — Св. Гієронім.

— Церква побудована на підвалині пророків й Апостолів; Петро рівнож був одною з гір (зн. зі скал-підвалин), на яких Скала-Христос обіцяв побудувати свою Церкву. — Св. Василій.

— Хоч сказано одному Петрови: „я дам тобі", однакож дістали всі Апостоли. — Теофілякт.

— Всі вони були пастирями, але стадо було одно, яке пасли Апостоли за взаїмною згодою. — Св. Киприян.

— Коли сказано Петрови: Паси вівці Мої, то сказано і до всіх. — Св. Августин.

Отці Церкви перших віків бачили, що Апостоли ріжнилися силою ревности і скількістю праці і відповідно до того їх оцінювали. Каже св. Гієронім:

— Петро був апостолом і Іван був апостолом; але Петро був лише апостолом, а Іван був апостолом, євангелистом і пророком...

Знов же св. Іван Золотоустий на перше місце ставить апостола Павла:

— Святому Павлови був поручений цілий світ — він ревно клопотався всіми церквами на світі. Святого Павла ніхто не перевисшує, ніхто йому не дорівнує. Та коли він працював більше, ніж другі, він дістане більшу нагороду...

Святий Августин належав до Західної Церкви, однакож він не уважав Петра і папів старшими. В нього скалою є сам Христос. От що каже він:

— Ти Петро, на скалі, яку ти висловив і признав кажучи: „Ти Христос, Син Бога Живого", я збудую мою Церков; се є — на мені самім, на Сині Бога Живого... (Де вербіс Доміні).

Таких і подібних примірів можна наводити багато більше, та всі вони показують одно — що Отці Церкви і святі мужі перших віків христіянства не уважали Петра, а тимбільше римських епископів старшими.

Лист папи Григорія Великого.

Впадає в очи, що за Петровим і папським верховенством побивається Захід, а не Схід. Побиваються лише ті, яким виходить особиста користь з Петрового верховенства. А той Схід, де найперше розвивалося християнство, де були вже в початках сильні осередки християнства; де зявилися найперше сильні християнські мислителі і богослови; де відбувалися перші Собори, розумів (беручи загально) і доси розуміє, що ані Петро, ані римські єпископи не мали і не мають ніякої окремої власти.

Однакож в перших віках християнства навіть самі римські єпископи в свою власть не вірили. Згадатиб, що слово „папа" принято в римській Церкві урядово аж 500 літ по Христі. Тай слово „папа" не має особлившого значіння, це те, що наше „піп" — отець.

В шестому віку по Христі Греки хотіли дати царгородському єпископови титул „всесвітний". З того приводу папа Григорій Великий пише лист до царгородського єпископа — Івана Постника, де пригадує, що Христова наука є проти вивисшування себе понад других. Між іншим говорить він:

— Мусиш признати, що Господь сказав ученикам: Не зовіть себе учителями, бо оден у вас

Учитель, ви-ж всі братя. І що ти на допиті страшного Судді скажеш, що хочеш зватися не отцем, але отцем цілого світу? Ти хочеш забрати повагу в других і собі присвоїти, йдучи проти розуму і права. Я прошу, я молю, я благаю тебе брате, щоби ти не піддався підхлібникам, що предкладають тобі таке імя блуду, і щоби ти не звав себе такою дурною і гордою назвою. Сказано: „Вчіться від мене, бо я лагідний і ласкавий серцем". Щож ми, епископи, скажемо, що взявши гідність від покори нашого Спасителя, будемо наслідувати гордість його ворога?

Коли апостол Павло чув, як казали: Я Павлів, я Аполосів, я Кифів (Петрів), він кличе: невжеж Павло був за вас розпятий? Коли-ж він не міг стерпіти, щоби членів Господнього тіла немовто піддавати під инші голови поза Христом, то що ти на страшнім суді скажеш Христови — голові всесвітної Церкви, коли хочеш піддати всіх його членів під титул „всесвітний" (універсальний, загальний)? Кого ти хочеш наслідувати, як не того, що легковажучи тьми ангелів, хотів понад всіх піднестися?

Хіба моїм попередникам не давали такого титулу на Халкидонськім соборі, але ніхто з них не дозволив собі такого титулу взяти — бо коли взяв би, то заперечив би його другим своїм братам...

А до царя Маврикія писав тойже Григорій:

— Коли отсей наш брат, йдучи проти заповітів Євангелія і проти канонів, хоче взяти собі нове і поґане імя, то-се показує, що часи антихриста наближаються... Коли той, що зве себе всесвітним, впаде, то Церква, що згодилася на таку назву, полетить стрімголов...

Так говорить папа з 6-го віку по Христі. Ані сліду приказу, ані тіни провідничої власти; ані натяку, що се лише римським папам всесвітна власть належиться. Ціла бесіда зводиться до того, що в Христовій Церкві всі епископи рівні, що їх титулом має бути покора, по приміру Того, що Сам є головою всесвітної Церкви — Христа. А присвоювати собі висшу власть над другими, це ознака приходу антихриста...

Колиб Григорій Великий був вірив, що він є самим Христом поставлений до проводу над усіма, то пощо було писати довгі листи — до Івана Постника, до царя Маврикія, до патріярхів; пощо арґументувати, переконувати, просити? Він міг коротко сказати: „Властю, даною Петрови і мені, я забороняю тобі вживати такого-то імени!" Коротко і без клопоту, як роблять представники закону. Як робили пізнійші папи. Воно смішним і нерозумним виглядає, коли представник закону арґументує та просить там, де він повинен рішити справу силою закону. Се був би знак, що представник закону в силу закону не вірить.

Однакож в часах Григорія не було ще тої жадоби власти, яка виявилася пізнійше. Римський епископ уважав се-

бе тоді таким-же епископом, як і всі другі, що до сили епископського уряду.

Але справа невдовзі змінилася. Слідуючий по Григорію папа — Боніфатій III приймає титул „всесвітного". Той титул, який для Григорія був знаком антихриста.

І приймає він титул рішенням убійника. В Греції була революція. Оден з офіцерів, Фокас, убив царя Маврикія, вимордував всю його родину і сам став царем. Колиж царгородський патріярх не хотів його поблагословити, кажучи: „ти убійник", Фокас вдається до папи Боніфатія. І вийшло таке, що папа дав Фокасови своє благословення, а Фокас обдарував папу титулом „всесвітний" (універсаліс). Це сталося 606 року. І від тоді папи цим титулом послугуються.

Ще инші голоси католицького світу.

Важне, що в самій Римській Церкві були завсігди навіть великого значіння особи, що не вірили в папське верховенство. І се перед світом заявляли. От що писав Герберт (опісля папа Сильвестер II, вмер 1003 р.) до архиепископа Сеґвіна:

— Чи можуть вони вчити, що суд римського

епископа висший від суду Божого?... Я рішучо заявляю, що коли епископ Риму грішить проти своїх братів, і хоч його часто напоминають, він не слухає Церкви, його, епископа Риму, сам Бог приказує уважати за поганина і грішника. Бо коли висший уряд, то страшнійший упадок. Коли-ж він думає, що ми не можемо разом з ним стояти через те, що не хочемо вірити наперекір Евангелію, то він по такій причині не може нас розділити від злуки з Христом.

Читаєте і здається вам, що наведені слова сказані якраз на науку Українцям. Бо кілько то папи зневажали і зневажають Українців; кілько разів вони помагали і помагають безбожним ворогам Українського Народу і його Церкви; кілько разів папи показувалися в відношеню до Українців найбільше явними злочинцями, поганами і грішниками — отже наведені слова повинні бути для Українців великою наукою. Грішить проти вас папа — почисліть його до грішників і поган і полишіть його!

Однакож є такі уперті люде, що найкращої науки не послухають. Сліпа і грішна упертість! До такої сліпої упертости звернені Божі слова в пророка Ісаії:

— Куди, в яке місце вас іще бити, коли ви не перестаєте бути упертими? Кожда голова в ранах, кожде серце хоре. Від підошви в нозї і до тімя на голові нема здорового місця: рани, синяки, рани гниючі не вичищені, не перевязані й не змягчені оливою. — Ісаія I: 5—6.

Так! Сотні літ Римська Церква з па-

пою тілько й робила, що била Українців по голові, задавала їм рани, калічила їх, затуманювала, оглуплювала, заголомшувала, помагала їх неволити — та мимо того ще й нині є такі сліпі і вперті, що не хочуть подумати, хто їх бе, тай за що.

І коли нині Українець боїться, щоби без Риму і папи не пропасти, то що сказати про св. Івана Золотоустого, св. Августина і других великих і святих мужів, що в папське верховенство також не вірили? Що сказати про самого ап. Павла, що не признавав Петрового верховенства? Невжеж всі вони пропащі? А на таке виходить, коли брати дословний приказ Римської Церкви:

— Decimus, Definimus, pronunciavimus absolute, necessarium ad salutem omni humanae creaturae subesse Romano pontifici. — Кажемо, означуємо, і ми проголосили се неминучим, що конечним є для спасення кождого людського сотворіння бути під верховенством Римського первосвященика.

Що сказати про св. Бригету (1302—1377), що звертається до папи такими словами:

— Ти нищитель душ вибраного народу. Ти подібний до люципера, несправедливійший від Пилата, жорстокійший від Юди, більше огидний ніж Жиди. Твій престіл полетить, як великий камінь кинений в море, що спинюесь аж на самих

глибинах океану. Ти змінив Десять Заповідей на — гроші, гроші, гроші...

Жив в 14-ім віку в Італії великий вчений і поет, Петрарка, великий знавець св. Письма, і він, бачучи безбожність папського Риму, порівнював його в своїх віршах з грішним Вавилоном і казав:

— Пійшов я з грішного Вавилону, що не має сорому; з якого все добро зникло; де зупинився сум і недоля; що є матірю всіх єресий. (Сонет 92).

— Жерело гріха, приют лютої ненависти, школа похибок, святиня єреси. Давно Рим, а нині Вавилон, найпоганійший з усього. Оплакуй свій занепад, ти, що є матірю ошуки, загородою насильства, переслідувачко правди, виховательно гріха, пекло живучих... (Сонет 149).

Та писав ще Петрарка і прозою:

— Чи не є ти тою славною, чи безславною розпустницею, що грішиш з царями землі? Се якраз ти є тою блудницею, що святий Євангелист в захваті бачив над многими водами...

Кардинал Нюман в творі „Про пораду з сторони вірних в справах науки" доказує, що були часи, коли звичайні вірні ратували віру, яку зраджували папи й епископи. І він дає такий висновок: **„Навчаюча Церква не завсігди є діяльним інструментом церковної непомильности".** Розумієсь, що се говорить він в першій мірі про Римську Церкву.

Папа Григорій Великий діставав письма, в яких його титулували „всесвіт-

ним" і він протестує проти того. Він пише до Патріярхів Антіохії й Александрії:

— Ніхто з моїх попередників не згодився на титул „всесвітного", бо коли одного Патріярха назвати „всесвітним", то другі перестануть бути Патріярхами. І тому я є проти листів з титулом „всесвітний". — До Александрійського Патріярха він пише: „Ти мій брат по становищу, мій батько [illegible]рактері... і я прошу твою Святість, щоби ти [illegible] мене „всесвітним".

В 1538 р. папі Павлови III. доручено „Звіт Комітету Кардиналів" (8-ох), в якім говориться про упадок всякої морали в Римській Церкві, отже про конечність зміни на краще. Та кажуть вони:

— Коли папа хоче справу поправити, то мусить починати від свого дому. Він мусить забути про великі доходи і не відпускати гріхів за гроші... Святокупство дійшло до найдальших меж; духовними стають найбільше безхарактерні люде; духовні семинарі стали школами розпусти і невірства.. Відомі розпустниці їздять в супроводі кардиналів й інших достойників...

Такий звіт був доручений папі, коли вже Лютер з своєю реформаторською роботою виступив. Лютер нагнав Римови страху і Римська Церква почала себе ратувати. Як тревога, то до Бога. І в порученнях папи, даних Франческови Кієреґато, папському послови на сойм в Ніремберґу, було сказано:

— Скажеш, що ми щиро признаємо, що Бог покарав Свою Церкву (реформацією) за гріхи

людей, головно священиків й епископів... І не диво, що слабість перейшла від голови до членів, від головних Первосвящеників до пралатів. Всі ми зійшли на бездорожжа, кождий своєю дорогою, і довгий час нема ні одного, що робив би добро... Щож до сеї справи, то приречи, що вживемо всіх старань, щоби найперше отсей Двір (папський) — з якого, можливо, все те зло вийшло — поправити...

Чи до наведеного треба ще пояснень?

Що каже католицький епископ Штросмаер.

Треба згадати ще оден сильний і недавний голос з католицького світа — голос епископа Штросмаєра. В 1870 р. відбувався в Римі Собор (Ватиканський), на якім признано папу непомильним. Але наради Собору не йшли гладко. Богато епископів (майже четвертина) не вірила в папську непомильність. Не хотіла піддержувати папських претенсій. Довгу і подрібно оброблену промову виголосив тоді словінський епископ Штросмаєр. Ось деякі його вислови:

— Проникнутий почуттям відвічальности, за яку буду мусів відповідати перед Богом, я взявся за вивчення Святого Письма з найбільшою увагою, шукаючи, чи дійсно святійший отець (папа) є наслідником св. Петра, намістником Христа і непомильним учителем Церкви.

І я не знайшов там найменшого натяку про

папу, як наслідника св. Петра і намісника Ісуса Христа. Я не знайшов ані одного розділу, ані одного стиха, де Ісус дав би св. Петрови першенство між апостолами. А колиб Він хотів був поставити Петра першим між апостолами, то був би се обявив.

Апостол Павло в своїх Посланнях до церков нічого не згадує про першенство Петра. Колиб же першенство існувало, колиб Церква мала зверхника непомильного в науці, то чи великий апостол, що проповідував між поганами, забув би про те згадати? Та що я говорю... Він написав був довге Послання про ту найважнійшу справу. Чи можна подумати, що св. Павло забув би згадати про папу, колиб папство було божественною встановою? Я не знайшов натяку про папську власть в жаднім Посланню св. Павла, Івана, Якова. Св. Лука (в Діяннях) також мовчить.

А що мене здивувало, то мовчанка самого св. Петра. Колиб він справді був намісником Христа, то був би про те знав, а колиб знав, то чому не поводився, як папа. Я кажу, що Церква за часів апостолів не думала, що повинен бути якийсь папа.

Та я чую: Хіба-ж св. Петро не був в Римі?.. Що св. Петро був в Римі, се самий тільки переказ. Скарлігер, оден з найвченійших людий, не побоявся сказати, що епископство св. Петра і його перебування в Римі повинні бути зачислені до смішних леґенд.

Дальше Штросмаєр зупинюється на по-апостольських часах і пригадує факти історії:

— Африканські епископи вважали римського епископа (папу) таким маловажним, що карали вилученням з Церкви тих, котрі хотілиб перед ним жалуватися.

Ті самі на 6-ім Картаґінськім Соборі писали

до римського епископа, щоби він не відважився принимати скарг від африканських епископів.

Отці Халкедонського Собору поставили епископів нового і старого Риму (т. є. царгородського і римського) нарівні у всіх справах, отже і в церковних.

Шестий Картагінський Собор заборонив всім епископам принимати титул князя епископів, або найстаршого епископа.

Значіння римських епископів повстало не з якоїсь божественної сили, але від міста, в якому була їх катедра. (Рим був столицею держави).

Згадує Штросмаєр ще такий важний факт, що **на перших шістьох Вселенських Соборах (на протязі від 325 до 560 р.) всіх епископів разом було коло 1109, а між ними західних (римських) епископів було не більше як 19.** Се показує, що так довго Рим стояв в християнській роботі далеко по заді. Коли на Сході збиралися Парляменти Християнства (Собори), на яких бувало по кількасот епископів, йшли довгі наради, встановлялися закони (канони), то Рим ще майже не брав участи в цілій тій роботі.

Перечислюючи всякі злочини, що на протязі століть вяжуться з папством, Штросмаєр приводить слова св. Бернарда, звернені до папи Евгена III. (1145—1153):

— Чи годен ти показати мені в Римі будь кого, що признавав би тебе папою, не будучи підкуплений золотом, або сріблом?

Богато ще подібного говорив Штросмаєр в своїй довгій промові. Тай не сам. Частина єпископів була по його стороні. А частина кричала. Як кричать нині представники і заступники Риму, щоби заглушити голос правди. Як кричить навіть недумаючий Українець, не знаючи що правди закричати не можна.

Відповідаючи на крики Штросмаєр вказував на факти історії. Ось дещо з його відповіди крикунам:

— Я готов замовчати, але ми маємо такого свідка, перед котрим мусимо склонитися і мовчати всі, не виключаючи його святости Пія IX. Той свідок — се **Історія.**

— Історія не є католицька, ані анґліканська, ні кальвінська, ані лютерська, ні грецька, ні вірменська, ні ультрамонтанська. Вона є те, що є, себто: трохи сильнійша від ваших канонів і соборів.

— Кричіть проти неї, коли маєте відвагу. Але ви не годні уневажнити історичних фактів. Коли я сказав щось історично неправдиве, то докажіть мені се на основі історичних даних.

— Ви скажете: то байки, а не історія! Коли байки, то пійдіть до папської бібліотеки і прочитайте Пістіну — історика папства, і літописи Баронія.

— Коли признаєте непомильність нинішнього папи, то мусите признати непомильність всіх його попередників без виїмку. Але чи можете се зробити, коли історія з ясністю сонічного світла потверджує, що папи блудили в своїх навчаннях? Чи можете доказати, що користолюбці, розпустники, убійники і святокупці-папи були намісниками Ісуса Христа? Доказувати подібні чудовища булоб дійсно гіршим, ніж видача Ісуса

Юдою. То значило би — кидати болотом в Його (Ісуса) лице.

Коли розумні люде на світі щобудь писали, чи говорили, то воно лишається для дальших людських поколінь, як розумовий скарб, як наука, як світло серед темряви. І промова Штросмаєра є такою великою наукою. А вже головно повинна вона бути наукою для Українців. Се-ж говорить католицький епископ — говорить на зібранню, де були сотки инших епископів. І говорив він не від себе одного, але і від тих других (числом коло 200), які з його виводами годилися. І тому коли Українець буде замикати очи й уха на факти історії, коли замісць з фактами історії познакомитися, він буде наосліп кричати, то якраз до такого звертаються слова Баронія про вагу історії: **„Кричіть проти неї, коли маєте відвагу. Але ви не годні уневажнити історичних фактів".**

(Промова Штросмаєра була надрукована в 6, 7, 8 і 9-ім числі „Православного Вістника" з 1925 року).

ЩЕ ПАПИ І ЇХ РОБОТА.

Папські претенсії не мають границь, але се папська справа. „Для нас важна

папська робота. Отже тут ще кілька фактів відносно папів і їх роботи.

Венедикта IX. поставлено папою, коли йому було ледви 10 літ. Вирісши був крайно поганим чоловіком.

Іван XII. став папою, коли йому було 18 літ. Бароній зве його звірюкою.

Александер VI. (1495—1503) мав незаконну жінку Розу Ваноццу, було пятеро дітий, а з них син Цезар Боржія й дочка Люкреція в історії добре відомі. Александер в спілці з сином отроював каридналів і забирав їх майно, поки кардинал Корнето не отроїв папи.

Лев X. був явним безбожником. Він говорив: „ті байки про Христа дуже поплачуються". Любив такі неморальні театральні штуки, що чужі амбасадори ними ображувалися. Програвав в карти великі суми. Каже історія, що Римляне відпроваджаючи його до гробу казали: „Ти всунувся на папський престіл, як лис, володів, як лев, а згинув, як собака".

Николай V. (1447—1455) був подібний трохи до Льва X. Його окруження складалося з людей, що більше поважали писання давних поганських письменників, ніж науку Христа.

Павло II. (1464—1471) справляв великі забави, владжував перегони буйволів, ослів, старих людей і Жидів. Се показує, що його інтересувало.

Іннокентій X. (1644—1655) правив церквою, а ним правила Донна Олимпія. Вона забирала всі доходи і роздавала своїй родині. Хто хотів папської ласки, то вдавався найперше до Олимпії. Та коли папа вмер, то лежав три дні і ніхто не хотів його ховати. Папська родина не ховала його з ненависти за втрачені доходи. Аж нагодився оден священик і той поховав папу, як ховають найбіднійшого чоловіка.

Климента XIV., як є здогади, отроїли Єзуїти. Він скасував 1773 р. чин Єзуїтів. Се показує папську безсилість.

Климент XII. признав Дон Люісови толедське архиепископство і поставив його в кардинали, коли тому було вісім літ. Се рівнож показує, які лади були під папським панованням.

Папський історик, кардинал Бароній, говорить:

— Від року 1300 почавши, бувало по кількох папів нараз, кождий мав свою церкву, проклинав другого з його церквами, звучи їх діяволами й антихристами.

В 1414 р. було трох папів нараз: Венедикт XII., Григорій XIII. і Іван XXIII.

До 1328 було 38 подвійних папів, що сперечалися котрий з них правдивий. І перевагу мав завсігди той, що мав повнійшу кишеню, більше товаришів, силь-

нійшу армію. А від 1378 до 1417 р. (40 літ) було по кілька папів нараз без перерви. Сей час звесь в історії „Великою Схизмою" (Розколом).

З історією папства вяжуться насильства, убійства, підкупства, фальшовання, війни. Сикст IV. воював, щоби придбати своякам краю для панования. Подібно й Александер VI, та Юлій II.

Се згадується мимоходом, але про таке і подібне можна говорити просто в безконечність. Правда, були і кращі папи, але по них приходили такі, що знов все догори коренем перевертали. Папська сила була за мала, щоби в самім Римі завести лад, а не то, щоби правити цілою Церквою на світі.

ЯКОГО ХРИСТА ПАПА ЗАСТУПАЄ.

В 1913—1914 р. Василіяне в Жовкві надрукували 3-томовий **„Католицкий Народний Катехизм"** (понад 1100 сторін). Його автором є о. Франц Шпіраго, а на українську мову перевів о. Ярослав Левицький. Катехизм потверджений митр. Шептицьким. І там на 269 ст., І Т. читаємо:

— Папський двір є уряджений на взір дворів світських володарів. Папської резиденції стере-

же 350 жовнірів... Як удільний (світський) володар, каже папа бити власні гроші, роздає ордери (відзнаки), має власну біло-золоту хоругов... Папа удержує також на всіх дворах володарів власних послів... Кого се може разить і хтоби закидав, що преція Ісус Христос не знав жадної виставности, нехай зважить, що **папа не заступає Спасителя переслідуваного і осоромленого хрестною смертию, але Христа, що володіє в небі в найвисшім прославленю.** Зрештою треба узгляднити, що Папа силою свого уряду мусить зноситися часто з володарями і їх послами; мусить отже пристосовуватися до їх звичаїв і принятої етикети, коли не хоче осмішити себе і свого уряду. Прецінь і ми мусимо в зносинах з людьми перестерігати правила доброго тону, принятих цивілізованими людьми, коли не хочемо стратити пошани у других; тими самими зглядами руководиться також і Папа.

Краще означити якости папи не міг би і найбільший ворог Риму. А коли б й означив, то тяжко б йому повірити. Але коли самі католики таке кажуть, то вірити треба. Вони-ж знають, що говорять.

Етикета, добрий тон, пошана в других... Папа не хоче себе осмішити.... Виходило би, що Христос до цивілізованих не належав. Бо він не дбав про етикету, та чужу пошану. Посилаючи апостолів він казав:

— Посилаю вас як овець між вовків... Будуть видавати вас у зборища, будуть вас бити... І водити будуть вас перед старших, та перед царів за мене... І ненавидіти будуть вас за імя моє... (Мат. X: 16-28).

Така наука Спасителя стоїть проти папи. Се папа знає і тому мабуть відпекується переслідуваного Христа, що голосив науку противну папській політиці. Значить: наука переслідуваного Христа папи не зобовязує. Папа вибирає собі того Христа, з котрим менше клопоту.

Тількож Христос не потребує заступника для свого небесного володіння. Він же казав: Я взір вам дав (тут!), щоби як Я робив (тут!) і ви так робили (тут!).

Виходить, що в дійсности папа ані не є заступником Христа, ані наслідником Петра. Бо і Петро був також переслідуваний й „осоромлений".

Голос унiята про унію (про греко-католицизм).

В 1926 р. вийшла в Львові книжка п. з. **„Нова Доба Нашої Церкви"** (накладом „Ниви") присвячена митр. Шептицькому, а її автором є один з визначних греко-католицьких священиків і письменників — о. др. Г. Костельник.

Каже Костельник в своїй книжочці, що унія аж під Австрією зачала очуньовати.

— А й не могло бути інакше. Вона гоїла рани, що остали на її тілі, як спадщина по давній Польщі і тішилася, що в Австрії має сяку-таку

змогу піднестися... Вийшовши з марного животіння, що рівналося руїні, наша Церква почувала, що відживає...

Значить — католицька Польща несла загибіль уніятам. І Рим Поляків не спиняв. Треба було аж Австрії, щоби уніяти трохи віджили.

— Дотепер унія припадком родилась, пригожим припадком жила, а непригожим — пропадала. Посторонні чинники викликували унію, посторонні чинники й приносили їй загибіль. Усе залежало від того: чи державна власть хотіла мати унію, чи не хотіла... Не треба її нині ні одній державній власти...

Отже унія була ділом чужих політиків. Чужі греко-католицьку Церкву створили, чужі знищать, коли їм захочеться.

Доказує Костельник, що коли Схід не хоче унії, то має слушність. Бо коли перше **„була на Сході самостійність у життєвій творчости"**, то: **„Унія в історії заключались в упадку сил на Сході"**.

Себто завсігди виходило таке, що Схід входивши в унію з Заходом, мусів сам занепадати.

На догматичнім вирівнанню не кінчиться. Лишаєсь ще загальний, широко культурний зміст життя і з ним стається от що:

— Слабший піддався сильнійшому — слабший життєво, культурно, політично. В такій

констеляції тратить він (Схід) самостійність у творчости, стає відданий на просто необмежену асиміляцію. Його психа (духова сила) — це висохле жерело, що вже не творить і тільки приймати вміє чужу воду. А це злім у життєвому характері. Схід поволі стає не собою: Схід — „не-Сходом", восточні не „восточними", а „півлатинниками". Латинський дух просякає їх життя.

Тому уніяти не є собою — вони йдуть за чужим приказом. Одною ногою на своїм, другою вже на чужім ґрунті. І тому упередження православних до унії слушне. Каже Костельник:

— Православні, які здалека глядять на це... злім живо відчувають і вважають унію за упадок Сходу, а уніятів за зрадників Сходу. Ось тут „камень преткновенія".

Унія знищила в уніятів їх власний розум, їх творчу силу. Вони живуть вже лише чужим розумом. Каже Костельник:

— Від часів унії всі наші богословські книжки, це просто пляґіяти (крадіж, або позичене) — перерібки, або переклади западних книжок Усі западні течії, це взір, це просто канон думання для нас.

Таке з розумом, таке і з широким церковним життя. Каже Костельник:

— Обряд, що у всіх реліґіях уходить за сакраментальний символ, який є найяскравійшим виразом нашої відрубности й самостійности в життю, і він підляг флюктуації (переміні). Скільки ще й нині раз-у-раз уводиться нового — не

з нашого самостійного джерела, але з потоків, що пливуть із Заходу. А якщо спротивишся цьому, щонайменше підозрівають тебе, що ти змагаєш до православія... Так далеко ми зайшли, що свойого боронити уходить за єресь! Византинізм, що повинно бути нашим ідеалом, бо Византія створила наш церковний характер, це уходить в нас за згірдне слово. Така доля всіх, що підпали під супремаційну (під сильнійшого) асиміляцію. Їх рідне, матірне в них у погорді.

Така доля всіх уніятів на світі. Коли слабший звяже себе з сильнійшим, то мусить свого зречися. Чи се буде унія церковна, чи політична.

Як же повстала наша унія? Ось що каже Костельник:

— Ідеольоґами унії були чужі люде, що отверто, або скрито під унією розуміли міст до цілковитого латинства...

Так говорить визначний галицький греко-католицький священик, та ще в книжочці, призначеній для пошановання Шептицького. І коли вже греко-католик не вірить свому рідному братови — православному, то повинен повірити свому власному визначному священикови, що унію накинули Українцям чужі, маючи до того грішні цілі і що унія завсігди приносить людям занепад, лихо і сором.

СТАНОВИЩЕ ГРЕКО-КАТОЛИЦЬКОЇ ЦЕРКВИ В ГАЛИЧИНІ.

1. Конкордат.

В 1923 році між Римом, а Польщею вийшов „Конкордат", себто угода, якою Рим віддав греко-католицьку Церкву на власність Польщі. Ось дещо з того Конкордату:

— Вибір архиєпископів й епископів належить до Св. Столиці (Риму). Його Святість (папа) годиться звертатись до президента польської републики перед призначенням архиепископів і дієцезіяльних епископів... щоби впевнитись, що президент не має проти того вибору замітів політичної натури. — Арт. XI.

Значить — нім поставлять митрополита, чи епископа для греко-католиків, папа має найперше порадитися з Поляками. Бо поставлений не має бути противником Польщі. Але і тут не кінець, бо греко-католицький епископ мусить ще окремо присягнути вірність Польщі. От що про те каже XII. Арт. Конкордату:

— Повищі ординарії (зн. епископи і др.) перед обняттям своїх чинностей зложать на руки президента польської републики присягу вірности отсієї формули:

Перед Богом і на св. Євангеліє присягаю і прирікаю, як годиться епископови, вірність польській републиці. Присягаю і прирікаю, що з повною льояльністю буду шанувати уряд установ-

лений конституцією, та що причинюся, щоби його шанувало моє духовенство. Крім того присягаю і прирікаю, що не буду брати участи в ніякому непорозумінню, ані не буду присутний при ніяких нарадах, які могли би принести шкоду польській державі, або державному порядкови. Не дозволю мойому духовенству брати участи в таких починах. Дбайливий за добро й інтереси держави, буду старатись відхиляти від нього всякі небезпеки, про які я знав би, що йому загрожують. — Арт. XII.

Така присяга свідчить, що Римови ходить про те, щоби кривдителі могли ще більше кривдити і поневолювати. Для зацитькання греко-католиків епископ буде зватися „руським", „українським", але буде служити не Українцям, тільки Польщі.

Отже де нині греко-католицька Церква стоїть? І яка вона — українська, чи польська?

Конкордат потвержує також поділ церков на дієцезії. І ось як той поділ виглядає:

Латинський обряд має в Польщі 20 дієцезій (5 архиепископів і 15 епископів), а також „вірменське" львівське архиепископство. Себто в дійсности 21 дієцезію.

Греко-католицька Церква має 3 дієцезії (1 архиепископ і 2 епископи).

На одну польську дієцезію припадає пересічно коло 750,000 вірних.

На одну українську греко-католицьку дієцезію припадає 1,150,000 вірних.

На вірменську (вдійсности також польську!) коло 600 вірних.

Коли брати по християнськи, то Українці греко-католики повинні мати 5 дієцезій.

Але коли глянути на розміщення дієцезій, то на українській земли під Польщею є 3 українські дієцезії, а 6 (шість!) польських (львівська, перемиська, луцька, пінська, підляшська і львівська вірменська). Щож до Холмщини, то її прилучено до латинської дієцезії.

Виходить, що яких 2,000,000 Поляків на українській земли мають 6 дієцезій, а 3,500,000 греко-католиків (не числячи сюди православних Українців) мають 3 дієцезії.

Треба мати на увазі і те, що на північ від Галичини жиє ледво 250.000 до 300,000 Поляків, але мають там 3 дієцезії отже і трох епископів.

Дієцезії з епископами, се польські воєнні постерунки, чи твердині, що працюють над поневоленням Українців. Й українська земля й Українці греко-католики мусять ті польські твердині своїм коштом на своє лихо удержувати. Тому

Поляки з Римом тілько тих твердинь натворили.

Цілий сей Конкордат, се те саме, що колись напад Татарів, чи Турків на Україну. Бо — як писав свого часу перемиський „Український Голос" — **„папа сим конкордатом Українців копнув і віддав на поталу ворогам".** (Зміст Конкордату подає львівська „Нива", ч. 4, 1925, а також був він поданий і в инших часописах; цифри про дієцезії подані тут за перемиським „Українським Голосом", ч. 10, 1925).

---

2. Целібат.

Другим великим ударом, вимірений проти Українського Народу, є впровадження в греко-католицьку Церкву „целібату", себто нежонатого духовенства.

Греко-католицька Церква, се поневолена **Церков Православна,** але і вона задержала своє давне право — **мати жонате духовенство.**

Та Польща і Рим завсігди дбали, щоби греко-католицькій Церкві нежонате духовенство накинути. Вже в **„Проєкті на знищене Русі",** який Поляки видали 1717 р., в 9-ім параграфі читаємо:

— Щоби Русини не підносилися треба тих, що до духовного стану будуть приготовлятися,

намовляти, щоби не женилися. Таких більше поважати, давати їм більші доходи і вигоди, а так — коли поповичі не будуть женитися, а хлопським дітям заборонимо вчитися, руських попів забракне і ми ксьондзів латинських для заспокоєння духовних потреб наставляти будемо, а більше нам не треба.

Нинішні обставини дають Полякам і Римови змогу приступити до переведення в діло свого грішного пляну.

В Львові вийшла 1924 р. книжочка п. з **„ВИСВІТЛЕННЯ до Історії львівських синодів з років 1891 і 1897".** А дуже важне, що під її змістом (стор. 40-41) підписали свої імена девять греко-католицьких священиків: оо. **Александер Стефанович, Григорій Чубатий, Евстахій Клосевич, Корнилій Монцібович, Антоній Бескид, Михаїл Прухницький, Тома Шумило, Теодор Борис і Іван Решетило.**

В книжочці оповідаєсь ось що:

В 1888 році папа Лев XIII. порадив галицьким архиєреям скликати Синод і почалися приготовання. Мало бути тайною, які приготовання робляться, однакож митрополит Сембратович тайком повідомляв про все польського намісника ґр. Казимира Баденього. І Поляки з Римом радилися, як би Українцям перешкаджати.

Синод відбувався від 24 вересня до 8 жовтня 1891. На нім були: папський делеґат з Риму архиепископ Августин Чяска, митрополит Сильвестер Сембратович, єпископи Юліян Пелеш, Юліян Куйловський, 156 священиків і ще богато инших осіб.

Підчас нарад присутні відчували, що щось поза їх плечима робиться. На домагання зібраних митрополит показав проєкт Риму за введення целібату. Се викликало велику бурю.

Та коли одного дня пійшла до Чяски депутація з трох осіб (о. Вас. Чернецький, о. Іван Негребецький і Мих. Матковський) і справу целібату обговорили, то:

— Вирвалося з уст делеґата (Чяски), начеб на розраду в будучій безженности клиру, дуже прикрі слова, яких не хочемо тут повторяти, а які тяжко обиджали наше високо моральне духовенство. Наші відпоручники зірвались на те і закликали з обуренням: „то за таку ціну має наш клир позбутися свого давного права на гідне пожиття в подружжу!“ Делеґат збентежився, а за хвилю пронік: „Се був лишень жарт!“ Але відпоручники відповіли: „Жонатий клир в матерії так поважній таких жартів не знає; ми не маємо ту що робити; тут насилується нашу совість“... І за сим вийшли з комнати“. — Стор. 15.

Щож страшного сказав Чяска? Його

точний вислів подавали нераз инші українські публікації так:

— **Мовчи, отче! За одну будеш мати тисячу!**

Себто — не журися, що будеш нежонатий, бо тоді будеш міг мати тисячу жінок. І з натяку в „Висвітленнях" те саме виходить. До наведеного місця про вислів Чяски є в „Висвітленнях" така увага:.

— Дехто хотів би нині ті слова заперечити. Але депутати повторили їх зараз по авдієнції перед епископом Пелешем і всіми синодальними отцями, так, що були вони всему синодови звісні. Впрочім жиє ще оден член тої депутації, о. Іван Негребецький, котрий міг би се посвідчити. — Стор. 15.

Дальша історі така: **Синод заявився за жонатим духовенством,** отже **проти целібату!** Ухвали Синоду забрано до Риму (бо і де-ж би?!), а коли Рим видав їх друком, то їх зміст був пофальшований. Тут вже виходило, **що Синод заявився за целібатом!** Були пофальшовання також відносно инших справ на шкоду Українцям.

На епархіяльнім Синоді 1897 р. виготовлено протест проти пофальшовань і вписано до Актів Синоду. Та показалося, що й ті Акти з св. Юра пропали, а пофальшований зміст лишився, як до-

брий документ для Риму при заводженню целібату.

В „Висвітленнях" приводяться й инші факти, які показують, що Рим був всюди нашим ворогом. От приміром:

— В Римі ніколи нас не розуміли. Там не удержувано навіть представника нашої церкви, котрий давав би інформації про наші відносини... Пішла в нашім краю в послідних десятках літ горячкова пропаґанда за громадним перетяганням наших уніятів в латинський обряд — та Рим мовчав... На чолі Конґреґації для поширення віри, від якої залежали діла грецької церкви, поставлено противника східної церкви, польського кардинала (Ледоховського)... — Стор. 38.

Щож до загального нинішнього стану греко-католицької Церкви в Галичині, то „Висвітлення" так той стан малюють:

— А щодо нашої зєдиненої галицької церкви, то найшлася вона нині в тім положенню, що втратила через ріжні розпорядки і конкордати, заключувані між Римом і пануючими над нами державами, майже всі права, які колись посідала. Духовенство і нарід не мають ніякого голосу при поставленню своїх епископів, капітул, парохів і др.. — всі ті права перейшли на чужі круги і виконуються часто на нашу шкоду. Особливо... коли сотки нашого духовенства і тисячі народу були увязнені (по війні), мучені, або й убивані, а їх майно брутально нищене, і коли ніхто в світі не озвався за нами. — Стор. 39.

Ніхто не обізвався.. Се було по війні, коли всі ті насильства над Українця-

ми ділялися. І Рим не обізвався. Не обізвався він і в 1930 році, та 1934 році, коли католики Поляки робили знов погроми по українських селах.

Коли взяти все сказане на увагу, то чим являється для Українця папа, Рим і цілий католицизм? Чи не організацією облудників та фарисеїв?

Щож до **„Висвітлень"**, то пригадаймо собі ще раз, **що правдивість змісту сеї книжочки потвердило своїми підписами девять греко-католицьких священиків!** Значить — можна тій книжочці вірити.

Крім „Висвітлень" треба згадати ще дві книжочці, а то: **„Туча йде"...**, о. Т. Савойки і **„Заходи коло введення целібату в нашім духовенстві"**, обі вийшли в Львові 1925 року.

Довідуємося з сих книжочок, що Шептицький ще в 1918 році підсував думку про заведення целібату. В 1920 р. Шептицький і другі єпископи **тайком** порадилися, щоби висвячувати лише неженатих, однакож ще дурили людий, що їм про целібат не ходить. Та минув час і вони сказали явно, що вони заводять целібат.

Тоді духовенство і загал заворушилися. Скликали віча, слали протести, об-

бивали всякі пороги, але все дарма. І так все лишилося.

В березні 1923 приїхав до Галичини папський візитатор Дженокі. Українці зраділи. Та показалося, що ціль Дженокія була довідатись, чи з Українцями ще треба числитись, чи вже ні. Він казав Українцям отверто, що їм не вірить. І так всі надії на папську справедливість розбиваються в порох.

В книжці „Заходи коло введення целібату..." читаємо:

— Права нашої церкви зістали в конкордаті зовсім знехтовані, так, що виглядає, начеб ішло вже до зліквідовання (до закінчення) нашої унії. Ерекціональні (церковні) землі, котрі наша церква від давних віків придбала, мають бути нашому духовенству відняті і зредуковані (зменшені) лиш до малих часток, а вмісто того признані якісь пенсії, які при змінених політичних відносинах можуть бути відняті. Разом з тим віддано наш клир (духовних) під необмежену власть польського уряду; власть митрополита... ограничено тільки на межі львівської епархіі, під дано уніятів (греко-католиків) на Волині під юрисдикцію польських епископів і і настановлено „дворитуалістів", т. є таких польських духовних, що могли би відправляти в латинській, або славянській мові; вказано православним, щоби переходили прямо в латинську церкву... — Стор. 44—45.

Се голос Галичан греко-католиків. Самі вони бачать, що греко-католицьку Церкву Польща з Римом засудила на зни-

щення. І не одинокий того роду голос. Та де мають опинитися греко-католики, коли греко-католицьку Церкву зліквідується? Відповідь є лише одна: **Коли не покинуть Риму і католицизму, то опиняться в костелі, назвуть себе Поляками і при нагоді підуть вбивати своїх братів Українців, які не схочуть ставати яничарами. До того Рим греко-католиків провадить!**

ЦЕЛІБАТ В РИМСЬКІЙ ЦЕРКВІ.

Давно духовні в Римській Церкві були жонаті. Аж папа Григорій VII. (Гільдебранд 1073—1085) впровадив загальний целібат, розганяючи священичі родини, навіть побоями.

Целібат приніс з собою море скандалів. Самі папи мали цілком явно незаконних жінок, мали їх кардинали, епископи і звичайні духовні. (Таких жінок звуть по вченому „конкубінатками").

І ще не те... Завівши целібат, Римська Церква давала дозвіл на держання „конкубінаток", беручи за те означений податок. Заплатиш — тоді держи

собі кого хочеш. І про таке пише св. Бернард (1091—1153) от як:

— Та розпуста така загальна, що ані не можна її закрити, ані вона сама не ховається — така вона безсоромна. Бо і духовенство і світські люде мають дозвіл жити з конкубінатками, коли заплатять на рік означену суму грошей — і се стало твердим правилом...

Про папу Сикста IV (1471—1484) згадує в своїх писаннях Кор. Аґріпа (фільозоф), що Сикст позасновував був в Римі доми розпусти, з яких мав великі доходи.

Для приміру, як римські авторітети на справу целібату дивилися, вистарчить навести слова кардинала Кампеджія (1472—1539), а то:

— Коли священики малиб ставати мужами (значить — законними), то вони сповняли би більший гріх, ніж коли держали би в своїх домах багато проституток.. („квод сі сацердотес фіант маріті..").

Подібного можна би наводити дуже богато, а ще більше примірів розпустного життя серед целебсів Римської Церкви. Розуміесь, що коли судити справедливо, то всі ті приміри треба брати найперше на рахунок цілої грішної, нехристіянської і нелюдської целібатної системи Римської Церкви. Бо закон супружого співжиття, се вічний, Богом встановлений лад і закон, се частина са-

мого людського життя. І тому ніхто з людей того закону змінити не може, ані рішити йому на перекір. Однакож папи забираються бути панами того вічного закону, а грішні їхні претенсії в сім напрямі малює оден письменник так:

— Коли папа дасть духовній особі дозвіл женитися, як пр. Мавриціеви, синови Савойського князя; або кардиналови Ц. Борджієви, що 1500 р. став князем Валенції й оженився; або кардиналови Каміллеви, свояковн папи Інокентія Х. в 1654 р. — такі супружа не є гріхом. Отже не є гріхом, коли священик по висвяченню за дозволом папи, жениться, але без такого дозволу се буде страшнійшим гріхом, ніж жити в щоденній розпусті наперекір Божому Законови. Отже колиб священик, або монах, або монахиня стали супругами — що за крик, що за гармідер підноситься! Таких прозивають пропавшими, проклятими. Але коли папа дасть дозвіл — все добре і тихо. З того виходить, що грішити проти папи і його закону є богато страшнійшим злочином, ніж згрішити проти Бога і Його Закону. Се і показує, що папа якраз є „чоловіком гріха, який вивисшає себе понад Бога". — (Г. Узлей, в книжці „Старе християнство проти папських новостей").

На таких грішних претенсіях Рим заводить целібат і між Українцями.

ЯК ПАПА І ЙОГО ВІРНІ ТРАКТУЮТЬ ГРЕКО-КАТОЛИКІВ.

1. Україно! — Леополі!

Від заведення унії (1595-6) Рим і католицький світ трактував греко-католиків, як рабів. Ось кілька таких вже найновійших примірів.

В 1925 році поїхало кількадесять греко-католиків з Галичини до Риму — з надією, що папа ними втішиться, а вони, як доброму вітцеви, розкажуть про народні кривди і будуть просити помочі.

Але сталося цілком инакше — **папа української делегації на послухання цілком не приняв!** Хоч принимав польську. От що читаємо про цілу ту історію в перемиськім „Українськім Голосі", ч. 46, з 15 листопада, 1925.

— Оден з учасників паломництва о. Др. Г. Костельник пише в „Ділі", що провідник паломництва старався в папи о окрему авдієнцію для Українців, на котрій мав промовити до Папи оден з паломників. Та шкода було тих старань, бо ватиканські політики на це не згодились. І так принято наших паломників в гурті (як череду — В. К.), і наші паломники удостоїлись поцілувати тільки руку Папи... „Щойно по нашій авдієнції — пише о. Костельник — довідався я, що папа трох осіб з нашого паломництва запитав: Ukraino? Leopoli? А вони відповіли: Ukraino! Leopoli! Стільки й було розмови. Але вона була тиха, що инші паломники, котрі були подальше, зовсім її не чули".

Переповівши оттаке вітцівське приняття греко-католиків, каже „Український Голос":

— Так принято наше паломництво... А треба знати, що Папа балакучий, любить говорити... Говорив навіть до польських ґімназистів на окремій авдієнції, говорив перед двома тижнями до двох представників польського пресового бюра і передав їм благословення для всіх польських ґазет. Наше паломництво сего не удостоїлось, бо се самі уніяти, а звісно, що тепер унія (на основі папського конкордату) є в ліквідації... Зате папа є патроном иншої „нової унії".

Отже папа приняв греко-католиків, як рабів. А раб на те є рабом, щоби дістати для панської втіхи десять буків, опісля пан плюне рабови в лице, а тоді раб цілує пана в руку і дякує „за науку"...

А щоби хтось не думав, що се якось нехотячи склалося, що Українців в Римі зле потрактували, то ось другий примір:

Їздило до Риму українське паломництво з чолобитнею і 1929 року. Та ніби хтось пустив чутку, що паломники везуть до папи меморіял (письмо). А звісно, що папа українських делеґатів і їхніх скарг, просьб, та меморіялів не любить. І тому — коли паломники їхали до Риму, то епископ Хомишин вже вертав з Риму. Їздив остерігати.

А в Римі... Там є „Українська Колегія", а в ній українські студенти. Та щоби українські паломники не розповіли студентам, які кривди Українцям в Галичині діються, заряд Колегії вислав українських студентів поза Рим.

Та і се ще не все. Колеґіяльне начальство забрало з собою всі ризи, щоби українські священики не могли в Римі правити свого богослуження. І тому паломники „вертали з огірченням" — як писали галицькі часописи. Лише з огірченням — не більше! Як раби! (Про те перемиський „Український Голос", з 19 серпня, 1929, і вінніпеґський „Вістник", з 15 вересня, 1929).

---

2. На похороні арх. Цепляка.

В 1926 році вмер польський арх. Цепляк. На його похорон поїхали до Вильна: еп. Коциловський з секретарем, еп. Боцян, о. Др. Бучко, о. Йос. Скрутень і 4-ох богословів. І принимали їх там ось як:

Проти них на стацію ніхто не вийшов. В духовнім семинари, де замешкали, польських епископів просив на обід сам ректор, а греко-католицьких епископів повідомили про обід через студента.

Другого дня польські епископи тихцем поїхали на стацію по тіло померлого, а греко-католицьких лишили. Довідавшись, що сталося, греко-католики давай Поляків доганяти. Та ба! Поляки їхні церковні річи позамикали. З тяжкою бідою вдалося річи дістати, але на стацію було вже пізно. Боцян ще на стацію поїхав, а Коциловський поїхав до костела. А там польський пралат Савіцький не дав Коциловському навіть крісла. Раб може і постояти!

По похороні польських епископів закликали на обід, а греко-католицьких ні, отже ті почимчикували на стацію і там обідали. Але щоби чаша зневаги була повна, то приходить поліція і питає: Що ви за люде? Покажіть леґітимації!... Значить — ще й поліцію на них наслали. (Про те в львівській „Ниві", ч. 4, стор. 147-8, 1926, за виленським „Жицем Люду" і „Пшеґльондем Віленьскім").

А щож на таку зневагу представники греко-католиків? Нічого! Римо-католики плюнули їм (і всім греко-католикам!) в лице, а ті обтерлися, вклонилися, цмокнули пана в руку, дякуючи за науку і поїхали до дому. І кажуть: файно все випало...

Але будь ті люде гідними Українцями, а не наймитами чужих, вони зараз крик-

нули би: „Народе! Зневажаючи нас, вони тебе зневажили, отже проч з такими католиками і таким католицизмом!" Але раб на таке не спроможеться.

---

3. Евхаристичний Конґрес в Шікаґо.

Від 20 до 24-го червня 1926 року відбувався в Шікаґо (в Злучених Державах) католицький евхаристичний Конґрес. Були там і греко-католики.

Перше всього — папа памятав, що на Конґресі будуть Поляки, отже передав їм привіт. Виголошуючи його кардинал Бонцано сказав:

— Папа приказав мені запевнити вас, що для нього дуже близькі усі Поляки. Вдійсности ви таксамо дорогі папі, як його рідний нарід. Він бачив терпіння вашого народу на землі ваших батьків. Він серцем завсігди з Поляками... Польща доказала світови, що правдивою є прикмета, яку їй приписують: „Польонія семпер фіделіс" (Польща завсігди вірна).

Про Українців папа не згадав. Їхні терпіння його не обходять. Та се ще не все...

Кардинал Мунделяйн казав, що греко-католицькі духовні будуть в його катедрі відправляти, та в послідній хвили не дозволив — **бо вони жонаті.**

Та хитрі малороси пішли відправля-

ти в своїй церкві (св. Миколая), Ще їх потішили, що сам кардинал Бонцано прийде. Однакож не прийшов.

Та ще одна публична зневага чекала греко-католиків, а то на параді т. з. „східно-візантийській секції", де були промови і хорові виступи.

З хорів співав хор польський і чеський. Від греко-католиків виступив хор церкви св. Миколая разом з хором Кубанських Козаків.

Український хор відспівав „Вірую" без перешкод. Коли-ж мав починати другу часть програми, на сцену вибіг польський ксьондз, зупинив діріґента і казав зі сцени забиратися. І зараз всі співаки і дехто з свідомих греко-католиків, що були на салі, вийшли. Але греко-католицькі епископи і священики зісталися. (Про те широко в „Дніпрі", а також в вінніпеґськім „Вістнику", ч. 7, 1926).

---

4. Йосафат Кунцевич.

Ціла справа з Кунцевичом стоїть нині так, що греко-католицькі духовні називають Кунцевича то „руським", то „нашим", то „українським святим". Встановили на його честь Богослуження, ставлять в церквах його образи...

Словом — Йосафат, се український святий без ніяких сумнівів. Аджеж греко-католицькі епископи і духовенство люде вчені і знають, як справа з Кунцевичом мається. Дотого-ж вони українські патріоти і не можуть своїх вірних обманювати. Та на ділі виходить инакше.

В 1923 р. папа видав письмо, в якім повідомляє світ, що Кунцевич є польським святим. „Кетолик Реджістер", з Торонта, з 20 грудня, 1923, пише про те папське письмо Кунцевича:

— **He is, manifesto notes, the Pro-martyr of the Uniat Ruthenians, and one of the special patrons of Poland.**

По українськи се буде:

— **Він е, письмо зазначує, первомучеником униятів Русинів, й одним з окремих (спеціяльних) заступників Польщі.**

Чи треба більше? Кунцевич, **се оден з найбільших польських патріотів між святими!** І тут думаючий греко-католик мусить запитати:

— Хто дурить людей — греко-католицькі духовні, чи папа? Чи всі вони разом? Бо чейже не може Йосафат бути нашим святим і рівночасно заступником наших ворогів. Чим же вдійсности є Кунцевич?

Відповідь може бути лише одна: **він**

є тим, чим папа його проголошує! Адже папа непомильний. Тай хочби те, що папа переслав „Йосафатову свічку" Полякам до Варшави і при тій нагоді Поляки мали великі торжества.

Виходить, що католицьке начальство в живі очи одурює греко-католиків.

Колиб же нам ходило про особисту святість Кунцевича, то він такий святий, як і Дзержинський.

Василіяне в Жовкві видали 1902 р. **„Жите св. священомученика Йосафата Кунцевича"**, потверджене Шептицьким, де читаємо:

— Св. Йосафат віддав свого духа в руки Божі. Розшаліла товпа кинулася рабувати палату. Що тілько далося взяти, митію роздерли поміж себе. Начиння золоті і срібні, гроші, одежу, оружіє, міляні посудини, кухонне і столове начиння, все те зникло. Виважили двері до спижарні і всі запаси приготовані на цілу зиму, дісталися розбишакам. Дісталися до пивниці, викотили бочки з вином і пивом, а упившися, робили собі з розбитих бочок забавку... — Стор. 215.

Отже бачимо, яким святим був Кунцевич. В його палаті, як на замку якого маґната-шляхтича: золоті і срібні начиння, гроші, зброя (оружіє)... І зброя! Наче на поліцейській кватирі! А поза тим і цілком світові ласощі — бочки з вином і пивом!

В історії записано про Кунцевича ду-

же богато. Він забирав силою православні церкви; проганяв православних священиків; нищив православні книжки церковні; не дозволяв православним на богослуження ані навіть в хаті; радив польському королеви православних з краю повиганяти; писав до Сапіги, що треба православні церкви висмівати, а православним відрубувати голови; викопував тіла православних і кидав собакам.,.

Кунцевич, се фанатик злочинець. А з'окрема великий ворог Українського Народу. І тому підсування його Українцям, як їхнього святого, то пльовання в лице Українцям. Мовляв — ви такі безглузді, що і свому ворогови поклонитесь.

ЧИ УКРАЇНЦІ ПРИНЯЛИ УНІЮ.

Римські політики голосять, що предки нинішних греко-католиків приняли унію. Але се неправда!

Предки нинішних греко-католиків унії ніколи не принимали!

Польща з Римом унію Українцям накинула. Як і панщину. Як і целібат.

Унія, се **релігійна панщина.** Ті самі Замойські заводили звичайну панщину

і ті самі заводили панщину церковну. Та от що впадає нині в очи:

Коли неовідомі люде хваляться унією і католицизмом, як своїм добром, то в той час папа з своїми трактує їх як рабів. **Греко-католики тулять себе до католицизму, а в той час римо-католики плюють греко-католикам в лице — в Римі в Вильні, в Шікаґо, в Львові, в Варшаві і де лише можна.** На українській земли римокатолики (Поляки) роблять погроми — катують греко-католиків. Хто може, той тікає в поля і ліси, як від татарської орди. А папа про все те мовчить, католицький світ мовчить.

Так виглядає унія! Так виглядає католицизм! Є чим хвалитися! Є чого держатися! Є на що надіятися!

Книжку „Берестейська Унія", що її написав польський епископ Ліковський, жовківські Василіяне видали по українськи 1916 р. І там на вступі читаємо:

„ПАМЯТИ короля Жигмонта III., в. канцлера коронного Яна Замойського, кардинала Бернарда Мацейовського, митрополита Іпатія Потія і епископа Кирила Терлецького, ГОЛОВНИХ ТВОРЦІВ БЕРЕСТЕЙСЬКОЇ УНІЇ в 300-літну її річницю присвячує АВТОР."

Тут чорне на білім хто були головні

творці унії. **Польський король, польський міністер і польський кардинал,** а побіч них два собі звичайні ніби-Українці.

Творцем є лише той, хто має силу творити. І Поляки мали силу. А Потій з Терлецьким ніякої сили не мали. Потій був польським урядником, а Терлецький шляхтичем, що мав за собою богато процесів. Отже для Потія унія була особистою карієрою, а Терлецький через унію здобув ласку в короля і викрутився від процесів. А потім оба при помочи польської поліції накидали Українцям унію. То і все.

Ось примір, як Українці унію „принимали"...

В 1666 р. вибрано львівським єпископом Івана Шумлянського, ротмістра польського війська. Шумлянський від початку був за унією, але аж до 1700 р. (34 роки) дурив Українців, що він православний. Дурив, з Поляками нараджувався і підривав православну силу. Та все-ж коли 1700 р. проголосив унію, вийшли всюди заворушення.

На Петра і Павла 1700 р. хотів він мати Богослуження в Успенській церкві, як уніят, та православні церкву замкнули. **Тоді польське військо сокирами відчи-**

нило церкву, і Шумлянський в окруженню Поляків впровадив туди свою унію.

Подібними способами унію в Львові, в цілій Галичині і всюди поширювано. В Галичині православіє держалося ще до 1786 року (в монастирі Скиті Манявськім), поки його Йосиф II не скасував.

Хто все те знає, то чи може він казати, що наші предки приняли унію, або що унія наша рідна, свята справа?

КАТОЛИЦЬКА І БОЛЬШЕВИЦЬКА РОБОТА — ОДНАКОВІ.

Гляньмо ще на хвилину поза межі греко-католицького світа — гляньмо, що роблять католицькі Поляки з православними Українцями на північ від Галичини. В львівськім „Ділі", ч. 259, 1934 року є стаття посла Хруцького (вчасти сконфіскована), де читаємо:

— Може найбільше замітна річ на Холмщині, се її позамикані церкви. Є їх поверх сотки. Майже в кождому третому селі побачите таку церкву — замкнену ще з 1918 року.

Тяжке враження робить вона — та опущена святиня. Вікна в ній повибивані — мов сліпими очима дивиться вона на вас...

Їздили не оден раз, іноді зверталися й до апостольського нунція, або до самого папи римського з просьбою, щоб поміг їм дістіти забрану, чи замкнену церкву... (тут сконфісковано, де о-

чевидно було сказано, що ніщо з того не вийшло).

В селі Замху пробував оден селянин збудувати на власному грунті, своїм коштом, та начеб для самого себе церкву, але й ся спроба не повелася. (Значить — Поляки не дозволили).

Коли таке читаємо, запитаймо себе: чим така робота католиків ріжниться від такої-ж роботи большевиків? І чи є тут ріжниця між папою, а Сталіном? Бо хіба не однаковий злочин, коли церкви замикають за призволом папи, чи Сталіна?

Розумний Українець дивиться на справу цілого народу, а не тілько на справу греко-католиків. Він знає, що сила Українців в загальній силі, а лихо в загальнім лиху. Не може розумний греко-католик сказати: „Українство лише в греко-католиків. А де нема католицизму, нехай українство пропадає".

Але на такі бездорожжа зводять чужі політики греко-католицьку думку.

Те, що Польща робить на Волині і Холмщині, є нищенням сили цілого народу. Коли точать кров з православного, то на те, щоби ослабити і греко-католика. Ворогови байдуже, чи ми греко-католики, чи православні, чи які — він знає нас, як Українців і нищить, як Українців. Се повинні ми памятати!

НА ЗАКІНЧЕННЯ.

Для заокруглення доси сказаного треба ще згадати, чи підчеркнути кілька фактів, а то:

На Волині завели Поляки з Римом нову унію, „уржендову", яка одною ногою стоїть вже в костелі. І до неї вже тягнуть Українців.

На Волині встановили **„дворитуалістів"** священиків, себто таких, що правлять в костелі по латинськи, а в церкві по церковному (по славянськи). Се очевидно на те, щоби позбутися з церков українських священиків. Коли Поляк буде міг обслугувати костел і церкву, то „Українець" священик стане непотрібний. Певна річ, що таке не мине й Галичини.

Католицькі Поляки кольонізують українські землі Мазурами.

В Канаді в урядовій статистиці греко-католиків вже зачислено до римо-католиків. А завтра можуть таке зробити в Галичині.

Вкінци згадаймо те, що вже згадувалося — **що на кождім кроці йдуть наклики зі сторони римських політиків, щоби греко-католики ненавиділи свого православного брата, щоби з ним не сходилися, не радилися, разом з ним не**

працювали, щоби вважали його грішником, поганином, проклятим...

До чого все те провадить? До скріплення українського народу, чи знищення? До скріплення греко-католиків, чи їх загибелі?

Щира відповідь на таке питання отворить нам очи на те, чим для Українського Народу є унія, католицизм, Рим, папа і цілий католицький світ.

І тоді кождому стане ясно, що дальше робити.

Травня 15-го, 1936.

ПРО ЖЕРЕЛА ДО ФАКТІВ І ЦИТАТІВ.

При деяких цитатах і фактах в сій книжочці нема зазначених жерел, з яких ті факти і цитати взяті, або де про подібні справи можна знайти матеріял. Отже для заінтересованих вкажемо хоч деякі з таких жерел:

A Treatise of the Pope's Supremacy, by Isaak Barrow.

Ecclesiastical History, by J. L. Mosheim.

The History of the Popes, by Leopold von Ranke.

Old Christianity against papal novelties, by Gideon Ouseley.

Romanism As It Is, by Rev. S. W. Barnum.

Се деякі. Бо англійська література має подібних книжок дуже богато. Кожда більша Церковна Історія, кожда велика Енциклопедія, а навіть кожда Всесвітна Історія дає богато матеріялу для освітлення відносин в Римській Церкві. Та ще окремих книжок про Римську Церкву є чимало.

Щож до українсько-католицьких відносин, про них є в історії України, є в богатьох книжках, є в річниках українських часописів — давних і нинішних і їх вичисляти нема тут потреби. Зрештою богато з них при цитатах в книжці згадується.

ЗМІСТ: